

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

MIELIKUVIA MEDIASTA

Toiminnalliset mediakasvatus-työpajat 5-vuotiaiden lasten mielikuvien kuulemiseksi

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveystieteiden
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö AMK
1.4.2015
Anna Kivimäki
Minna Liimatainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KIVIMÄKI, ANNA
LIIMATAINEN, MINNA:

Mielikuvia mediasta
Toiminnalliset mediakasvatus-työpajat
5-vuotiaiden lasten mielikuvien
kuulemiseksi

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 73 sivua, 21 liitesivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli mediakasvatus varhaiskasvatuksessa, jota tarkastelimme mediakasvatukseen pohjautuvien toiminnallisten työpajojen myötä. Opinnäytetyön lähtökohtana oli lapsinäkökulmainen tutkimusote, joka huomioitiin suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa. Lasten rooli nähtiin ensisijaisesti tiedon antajina ja heidän aktiivista toimijuuttaan korostettiin opinnäytetyön toteutuksessa.

Media voidaan nähdä mahdollisuutena sekä uhkana. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuoda vanhemmille ja kasvattajille esiin nämä median molemmat puolet lasten mielikuvien myötä. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada mediakasvatus osaksi Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lisäksi tavoitteenamme oli saada lasten mielikuvat mediasta esiin työpajojen kautta sekä tutustuttaa lapset eri mediavälineisiin ja -viestimiin ja tätä kautta tuoda heille kokemuksia ja elämyksiä median käytöstä.

Lapset syntyvät medioituneeseen maailmaan, jonka vuoksi mediakasvatusta tarvitaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Mediakasvatus aiheena on ajankohtainen ja mediakasvatuksen merkitys varhaiskasvatuksessa on valtakunnallisesti otettu huomioon uusissa opetussuunnitelmissa, jotka tulee ottaa käyttöön viimeistään syksyllä 2016. Opetussuunnitelmissa mediakasvatus sisältyy monilukutaitoon, minkä huomioimme myös opinnäytetyössämme tavoitteenasettelun kohdalla. Osana mediakasvatuksen saamista Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan, teimme tiiviin ja informatiivisen kirjallisen kokonaisuuden monilukutaidosta toimeksiantajallemme.

Opinnäytetyön tuotoksena järjestimme ”Mielikuvia mediasta” -näyttelyn toimeksiantajamme salissa. Näyttelyn tavoitteena oli tuoda esiin lasten mediasta muodostamia mielikuvia työpajoissa tehtyjen tuotosten avulla kasvattajille ja vanhemmille. Lasten mielikuvat osoittivat erilaisten mediasisältöjen ja -välineiden olevan osa lasten arkea ja elämismailmaa.

Asiasanat: mediakasvatus, media, lapsinäkökulma, mielikuvat, monilukutaito

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KIVIMÄKI, ANNA
LIIMATAINEN, MINNA:

Perceptions of media
Functional media education workshops
for 5-year-olds to hear their conceptions
of media

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for work with Children and Young People,
73 pages, 21 pages of appendices

Spring 2015

ABSTRACT

The topic of this thesis was media education in early childhood education which we viewed through functional media education workshops. The basis of the thesis was child's perspective which was paid attention to when planning, carrying out and evaluating. Children's role was seen primarily as informants and their activeness was highlighted in the workshops.

Media can be seen as an opportunity or a threat. The purpose of this thesis was to bring out media's both sides to parents and educators via children's perceptions. The aim was to get media education to be part of Joutjoki day care center's early childhood education curriculum. Furthermore, our aim was to bring out children's perceptions via workshops and familiarize kids with different media devices and forms of media. Through this, the thesis aimed to give them knowledge and experience to use the media.

Children are born in media rich world and because of that media education is needed already at a very early stage. Media education is a current topic and its significance is considered in new national curriculums, which have to be put to use in fall 2016 at the latest. Media education is included in curriculums under multi-literacy, which we paid attention to when setting our aims. We made a compact and informative written package about multi-literacy to our commissioner, which was part of our aim to get media education to be part of Joutjoki day care center's early childhood education curriculum.

As an output of our thesis, we organized "Perceptions of media" -exhibition at our commissioner's premises. The aim of this exhibition was to bring out children's perceptions of media via artwork from workshops. Children's perceptions showed that different media contents and devices were part of children's everyday lives.

Key words: media education, media, child's perspective, perception, multiliteracy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Tarkoitus, tavoite ja tuotos	5
2.2	Tiedonhaun kuvaus	6
2.3	Opinnäytetyöprosessi	8
2.4	Toimeksiantaja ja kohderyhmä	9
2.5	Aikaisemmat tutkimukset	11
3	LAPSET JA MEDIA	13
3.1	Lasten mediakulttuuri	13
3.2	Mielikuvat	14
3.3	Media oppimis- ja kasvu ympäristönä	15
3.4	Media uhkana	16
3.5	Monilukutaito	18
3.5.1	Monilukutaito ja yksilön osallisuus yhteiskunnassa	19
3.5.2	Monilukutaito esiopetussuunnitelmassa	20
4	MEDIAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	21
4.1	Mediakasvatuksen lähtökohdat	21
4.2	Yhteiskunnallinen ulottuvuus	23
4.3	Medialukutaito	23
5	LAPSINÄKÖKULMA JA LASTEN TOIMIJUUS	25
5.1	Lapsen osallisuus	26
5.2	Mediakasvatus ja lapselle ominaiset tavat toimia	27
6	HAVAINNOINTI AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ	29
6.1	Havainnointivihkot	30
6.2	Eettisyys	31
7	TYÖPAJAT JA NÄYTTELY	32
7.1	Työpajojen rakenne	32
7.2	Työpajojen tavoitteet	33
7.3	Työpajojen kuvaus	34
7.3.1	Tutustumiskerta	35
7.3.2	Kuvaohjelmat -työpaja	36
7.3.3	Internet ja Pelit -työpaja	37

7.3.4	Internet ja Pelit -työpaja	39
7.3.5	Tarina-työpaja	40
7.3.6	Ääni-työpaja ja näyttelyn kokoaminen	42
7.3.6	Lopetuskerta	43
7.4	”Mielikuvia mediasta” -näyttely	44
8	ARVIOINTI	46
8.1	Työpajojen arviointi	46
8.2	Tuotoksen arviointi	52
8.3	Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi	54
8.4	Itsearviointi	57
9	POHDINTA	59
9.1	Eettisyys	61
9.2	Jatkotutkimusehdotukset	63
	LÄHTEET	65
	LIITTEET	74

1 JOHDANTO

Lapsi voi kohdata mediaa päivän aikana enemmän kuin uskoisikaan. Matkalla päiväkotiin lapsi kuulee auton radiosta mainoksia, puhetta ja musiikkia. Ennen automatkaa päiväkotiin lapsi on kotona katsonut lastenohjelmia samalla, kun vanhempi on lukenut aamulehteä tabletilta keittäen samalla aamupuuroa. Päiväkodin pihalla lapset keskustelevat edellisen päivän aikana pelatuista virtuaalipeleistä ja tapahtumista Salatut Elämät tv-sarjassa.

Lapsia voidaan pitää mediakulttuurin alkuperäisasukkaina, sillä tämänpäivän lapset ovat syntyneet mediapitoiseen yhteiskuntaan. Media on osa lasten kasvuympäristöä ja elämismaailmaa eikä sitä voi irrottaa erilleen elämänkulusta ja yhteiskunnasta. Näin ollen median merkitys esimerkiksi lasten identiteetin ja minuuden muodostumisessa on keskeinen. (Pohjola & Johnson 2009, 11, 24.)

Lehtipuun (2006, 83) mukaan mediakasvatusta tapahtuu kaikissa kodeissa, joissa on mediaa; päiväkodit ja koulut ovat vain jatketta sille, mitä kotona on opittu. Koska lapset käyttävät mediaa pääasiassa kotona, on tärkeää, että pienten lasten kasvatuksesta vastuussa oleville aikuisille, vanhemmille, varhaiskasvattajille sekä opettajille, tarjotaan tietoa mediasta sekä keinoja mediakasvatukseen (Koivusalo-Kuusivaara 2007, 253). Mediakasvatus on osa kasvattajien ja perheiden yhteistä kasvatustehtävää (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6).

Opinnäytetyömme käsittelee mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä lasten mediamaailmaa. Opinnäytetyössä lähtökohtana oli lapsinäkökulmainen tutkimusote, jonka myötä lähdimme selvittämään lasten mielikuvia mediasta. Media voidaan nähdä mahdollisuutena sekä uhkana. Opinnäytetyömme tarkoituksena olikin tuoda vanhemmille ja kasvattajille esiin nämä median molemmat puolet lasten mielikuvien myötä. Tuotoksena tässä opinnäytetyössä oli näyttely, joka rakennettiin mediakasvatus-työpajoissa tehtyjen tuotosten pohjalta. Kohderyhmän muodostivat Joutjoen päiväkodin 5-vuotiaat.

Mediakasvatuksen arvopohjana voidaan pitää YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Lapsella on lapsen oikeuksien mukaan oikeus saada tietoa, tuottaa itse tietoa ja ilmaista itseään, tutustua kulttuurielämään ja taiteisiin sekä tulla suojelluksi. Tasapainottelu mediakasvatuksen ja lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa voi näkyä

esimerkiksi siinä, että lapsella on oikeus tulla suojelluksi, mutta toisaalta lapsella on myös oma sanan- sekä ilmaisunvapaus. Lapsia tulee siis suojella heidän kasvuun ja kehitystään vaarantavilta sisällöiltä, mutta toisaalta lapsilla on myös oikeus oman mielipiteensä ilmaisemiseen. Lasten kanssa toimivien aikuisten tietoisuus ja ymmärrys mediakasvatuksesta auttaa lapsen oikeuksien toteutumista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a, 8.)

Lasten Mediabarometri -tutkimus on vuosina 2010 ja 2013 toteutettu kyselytutkimus 0–8 -vuotiaiden lasten vanhemmille. Tutkimuksen kautta pyritään kehittämään malli, jolla pystytään säännöllisesti seuraamaan lasten mediasuhdetta sekä mediankäyttöä. On tärkeää saada lasten mediankäytöstä ajankohtaista tietoa, jotta siihen voitaisiin vastata tarpeellisilla mediakasvatuksellisilla toimenpiteillä. (Suoninen 2014, 6.) Tutkimuksien avulla on pystytty osoittamaan, että mediankäyttö ja monenlaiset mediasisällöt ovat selkeästi tärkeässä roolissa ja runsaassa kulutuksessa lasten elämässä (Suoninen 2014, 72).

2 LÄHTÖKOHDAT

Valitsimme mediakasvatuksen opinnäytetyömme aiheeksi sen ajankohtaisuuden ja kiinnostavuuden vuoksi. Mediakasvatuksen koemme myös palvelevan meitä tulevaisuuden ammattilaisina, sillä olemme molemmat kiinnostuneita varhaiskasvatuksesta ja mediakasvatuksen merkitys tulee varmasti olemaan tulevaisuudessa yhä suurempi. Uudessa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mediakasvatus sisältyy kahteen osaamistavoitteeseen: monilukutaitoon sekä tieto- ja viestintäteknologiaan (Kupiainen 2015a). Kokemuksemme mukaan mediakasvatusta ei ole käsitelty koulutusohjelmassamme riittävästi, jonka vuoksi koimme aiheeseen perehtymisen ammatillisesta näkökulmasta tarpeelliseksi.

Päädyimme valitsemaan toiminnallisen opinnäytetyön, sillä olemme kiinnostuneet toiminnallisista menetelmistä ja koimme kyseiset menetelmät opinnäytetyömme tarkoitusta ja tavoitteita palveleviksi. Toiminnallisen opinnäytetyön tunnuspiirteinä voidaan pitää sitä, että se on käytännönläheinen ja toteutettu tutkimuksellisella asenteella. Toiminnallisen opinnäytetyön tulee myös osoittaa tietojen ja taitojen riittävä taso alaan nähden. (Vilka & Airaksinen 2003, 10.) Vilkan ja Airaksisen (2003, 9) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapana voi olla esimerkiksi opas, kansio tai tapahtuma, kuten näyttely. Toiminnallisen opinnäytetyömme perusidea oli työpaja-tyyppisten toiminnallisten kokonaisuuksien kautta saada kuuluviin lasten omat mielikuvat mediasta. Mielikuvien myötä rakensimme näyttelyn, jolla halusimme tuoda kasvattajat ja vanhemmat tietoisiksi siitä, millaisia mielikuvia lapsilla mediasta on. Toiminnallisen opinnäytetyön ja työpajojen ohjauksen myötä halusimme myös lisätä ryhmänohjaustaitojamme.

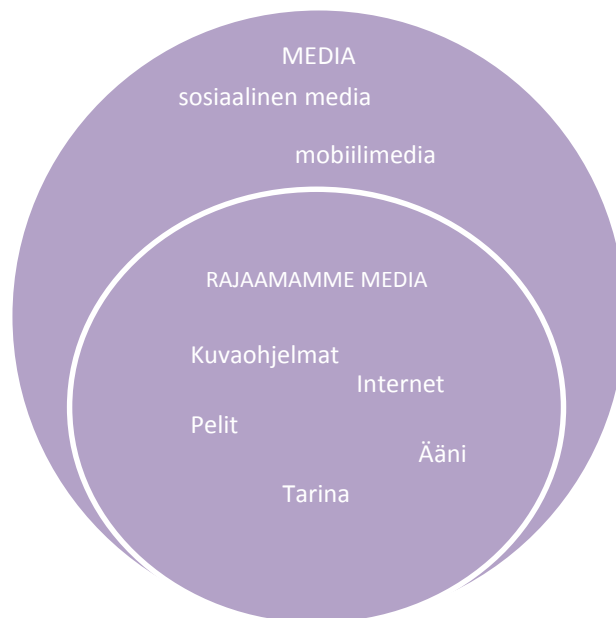
Alati kehittyvän teknologian ja muuttuvan median myötä näemme tärkeänä sen, että lapset saavat osana kasvatusta mediataitoja ja oppivat mediakriittisiksi. Kasvattajien tulee olla tietoisia siitä, että lapset ovat osa populaarikulttuuria, jossa media on nykypäivänä oleellisena osana, ja jota lapset esimerkiksi leikeissään heijastavat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 21). Mediakasvatuksessa voidaan tärkeimpänä korostaa omaehtoista, luovaa tuottamista, johon mekin opinnäytetyömme toiminnallisilla osuuksilla pyrimme (Kupiainen & Sintonen 2009, 29). Herkmanin (2007, 47) mukaan mediatuotantoon tutustuminen itse te-

kemällä havainnollistaa myös sen millaisia vapauksia ja rajoitteita on mediasisältöjen taustalta.

Rajasimme median opinnäytetyössämme käsittelemään internetiä, pelejä, tarinoita, ääntä sekä kuvaohjelmia eli kaikilta eri mediavälineiltä katseltavia kuvatallenteita ja televisio-ohjelmia (Kuvio 1). Koska päiväkodin ”kalusto” ei ollut television ja elokuvien tarkastelua varten otollinen, toteutimme kuvaohjelmien käsittelyn sanoma- ja aikakauslehtien avulla. Koimme tärkeäksi kuvaohjelmien sisällyttämisen rajaamaamme mediaan, sillä kuvaohjelmat sekä digitaaliset pelit ovat nykyään suuressa kulutuksessa ja arvossa lasten arjessa (Suoninen 2014, 10, 72).

Rajasimme tarkoituksenmukaisesti mobiili- ja sosiaalisen median tarkastelun pois, sillä Lasten Mediabarometrin mukaan 5-vuotiaiden mobiilikäyttö liittyy lähinnä digitaalisiin peleihin (Suoninen 2014, 42). Sosiaalisessa mediassa taas yleensä ovat käyttöikärajat, joten 5-vuotiaat lapset eivät näihin pääse käsiksi. Lapsille sosiaalinen media heijastuu lähinnä vanhempien kautta, kun vanhemmat julkaisevat lapsista kuvia ja lapset ottavat mallia. (Grönholm, Puska & Sommers-Piiroinen 2014.)

KUVIO 1. Median rajaus opinnäytetyössämme

Tietoisen mediakasvatuksen tärkeys nousee kuntien varhaiskasvatuksessa esiin ammattikasvattajien mediatietoisuuden ja -taitojen kehittämisessä sekä siinä, mi-

ten pyritään vahvistamaan lapsen elämisen hallinnan taitoja. Kasvatustyön arjessa tämä tarkoittaa konkreettisten työtapojen ja pedagogisen tuen tarvetta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b, 38.) Opiskelussa saadut tiedot eivät välttämättä riitä mediakasvatuksen toteutuksessa, vaan kasvattajien on hankittava ja saatava ajankohtaista tietoa lasten mediakasvatuksesta (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6).

Aikuisen tulee huolehtia siitä, että median tarjoamat sisällöt soveltuvat lapsen kehitys- ja ikätasolle. Lapsen kehityksellinen taso ei vielä ole riittävällä tasolla mediasisältöjen syy-yhteyksien tarkasteluun. Mediakasvatuksessa tulee huomioida ne kysymykset ja sisällöt, jotka lähtevät lapsen lähtökohdista ja ovat tarpeeksi konkreettisia lasten kanssa käsiteltäviksi. (Ruhala & Salokoski 2008, 22.)

2.1 Tarkoitus, tavoite ja tuotos

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuoda vanhemmille ja kasvattajille esille median molemmat puolet lasten mielikuvien myötä. Lehtipuun (2006, 198) mukaan media voi vyöryttää lapselle sopimattoman sisällön aivan liian aikaisin osaksi lapsen todellisuutta, mutta media voi olla myös lapsen kasvua tukeva ja rakentava tekijä. Aikuisilla on vastuu siitä, millaisten medioiden parissa lapset aikaansa viettävät. Vanhemmat ja kasvattajat voivat käyttää mediaa hyödyksi ja mahdollistaa sen avulla lapsille oppimisympäristön. Lasten arkimaailmaan kuuluu olennaisesti media, joka tarjoaa monipuolista materiaalia niin opetukseen kuin kasvatukseenkin. Lapsia tulee kuitenkin myös suojella median haitallisilta sisällöiltä ja mediakasvatuksen avulla lapsi voi turvallisesti tutustua mediaan ja kehittää omaa kykyään suojautua medialta. (Noin kymmenen työkalua mediaan 2006.)

Yhtenä opinnäytetyön tavoitteena oli saada mediakasvatus osaksi Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lasten mediabarometrin (Suoninen 2014, 74) mukaan esi- ja perusopetuksen lisäksi mediakasvatuksen tulisi olla järjestelmällisempi osa varhaiskasvatusta, koska lapset alkavat käyttää mediaa jo paljon ennen esikouluun ja kouluun menemistä.

Mediakasvatuksesta ja sen osuudesta varhaiskasvatukseen ei ole valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tehty linjausta, mutta syksyllä 2014 päivitettyssä

esiopetussuunnitelmassa mediakasvatus sisältyy monilukutaitoon (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Esiopetussuunnitelmassa on huomioitu myös tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Opetus- ja kulttuuriministeriön (2013b) tekemän tutkimuksen mukaan suurimmassa osassa kuntia alle puolet kasvattajista tuntevat mediakasvatusta. Tulosten mukaan myös vain neljäsosaan kunnista on kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan mediakasvatuksesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b).

Tavoitteenamme oli saada lasten mielikuvat mediasta esiin työpajojen kautta. Mielikuvien huomioiminen kasvattajien kohdalla esimerkiksi toiminnan suunnittelussa avaa ovia toteuttaa mediakasvatusta omassa ryhmässä ja kunkin lapsen omista lähtökohdista ja mielikuvista käsin. Median pohjalta syntyneiden mielikuvien käsitteleminen on lapsen kanssa tärkeää; lapselle kaikki hänen näkemänsä on konkretiaa eivätkä lapset kognitiivisten taitojensa puitteissa pysty vielä erottamaan näkemästään faktaa ja fiktiota. Lapsi tarvitsee median tarkasteluun aikuisen läsnäoloa. (Lehtipuu 2006, 19–21.)

Tavoitteenamme oli myös tutustuttaa lapset eri mediavälineisiin ja -viestimiin ja tätä kautta tuoda heille kokemuksia ja elämyksiä median käytöstä. Tarjoamalla kokemuksia eri mediavälineistä ja -viestimistä tuomme esiin myös kasvattajille erilaisia tapoja toteuttaa mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tuotoksena järjestimme toiminnallisten työpajojen pohjalta näyttelyn lasten mediasta muodostamista mielikuvista. Tämän näyttelyn rakensimme yhdessä lasten kanssa siten, että kasvattajat ja vanhemmat pääsivät sitä katsomaan. Vilkan ja Airaksisen (2003, 51) mukaan näyttelyn järjestämisessä pyritään luomaan kokonaisilme viestinnällisin ja visuaalisin keinoin, joiden myötä tavoitellut päämäärät ovat tunnistettavissa.

2.2 Tiedonhaun kuvaus

Tutkivassa kehittämisessä kehittämisen mukana tuotettu uusi tieto on merkityksellistä, mutta jo olemassa oleva tieto on tutkivan kehittämisen lähtökohta (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 55). Koska toiminnallinen opinnäytetyö nojautuu aikai-

sempaan tutkimustietoon sekä kokemuksiin, on tietolähteet valittava oleellisesti sillä perusteella, mihin käytännön ongelmiin tai kysymyksiin halutaan vastauksia. Lähteiden luotettavuuden arviointi on merkittävää eettisen turvallisuuden edistämiseksi. (Heikkilä ym. 2008, 44.)

Opinnäytetyön tiedonhaun aloitimme tutustuttuamme opinnäytetyömme aiheeseen liittyviin opinnäytetöihin. Tietoperustan luomiseen opinnäytetyössä hyödynsimme Päijät-Hämeen kirjastojen lisäksi myös Kymenlaakson sekä Pirkanmaan kirjastojen aineistoa. Ennen opinnäytetyön suunnitelmaseminaaria koimme tärkeäksi lisätä esiyymmärrystä opinnäytetyömme aiheesta ja osallistuimme *Lapset mediassa ja media-ammattilaisen vastuu*-koulutukseen Lahdessa. Koulutus toi esille mediakasvatuksen suojelullisen näkökulman, ja koulutuksen myötä ryhdyimme tarkastelemaan suojelullista näkökulmaa myös opinnäytetyössämme.

Kirjallisuuden lisäksi tutustuimme myös aiheesta aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin sekä hankkeisiin. Lähdekirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin perehdyttyä, löysimme monta merkittävää lähdetä ja tekijää opinnäytetyömme aiheen kannalta. Otimme osaa myös Varhaiskasvatuspäiville Tampereella helmikuussa 2015, jossa kantavana teemana oli mediakasvatus. Merkittäväksi lähteeksi opinnäytetyössämme nousi mediakasvatuksen lehtorin ja tutkijan Reijo Kupiaisen luento Varhaiskasvatuspäivillä monilukutaidosta, jonka myötä saimme paljon uusia lähteitä monilukutaidon tarkastelemiseen. Kasvatustieteiden professori David Buckingham, joka on yksi mediakasvatuksen johtavista tutkijoista (Buckingham 2006), nousi tietoisuuteemme Kupiaisen luennon aikana, joten koimme tarpeellisenä perehtyä Buckinghamin teoksiin tarkemmin. Tutustuttuamme Buckinghamin teoksiin, löysimme myös muita monilukutaidon kannalta olennaisia teoksia, kuten Lankshear ja Knobel (2006) sekä Cole ja Pullen (2010).

Opinnäytetyömme kannalta tärkeäksi käsitteeksi nousi monilukutaito, sillä yhtenä tavoitteenamme opinnäytetyössä oli saada mediakasvatus osaksi toimeksiantajamme varhaiskasvatussuunnitelmaa. Opetushallituksen esiopetussuunnitelmassa on maininta monilukutaidosta, jonka vuoksi monilukutaidon sisällyttäminen myös varhaiskasvatussuunnitelmaan koettiin suunnitelmien yhteneväisyyden vuoksi tarkoituksenmukaiselta. Monilukutaito käsitteenä on suhteellisen uusi, ja käsitteen avaaminen osoittautui opinnäytetyössämme haastavaksi. Melinda-tietokannan

kautta löysimme monilukutaidon kannalta oleellisia lähteitä. Varhaiskasvatuspäivien jälkeen havahduimme etsimään tietoa monilukutaidosta myös käsitteen englanninkielisellä nimellä, *multiliteracy*. Melindan avulla löysimme Buckinghamin tuotantoa, vieraskielisiä lähteitä sekä väitöskirjoja.

Kirjallisuuden ja tutkimusten lisäksi hyödynsimme tiedonhakuprosessissa myös tiedonhankintaklinikkaa. Tiedonhankintaklinikalla saimme apua ja neuvoja informaattikolta tiedonhakuun liittyvien kysymyksien tiimoilta. Tiedonhankintaklinikan jälkeen käytimme tiedonhaussa etenkin Melinda-tietokantaa, ja kokosimme käyttämämme hakusanat kaavioon selkeyttääksemme tiedonhakuamme (Liite 1). Melindan lisäksi käytimme myös Masto-finnaa. Opinnäytetyössä käytetyt asiasanat tarkistimme Finto-palvelusta, joka on suomalainen sanasto- ja ontologiapalvelu.

Aineistokantoja käyttäessämme rajasimme saaduista tuloksista pois opinnäytetyöt sekä yli kymmenen vuotta vanhat viitteet. Media-ilmionä on alati muuttuva ja kehittyvä, jonka vuoksi halusimme opinnäytetyössä hyödyntää tuoretta ja tarkoituksenmukaista lähdemateriaalia. Opinnäytetyössä vanhimpia käytettyjä lähteitä ovat Mustosen Mediapsykologia (2001) sekä Vilkan ja Airaksisen Toiminnallinen opinnäytetyö (2003). Mustosen teos oli ainoa löytämämme mediapsykologiaa tarkastelevana teos, jonka vuoksi halusimme teosta opinnäytetyössämme hyödyntää. Vilkan ja Airaksisen teosta voidaan sen sijaan pitää toiminnallisen opinnäytetyön perusteoksena, jota opinnäytetyössämme käytimme toiminnallisen opinnäytetyömme kuvaamiseen sekä tutkimusmenetelmämme perustelemiseen.

2.3 Opinnäytetyöprosessi

Aloitimme aiheen ideoinnin keväällä 2014 ja opinnäytetyöprosessiin ilmoittauduimme toukokuussa 2014. Saatuamme tiedon opinnäytetyömme ohjaajasta, olimme häneen yhteyksissä. Pidimme ensimmäisen ohjaustuokion toukokuun lopulla. Kesällä tarkoituksenamme oli hakea tietoperustaa, tutustua opinnäytetyön ohjeisiin sekä hankkia toimeksiantaja. Kesän vietimme kuitenkin eri paikkakunnilla, joten yhteinen perehtyminen jäi vähälle. Tämän vuoksi syyskuun alussa keräsimme kirjallisuutta, hankimme toimeksiantajan sekä ryhdyimme suunnittelemaan opinnäytetyötämme tarkemmin. Lisäksi sovimme tapaamisen toimeksiantajamme kanssa. Otimme yhteyttä päiväkodin johtajaan, joka ilmaisi kiinnostuk-

sensa opinnäytetyötämme kohtaan ja ohjasi meidät olemaan yhteydessä kohderyhmäämme vastaavan ikäluokan lastentarhanopettajaan. Ensimmäinen tapaaminen toimeksiantajan kanssa oli syyskuussa, jonka jälkeen olimme yhteydessä päiväkotiin tarvittaessa.

Opinnäytetyösuunnitelmaa työstimme syys-lokakuussa 2014. Suunnitelmamme tarkennettua tapasimme myös toimeksiantajaamme muutaman kerran, jolloin kävimme tarkempia yksityiskohtia tulevasta työpajatoiminnasta läpi. Suunnitelmaseminaarin pidimme lokakuussa 2014, jonka jälkeen haimme opinnäytetyöllemme tutkimuslupaa. Työpajatoiminnan aloitimme tammikuussa 2015. Tammikuussa kävimme myös tiedonhankintaklinikalla, jonka myötä aloitimme perusteellisen tiedonhaun. Osallistuimme Tampereella järjestettyihin Varhaiskasvatuspäiviin helmikuussa 2015.

Työpajatoimintamme huipentui näyttelyyn, joka oli opinnäytetyömme tuotos. Näyttelyn jälkeen pidimme viimeisen työpajan, joka lopetti työpajatoimintamme kohderyhmän kanssa. Helmi-maaliskuussa kirjoitimme opinnäytetyötämme ja arvioimme omaa toimintaamme. Julkaisuseminaarin pidämme huhtikuussa 2015, jonka jälkeen toimitamme työpajoissa tehdyt tuotokset lapsille.

2.4 Toimeksiantaja ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme toimeksiantaja oli Lahden kaupunki ja Joutjoen päiväkoti. Päiväkodin arvopohjan muodostavat yhteisöllisyys, turvallisuus, kehitysmyönteisyys, yksilöllisyys sekä oma-aloitteisuus. Päiväkodissa toimitaan pienryhmissä, jotta lasten tukeminen heidän yksilöllisten tavoitteiden pohjalta olisi helpompaa. Pienryhmätoimintaa toteutetaan 1–3 kertaa viikossa. Pienryhmien myötä kasvattajalla on enemmän aikaa huomioida yksilöitä sekä kannustaa, ohjata ja havainnoida heitä. (Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2011–2013, 10; Lahden kaupunki 2015.) Opinnäytetyömme yhteyshenkilönä päiväkodissa toimi toisen 3–6-vuotiaiden ryhmän lastentarhanopettaja. Opinnäytetyön tiimoilta olimme myös yhteydessä päiväkodin johtajaan varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisen vuoksi.

Kohderyhmänä opinnäytetyössämme olivat Joutjoen päiväkodin viisivuotiaat lapset. Viisivuotiaat lapset valikoituivat opinnäytetyömme kohderyhmäksi, sillä alle neljävuotiaiden kognitiiviset taidot sekä mediakriittisyys eivät ole sillä tasolla, että he pystyisivät käsittelemään ja kyseenalaistamaan heille kohdentuvia tietoja (Lehtipuu 2006, 27). Mediassa koettu ja nähty askarruttaa 3–5-vuotiaita lapsia. Lapsi ei usein vielä erota faktaa fiktiosta eivätkä mediakokemukset välttämättä aina vastaa sitä, miten lapsi asian ymmärtää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b, 42.) Tavoitteisiimme liittyen valitsimme viisivuotiaat myös siksi, että mediakasvatus saavuttaisi paikkansa päiväkodin esiopetussuunnitelman lisäksi myös varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Viisivuotiaita lapsia Joutjoen päiväkodissa on kahdessa ryhmässä, Vaahteramäessä ja Mikä-Mikä-Maassa. Laadimme vanhemmille tiedotteen opinnäytetyöstämme, jossa myös pyysimme vanhemmilta lupaa heidän lastensa osallistumiselle ja lasten tuotosten hyödyntämiselle opinnäytetyössämme (Liite 2). Lupalappujen myötä kohderyhmämme koko pieneni hieman, sillä muutamalle lapselle ei myönnetty lupaa osallistua mediakasvatus-työpajoihin. Opinnäytetyöhömmme osallistui kaikkiaan 14 viisivuotiasta.

Kohderyhmäämme kuului S2-lapsia, eli lapset, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi. S2-lapset pyrimme ottamaan huomioon toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Pienryhmät työpajoissa oli jaettu ryhmän kasvattajien toimesta, ja S2-lapset sijoitettiin samaan pienryhmään. Työpajoissa pääsimme hyödyntämään keskiviikkoisin päiväkodissa paikalla olevaa kieliavustajaa ja oman ohjauksemme tukena käytimme kuvia (Liite 3), joista hyötyivät S2-lasten lisäksi myös ryhmän muut lapset.

Pienessä ryhmässä kasvattajalla on enemmän aikaa kuunnella, ohjata, kannustaa, auttaa ja havainnoida yhtä lasta. Samalla vuorovaikutus kasvattajan ja lapsen välillä paranee ja lisääntyy ja lapsen vahvuudet tulevat paremmin esiin. Lisääntyvät vuorovaikutustaidot kehittävät koko lapsiryhmän yhteisöllisyyttä ja lapset opettelevat huomioimaan ja auttamaan toisiaan. (Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2011–2013, 10.) Pienryhmätoiminta on lasten etu, sillä se varmistaa lapsen kohtaamisen ja kuulemisen. Pienessä ryhmässä kasvattajat voivat ottaa paremmin jokaisen lapsen huomioon yksilöllisesti. (Raittila 2013, 89.) Pienen

ryhmän etuna voidaan pitää myös sitä, että yksittäiselle lapselle jää enemmän aikaa keskustelulle sekä ajatuksien esiin tuomiselle (Karlsson 2014, 228).

2.5 Aikaisemmat tutkimukset

Erilaisten hankkeiden myötä on pyritty kehittämään mediakasvatusta pienten lasten kanssa. *Molla*-hanke (2011–2013) sekä *Epun mediareppu* (2009–2012) ovat hankkeita, jotka ovat keskittyneet tieto- sekä viestintätekniiikan opetuskäyttöön esi- ja alkuopetuksessa. (Molla 2015, Opetushallitus & Tampereen kaupunki 2012.) *Mediamuffinssi – mediakasvatusta pienille lapsille* (2006) on jo päättynyt hanke, jonka kautta on tuotettu paljon käyttökelpoista mediakasvatust materiaalia lapsille, jotka ovat alle 8–vuotiaita, sekä heidän kasvattajilleen (Kupiainen, Niinistö, Pohjola & Kotilainen, 2006; *Mediamuffinssi – mediakasvatusta pienille lapsille* 2006). *Mediamuffinssi* on ollut Opetusministeriön alainen hanke, jonka tavoitteena on ollut kehittää kasvattajien mediakasvatustaitoja (*Mediamuffinssi – mediakasvatusta pienille lapsille* 2006).

Reijo Kupiaisen väitöskirja *Mediakasvatuksen eetos* (2005) on fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Tutkimuksessa fenomenologisen näkökulman myötä mediasuhteita voidaan tarkastella teknologisoitumisen vaikutuksista kokemuksiin sekä elämismaailmaan. Mediakasvatuksen eetos tarkastelee lasten mediasuhteita sekä mediakasvatuksen ympärillä käytävää mediakasvatust keskustelua. Kupiaisen kuvaamasta mediakasvatust keskustelusta välittyy huoli siitä, kuinka lapsia tulee suojella median vaikutuksilta. Eettisenä haasteena mediakasvatuksessa Kupiainen (2005) kuvaa valmiuksia, joiden avulla itseyttä sekä elämän merkityksellisyyttä voidaan kehittää, ja joiden myötä mediavarantoja voidaan hyödyntää osana omaehtoista ilmaisua sekä omien kokemusten tunnistamista. (Kupiainen 2005.)

Syrjästä framille monilukutaidolla: Mediapedagogisia malleja nuoruuden taitekohtiin on kolmivuotinen tutkimushanke, jota johtaa mediakasvatuksen professori Sirkku Kotilainen. Hankkeen tarkoituksena on selvittää nivelvaiheessa olevien nuorten haasteita lukutaidoissa sekä valtautumisessa omassa elämässään. Hankkeella selvitetään myös mahdollisuuksia tukea nuoria julkisessa mediatoimijudessa sekä kehittää nuorten medialukutaitoa. *Syrjästä framille monilukutaidolla*

on toimintatutkimus, jonka tavoitteena on edistää monilukutaitoa mediapedagogisilla malleilla sekä kehittää nuorten ääntä korostavaa mediakasvatusta. Tutkimushanke pyrkii myös kehittämään osallistavaa tutkimusmuotoa, jossa tutkijoiden lisäksi myös nuoret huomioidaan tutkimuksen tekemisessä. Tutkimushanke on aloitettu vuonna 2015. (Tampereen yliopisto 2015a; 2015b.)

Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos -tutkimus on pitkittäistutkimus, joka on tarkoitus toistaa neljä kertaa Tampereella ja lähialueilla suunnilleen saman 5-, 8-, 11- ja 14-vuotiaista koostuvan osallistujaryhmän kanssa. Tutkimuksesta on tehty jo kolme tutkimuskierrosta, joiden pohjalta on julkaistu loppuraportit: ”*Mä oon nyt online*” – *Lasten mediaympäristö muutoksessa* (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2007), *Naamatusten verkossa – Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2* (Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011) ja *Mobiilimuksut – Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3* (Noppari 2014). Tutkimuksen tavoitteena on lasten mediakulttuurin muutoksen kartoittaminen sekä lasten mediamaailman kehittymisen tarkasteleminen. Tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota lasten kulttuurisessa ja kaupallisessa, välineellisessä sekä sosiaalisessa mediaympäristössä ja mediakompetenssissa tapahtuviin muutoksiin. (Tampereen yliopisto 2012.)

3 LAPSET JA MEDIA

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa (2008, 8–9) käsittelee mediaa viestinnän välineinä ja sisältöinä. Media voidaan jaotella erilaisiin kuviin, esimerkiksi uutis- tai mainoskuviin, kirjoihin, televisioon ja tietokoneeseen. Median kieli voi vaihdella äänestä symboleihin, tekstistä kuviin tai näiden kaikkien yhdistelmiin. Erilaiset median käyttämät kielet, kielikuvat ja termit löytävät helposti yhtymäkohdansa muuhun kielenkäyttöön ja pienetkin lapset sisäistävät nopeasti eri kielityylejä ja tunnusmerkkejä. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 9, 16.) Kupiaisen (2005, 12) mukaan mediat ovat kietoutuneet osaksi ihmisyyttä ja rutiineja elämässä.

Lapsia, kuten aikuisiakin, voidaan pitää aktiivisina mediatoimijoina, sillä arjessa käytetään monipuolisia ja erilaistuvia mediavälineitä. Mediavälineet tarjoavat paljon mahdollisuuksia ja lähtökohtia myös kasvatukseen, ja mediakasvatuksen tehtävänä onkin tukea tätä aktiivista toimijuutta. (Sirkkilä 2009, 38.) Media kasvaa ja muuttuu kehityksen mukana, eikä lapsia voida ”irrottaa” mediakulttuurista; vaikka ruutu olisikin kiinni, erinäiset hahmot leluina tai julisteina koristavat lapsen huonetta (Lehtipuu 2006, 47).

3.1 Lasten mediakulttuuri

Korhosen (2010, 9–10) mukaan teknologisoitumisen myötä 2000-luvulla teknologiaviihde on yleistynyt ja eri mediamuodoista on tullut osa lasten arkea ja kokemusmaailmaa. Aikaisemmin lasten kokemusmaailma pohjautui paikalliseen uskuntoon ja yhteisöön tai lapsen suoraan kokemukseen (Rusanen 2009, 51). Tieto-yhteiskunnan lisäksi voidaan puhua myös medioitumisesta, jolla viitataan mediateknologioiden lisääntymiseen. Medioitumisen myötä lasten kokemukset muuttuvat mediavälitteisiksi ja erilaiset mediamuodot kietoutuvat osaksi lasten arkea ja merkitysmaailmaa. (Korhonen 2010, 9–10.)

Meriranta (2010, 234) kuvaa teknologisoituneeseen ja medioituneeseen maailmaan syntyneitä lapsia ja nuoria millenniaaleiksi. Jenkinsin (2006) mukaan näiden lasten mediakulttuuri on yhdessä tekemiseen, omaan tuottamiseen, matalaan jul-

kaisukynnykseen ja tuotosten jakamiseen perustuvaa osallistuvaa kulttuuria, johon liittyy olennaisesti kasvaminen sosiaalisen median parissa (Noppari 2014, 72).

Merilammen (2014, 35) mukaan oma mediamaku kehittyy jo varhaislapsuudessa. Mediaympäristö sekä -kulttuuri vaikuttavat lasten kasvuun, oppimiseen sekä identiteetin muodostumiseen. Medialähtöiset leikit, median eri sisällöt sekä tarinat ja mahdollisuudet osallisuuteen ovat olennainen osa lasten kasvuympäristöä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a, 18.) Mediakulttuurin läsnäolo sekä mediankäyttö arjessa kehittävät medialukutaitoa, vaikka se leikkien, harrastusten ja oppimisen tavoitteena ei suoranaisesti olisikaan (Noppari ym. 2008, 137).

Lapsi tarvitsee valmiuksia median kielen ja sanomien havainnoimiseen, median kriittiseen tarkasteluun sekä mediaviestien tuottamisen opetteluun (Rusanen 2009, 51). Mediakulttuuria voidaan pitää luonnollisena osana lasten elämismailmaa, jolloin sitä voidaan hyödyntää keskeisenä oppimis- ja toimintaympäristönä. Varhaiskasvatuksessa täytyy siis huomioida media, vaikka erillistä koulutusta mediakasvatukseen toteuttamiseen ei olisikaan hankittu. (Kupiainen, Niinistö, Pohjola & Kotilainen 2006, 21, 26.)

Lapset hyödyntävät toimissaan sitä kulutustavara- ja mediakulttuuria, joka heitä ympäröi. Mediakulttuurin hahmojen ja tyylien näkyminen esimerkiksi leikeissä tai taiteellisessa ilmaisussa ei ole epätavallista. Kasvatusympäristöissä on pyritty kuitenkin välttämään mediakulttuurin tulvaa, joten aikuiset eivät aktiivisesti tuo mediakulttuuria esiin. Rönnerbergin (1990) mukaan aikuiset torjuvat mediakulttuurin tietämättä sen tarjoamia mahdollisuuksia lasten kasvuun, vaikka lapset voidaan nähdä mediakulttuurissa aktiivisina toimijoina. Aikuisten torjuvaa suhtautumista media- ja kulutuskulttuuriin voidaan perustella myös sillä, että kulttuuri-ilmiön nähdään aiheuttavan negatiivisia seurauksia kasvatukseen. Aikuisten suhtautuessa mediakulttuurin epävarmasti ja torjuvasti, näyttäytyy mediakulttuuri enemmän lasten omana. (Pääjoki 2011, 116–117.)

3.2 Mielikuvat

Nykyiselle mediakulttuurille on tyypillistä, että raja todellisuuden ja median hahmottamisessa on muuttunut vaikeammaksi. Nykyinen kulttuurimme on medioitu-

nut lähes kokonaan. Erityisesti lapsille ja nuorille aikuisille mediatodellisuus on läsnä siinä todellisuudessa, jossa he ovat. Pienille lapsille tärkeitä ovat aidot, ensisijaiset kokemukset. Jos pieni lapsi muodostaa käsityksen vain toissijaisen kokemuksen kautta, hän saa aiheesta vain mediaalisen version, esimerkiksi kuvan. Näin hän jää ilman kokonaiskäsitystä ilmiöstä. (Merilampi 2014, 23.) Lapsi voi muodostaa median myötä myös käsityksiä asioista, joita hän ei arkielämässään ole kohdannut (Ruhala & Salokoski 2008, 20).

Mielikuvat muodostuvat siitä, mitä yksilö itse kokee, näkee ja kuulee, mutta niihin vaikuttavat myös toisten ihmisten kokemukset sekä se, miten asiaa käsitellään eri medioissa. Ihmisten on usein vaikea perustella, mistä mielikuva tai käsitys on tullut, sillä mielikuva on monien abstraktien ja konkreettisten tekijöiden summa. (Juholin 2009, 48.) Karvonen (1999) toteaa, että mielikuvilla on vahva vaikutus siihen, miten ihmiset suhtautuvat aiheeseen (Mustonen 2001, 31). Mielikuva nähdäänkin siis erilaisten vaikutteiden ja tietojen yhdistelmänä (Juholin 2009, 190).

Merilampi (2014, 60) toteaa, että itse elämys, kokeminen, on varmaa, vaikka tulkinnot olisivatkin vääriä. Mustosen (2001, 33) mielestä mediakasvatuksen tehtävänä on kannustaa tekemään yksilöllisiä tulkintoja ja vaihtamaan mielipiteitä. Mielikuvia on hyvä rakentaa aktiivisesti, jotta voidaan luoda myönteisiä kokemuksia ja ehkäistä kielteisiä (Mustonen 2001, 37). Median kautta omaksutaan uusia käsityksiä, näkökulmia ja mielikuvia asioista (Merilampi 2014, 95). Merkitykset, joita lapsi antaa mediaesitykselle, heijastavat asioita, joita lapsi pitää tärkeänä (Noin kymmenen kurkistusta mediaesitykseen 2006).

3.3 Media oppimis- ja kasvuypäristönä

Mediaa voidaan hyödyntää erilaisiin tarkoituksiin. Media mahdollistaa muun muassa arkielämän paineiden purkamisen ja sen avulla voidaan hakea myös huvitusta ja viihdettä. Myös lapsilla on oikeus nauttia mediatarjonnasta, eikä kaiken mediasisällön tarvitse olla opettavaista tai hyödyllistä. Median viihteellisen ulottuvuuden lisäksi mediaa käytetään myös tiedon välittämiseen ja tiedonhankintaan. Media on myös osa identiteetin rakentamista ja uusintamista; erilaisia mediasisältöjen hahmoja ja tapahtumia voidaan verrata omaan elämään. (Kylmänen 2010, 19.)

Lehtipuu (2006, 224) toteaa median tarjoavan uusia taitoja ja asioita sekä palikoita, joilla lapsi rakentaa maailmankuvaa sekä identiteettiä.

Mediaa voidaan käyttää sekä välineenä että menetelmänä oppimisessa. Media tarjoaa mahdollisuuksia myös tutkivalle oppimiselle sekä ongelmanratkaisukeskeiselle opetukselle. Media ja sen avulla tai sitä hyödyntäen suunniteltu ja toteutettu toiminta palvelee useimpia opetussuunnitelmien sisältöalueita ja niiden tavoitteita. Mediakasvatuksen voidaan nähdä olevan läsnä jatkuvasti, mikäli sen olemassa olo tiedostetaan. (Kylmänen 2010, 59.)

Lapsi voi tuoda median tulkintaan uusia ja yllättäviäkin näkökulmia. Mediaesitysten tarkastelu ja tutkiminen lasten kanssa mahdollistavat sellaisten teemojen ja aiheiden käsittelyn, jotka nousevat ryhmästä ja lapsista. Lisäksi mediaesitysten taustalta voidaan löytää erilaisia vaikuttamisen keinoja sekä samankaltaisia rakenteita eri esityksistä. (Noin kymmenen kurkistusta mediaesitykseen 2006.)

Buckinghamin (2006, 193) mukaan on yleisesti hyväksyttävä lasten kyky arvioida heille saatavilla olevia mediaesityksiä, sekä tunnistaa ne seikat, joita lasten tarvitsee tietää pystyäkseen arvioimaan mediaesityksiä monipuolisesti.

Media voi ”valmistaa” lapsia aikuisen kansalaisen velvollisuuksiin ja mahdollistaa heille myös osallistumisen poliittisiin päätöksiin, jotka ohjaavat heidän elämäänsä lapsina. Tästä johtuen lapsia ei tule ainoastaan suojella medialta, sillä myös lapset voivat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. (Buckingham 2006, 169–170.)

3.4 Media uhkana

Lehtipuun (2006, 198) mukaan media voi vyöryttää lapselle sopimattoman sisällön aivan liian aikaisin osaksi lapsen todellisuutta, mutta media voi olla myös lapsen kasvua tukeva ja rakentava tekijä. Nyssölä (2008, 24) toteaa median vievän paljon huomiota arjessa, jonka vuoksi media myös muokkaa sosiaalista ympäristöä.

Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 15) mukaan tietoyhteiskunta ja uudet yhteydenpitotavat eivät tue lapsuudelle tärkeitä elementtejä, kuten pysyvyyttä, turvallisuutta ja aikuisen läsnäoloa. Tämä vaarantaa sen, että lapsi ei saa riittävästi yhteen-

kuuluvuuden tunnetta lähiyhteisöään kohtaan ja lapsi kiinnittyy todellisen elämän sijaan virtuaalimaailmaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 15.)

Media tuo mukanaan paljon asioita, joita lapsi ei kykene käsittelemään. Median merkitys lapsen elämässä on suuri, ja media täyttääkin yhä suuremman osan lasten päivästä. Tärkeää on keskustella lasten kanssa pelottavista ja ahdistavista sisällöistä sekä ristiriitaisista arvoista ja näkemyksistä lapsen maailman kehittymisen kannalta. Nykyisin lapsi oppii paljon tiedostusvälineiden myötä, eivätkä vanhemmat ja kasvattajat pysty seuraamaan kaikkea sitä, mitä lapsi omaan käyttäytymiseensä omaksuu. (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2013, 71.)

Lapsia pidetään erityisryhmänä puhuttaessa mediasta kahden syyn takia. Toinen syy on se, että lapset eivät pysty vielä käsittelemään kaikkia mediaviestien elementtejä, sillä heillä ei ole siihen tarvittavaa kypsyyttä. Tämän kypsyyden puute altistaa median negatiivisille vaikutuksille. Toisena syynä pidetään sitä, että lapsilla ei ole vielä tarpeeksi kokemusta todellisesta maailmasta, jotta he voisivat käsitellä median viestejä. Tämän vuoksi lapset voivat helposti luulla mediamaailman kuvastavan todenmukaisesti todellista maailmaa. (Potter 2014, 74.)

Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos -tutkimuksen tutkimuskierrokset ovat osoittaneet, että lähes jokainen lapsi on törmännyt mediassa sisältöön, joka on tuntunut pelottavalta (Noppari ym. 2008, ym. 2011, Nopparin 2014, 100, mukaan). Korhosen (2010, 14) mukaan lapset pelkäsivät aikaisemmin aikuisten ohjelmista nousseita asioita, mutta nykyään pelot liittyvät lastenohjelmiin, jotka ovat muuttuneet sisältämään esimerkiksi väkivaltaa ja kauhua. Lastenohjelmien noitien ja hirviöhahmojen lisäksi 5-vuotiaat kokivat pelottavina myös asioita, jotka yllättivät vanhemmat (Noppari 2014, 100). Korhonen (2014, 29) kertoo aikuisten jättävän lapsensa katsomaan yksin lastenohjelmia, sillä he ovat tottuneet siihen, että se on turvallista. Kuitenkin pienet lapset voivat kokea ikäisilleen suunnatut ohjelmat pelottavina (Korhonen 2014, 29). Lapsilla ja nuorilla on kuitenkin jo varhaisessa vaiheessa selviytymiskeinoja mediapelkoihin. Esimerkiksi viisivuotiaat selviytyvät peloista vaihtamalla tilaa, peittämällä korvat ja sulkemalla silmät tai sammuttamalla television. (Noppari 2014, 101.)

3.5 Monilukutaito

Kupiainen ja Sintonen (2009, 97) lainaavat Mikkolaa ym. (2006, 12) kuvatessaan nykyajan tekstiä eri keinoja ja välineitä viestien välittämiseen käyttäväksi laajaksi kokonaisuudeksi. Nykyajan tekstiin liittyvät perinteisen kirjoitetun tekstin lisäksi myös kuvat, äänet, liikkuva kuva, kuvatekstit sekä puhutut ja kirjoitetut sanat. Teksti ymmärretään laajemmin merkityskokonaisuutena. (Mikkola ym. 2006, 12, Kupiainen & Sintosen 2009, 96–97, mukaan.) Kirjoitetun kielen ymmärtäminen ja siihen reagoiminen tietoisesti kirjaimellisella ja tulkitsevalla tavalla voidaan kiittää perinteiseksi lukutaidoksi. Monimuotoisten mediatekstien muuttaessa perinteisiä tekstejä, tarvitaan ymmärrystä ja reagointia myös kuvitetusta ja äänitetyistä kielestä. (Merilampi 2014, 132.)

Monilukutaidolla pyritään vastaamaan lukutaidon muuttuviin vaatimuksiin digitalisoituneessa ja teknologisoituneessa nyky-yhteiskunnassa (Brown, Lockyer & Caputi 2010, 191). New London Groupin-tutkijaryhmän (1996) kehittämä käsite, multiliteracy eli monilukutaito, on luotu vastaamaan pedagogiseen tarpeeseen kuvaamaan luku- ja kirjoitustaitojen muutosta ja moninaistumista monimediaympäristöjen kehityksestä ja globalisaatiosta johtuen (Kallionpää 2014a, 70). McClenaghanin ja Doecken (2010, 225) mukaan monilukutaitoa käytetään viittaamaan merkityksenantotapoihin, joihin esimerkiksi lapset ja nuoret osallistuvat uutta multimediateknologiaa hyödyntäen.

Monilukutaito ei ole vain eri viestien ja symbolijärjestelmien lukemista ja tulkitsemista; monilukutaidossa huomioidaan myös tuottamisen ulottuvuus, jolloin rooli passiivisesta viestien vastaanottajasta muodostuu aktiiviseksi viestien ja merkien tuottajaksi (Kallionpää 2014b; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Monilukutaito pohjautuu laaja-alaiseen tekstikäsitykseen ja siinä yhdistyvät eri lukutaidot, joiden yhteisenä piirteenä voidaan pitää symbolien lukemista mielekkäänä tulkintana sekä merkityksenantoprosessina (Merilampi 2014, 131–132; Kupiainen 2015b).

Monilukutaitopedagogiikka keskittyy vahvasti siihen, kuinka kulttuuriset ja kielelliset erilaisuudet sekä alati kehittyvä viestintäteknologia muuttavat oppilaiden ja kasvatettavien vaatimuksia siitä, mikä on aiemmin koettu toimivaksi ja kulttuu-

riseksi tiedoksi. Monilukutaidolla pyritään saavuttamaan ja oppimaan uusia kieliä, jotka tarjoavat pääsyn uusiin käytäntöihin niin työelämässä, kouluissa kuin yksityiselämässä. (Lankshear & Knobel 2006, 21.) Sintosen (2012, 64) mukaan kasvatettaville tulee opettaa omaehtoisuutta ja aloitteellisuutta tukevia ajattelu- ja toimintavalmiuksia, sillä oppiminen digitaalisessa ja multimodaalisessa yhteiskunnassa ei ole sidoksissa oppimiseen liittyviin virallisiin instituutioihin.

3.5.1 Monilukutaito ja yksilön osallisuus yhteiskunnassa

Digitaalisen lukutaidon voidaan nykyään nähdä olevan monellakin tapaa ”pinnalla”. Digitaalinen lukutaito on nostettu monissa kasvatuksellisissa ja koulutuksellisissa asiakirjoissa yhdeksi ydintavoitteista, mutta samalla siihen liitetään myös pelko digitaalisen kuilun syntymisestä niiden välille, jotka ovat digitaalisesti lukutaitoisia ja niiden, jotka eivät ole. Digitaalisen kuilun pelätään synnyttävän sosiaalista sekä ekonomista epätasa-arvoa, jossa huono-osaisiksi luokiteltaisiin digilukutaidottomat. Digitaalisen kuilun syntymisen ehkäisemiseksi tietoa ja taitoa digilukutaidosta täytyy viedä osaksi kasvatusta ja opetusta, jotta huono-osaisuutta ja eriarvoisuutta oppimisen ja työelämän näkökulmasta saataisiin kitkettyä. (Lankshear & Knobel 2006, 21.)

Maailmanlaajuisesti ja teknologisesti vauraissa maissa jakautumista informaatiotietojen ja informaatioköyhien välillä voidaan kuvata kasvavana. Tämä ei viittaa vain epäoikeudenmukaiseen välineiden jakautumiseen vaan myös kulttuuriseen ja teknologiseen pääomaan, joita vaaditaan oppiaksemme käyttämään niitä luovasti ja toimivasti. (Buckingham 2006, 55.)

Erilaisuuden kunnioittamisen ja jatkuvan muutoksen valmiuden tukeminen opetuksessa luovat digitaaliselle kulttuurille hyvän pohjan. Lasten ja nuorten arkielämässä tällä hetkellä keskeisinä olevat mediamuodot, sisällöt ja tekstit nousevat aikaisemman kulttuurisen tilanteen vierelle opetuksen lähtökohdaksi. Multimodaalinen kulttuuri ei ole vain teknologiapainotteista, vaan se liittyy myös sisältöihin sekä niiden lukemisen ja esittämisen muotoihin ja tapoihin. (Sintonen 2012, 65.) Tarkoituksenmukaista ei ole poistaa perinteisiä oppimisympäristöjä uusien tieltä, vaan monimediaisia oppimisympäristöjä tulee hyödyntää perinteisten oppimisympäristöjen rinnalla (Kupiainen 2015b). Erilaisten lukutaitojen hallinnan

myötä yksilöistä pyritään luomaan kansalaisia, jotka ymmärtävät mediaympäristöä, sekä kykenevät toimimaan siinä itsenäisesti tarkastellen erilaisia ilmiöitä kriittisesti. Monilukutaito edistää myös täysipainoista osallistumista tulevaisuuden yhteiskuntaan. (Kallionpää 2014b; Merilampi 2014, 131.)

3.5.2 Monilukutaito esiopetussuunnitelmassa

Monilukutaito on valtakunnallisella tasolla huomioitu uudistetussa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetussuunnitelmassa mediakasvatus on sisällytetty kahteen laaja-alaiseen osaamisalueeseen: tieto- ja viestintäteknologiaan sekä monilukutaitoon. (Merilampi 2014, 123; Kupiainen 2015a.) Uusi esiopetuksen opetussuunnitelma tulee ottaa käyttöön viimeistään syksyllä 2016, mutta se voidaan ottaa käyttöön jo 1.8.2015 alkaen (Opetushallituksen määräys esiopetuksesta 102/011/2014). Kallionpään (2014a, 70) mukaan uuden kirjoittamisen opetusta voidaan kehittää, mikäli se huomioidaan opetussuunnitelmatasolla.

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa kehittää monilukutaitoa, johon teknisten käyttötaitojen lisäksi sisältyy myös eri merkitysten (vrt. fakta – fiktio) ja symbolimerkkien ymmärtäminen (Suoranta & Lehtimäki 2003, 30–38, Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 122–123 mukaan; Kupiainen & Sintonen 2009, 140). Yksinkertaisimmillaan mediakasvatusta voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa katselemalla ja tulkitsemalla kuvia, lukemalla ja kuuntelemalla tarinoita sekä tutkimalla erilaisia ääniä. Monilukutaito käytännössä ei tarkoita sitä, että muutos lukutaidoista näkyy vain välineellisenä: kynien vaihtuminen tietokoneen käyttöön ei ole monilukutaitoa, mikäli opetuksen sisältö ja menetelmät pysyvät samoina (Kallionpää 2014b). Monilukutaidossa opetussuunnitelmassa tulee huomioida muun muassa laaja-alainen osaaminen sekä oppijan aktiivinen rooli (Merilampi 2015).

4 MEDIAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Mediaympäristön muutoksen myötä kansalaisilta vaaditaan erilaisten mediataitojen ja -valmiuksien hallitsemista. Näihin taitoihin liittyvät teknisten käyttötaitojen lisäksi uudenlaiset kommunikoinnin tavat, sosiaaliset taidot, medialukutaidot sekä tulkinnan taidot. Näiden taitojen kehittämistä kutsutaan mediakasvatukseksi, jonka nähdään tapahtuvan koulussa ja kotona. (Noppiari ym. 2008, 136.) Merilammen (2014, 39) mukaan mediakasvatus-terminä on yleistynyt vasta 1990-luvun puolivälissä. Ennen termin käyttöönottoa 1980-luvulla on käytetty termiä viestintäkasvatus ja sitä ennen on puhuttu muun muassa joukkotiedotuskasvatuksesta (Merilampi 2014, 39). Kupiaisen (2005, 26) mukaan mediakasvatusta voidaan pitää monitieteellisenä alueena, jossa yhdistyvät erilaiset puheenvuorot muun muassa kasvatustieteistä, viestintätieteistä, kulttuurintutkimuksista sekä mediatutkimuksista.

Lasten mediakulttuuri sekä lasten toiminta erilaisissa mediaympäristöissä heijastuvat kasvatukseen. Vanhempien ensisijainen kasvatusvastuu heijastuu myös mediakasvatuksessa; välineet ja sisällöt, joiden parissa lapsi aikaansa viettää, ilmenevät myös hänen käytöksessään ja puheessaan päiväkodissa. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6, 28.) Lapsi myös oppii päiväkodissa kavereilta uusista ja itselle vieraista mediasisällöistä. Vanhempien kokemuksen perusteella nykyään on pakko pysyä kiinni ajassa ja hankkia lapselle esimerkiksi älypuhelin, jotta lapsi ei jäisi ulkopuolelle kaveriporukastaan ja leikeistä tai hänen mediataitonsa jäisi puutteellisiksi. (Noppiari 2014, 31, 122.)

4.1 Mediakasvatuksen lähtökohdat

Mediakasvatuksella tuetaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamista, sillä sen arvopohjana on lapsen oikeuksien sopimus (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 18; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a, 8). Lasten oikeus suhteessa mediaan tulisi nähdä passiivisten sekä aktiivisten oikeuksien kautta. Painotuksen ei pitäisi olla siinä, mitä lapsille pitäisi mediasta tarjota tai mistä lapset tulisi pitää erossa; lapsia ympäröivän mediaympäristön muokkaamisen ja tuottamisen tulisi lähteä lasten aktiivisesta osallistumisesta. (Buckingham 2006, 203.)

Mediakasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsista viestien vastaanottajia, jotka kykenevät käsittelemään erilaisia medioita sekä ymmärtämään ja tulkitsemaan niitä kriittisesti. Mediakasvatuksessa kehitetään myös lapsen valmiuksia omien mediaviestien tuottamiseen. Mediavälineitä käyttäessä, lapset sisäistävät mediataajua, jolloin he oppivat teknisten käyttötaitojen lisäksi ymmärtämään eri mediasisältöjen merkityksiä, kuten erottamaan faktan ja fiktion. (Suoranta & Lehtimäki 2003, 30–38, Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 122–123 mukaan.)

Lasten kasvaessa ja elinympäristön medioiden moninaistuttua, tarvitaan kasvatukseen myös kriittinen näkökulma ja monenlaisia menetelmiä mediakasvatukseen (Herkman 2007, 12). Mediakasvatuksessa oppijoita kasvatetaan ymmärtämään, tulkitsemaan ja tarkastelemaan mediaa kriittisesti. Buckinghamin (2003, 4) mukaan mediakasvatuksen ajatuksena on vahvistaa kasvatettavien kykyä tulkita sekä arvioida mediaa ja mahdollistaa myös osallistuminen median tuottamiseen. (Nyyssölä 2008, 15.)

Mediakasvatus ei ole tekniikkakeskeistä eikä se täten saa painottua vain välineiden käyttämiseen. Mediakasvatuksessa tulee nostaa esiin median sisällölliset kysymykset sekä aktivoida kasvatettavan omia pohdintoja. Mediakasvatuksen ei tule olla pelottelua ja moralisointia, mutta sen tulee antaa työkaluja jäsentää todellisuutta sekä maailmankuvaa. (Merilampi 2014, 127–129.) Keskeisinä mediakasvatuksen tavoitteina nähdään kyky vastuulliseen ja luovaan kuvitteluun sekä kriittiseen reflektointiin (Kupiainen & Sintonen 2009, 179). Kaikilla opetuksen tasoilla aina varhaiskasvatuksesta lähtien tulisi mediakasvatuksessa kiinnittää huomiota oppijan kehitykseen havainnointi-, arviointi- sekä ajattelukyvyssä (Merilampi 2014, 193).

Lapsen yksilöllinen kehitystaso, ikä sekä lasten erilaisuus tulee huomioida mediakasvatuksessa, jolla pyritään edistämään lapsen osallisuutta ja hyvinvointia sekä kehittämään lapsen valmiuksia oman mediasuhteen ja mediakulttuurin luomiseen ja ymmärtämiseen. Leikilliseen, kokemukselliseen ja elämykselliseen oppimiseen perustuvalla mediakasvatuksella tuetaan lapsen mahdollisuutta osallisuuteen sekä yhteisön aktiivisena jäsenenä toimimiseen. (Herkman 2007, 11; Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 10.)

4.2 Yhteiskunnallinen ulottuvuus

Mediakasvatus on aikaisemmin saanut laajan suojelullisen muodon, sillä sen avulla on haluttu suojella lasta median kulttuurisilta, moraalisilta ja poliittisilta puutteilta. Kuitenkin lähivuosina muun muassa tutkimustulokset lasten oppimisesta ja luokkahuonekäytännöistä ovat kyseenalaistaneet tätä näkökulmaa. Tarvitaan lisää tietoa erityisesti niistä tavoista, joilla oppilaat käsittelevät oppimaansa, sekä siitä, kuinka oppilaiden medianäkökulmat voivat siirtyä opetussuunnitelman muihinkin osa-alueisiin. Mediakasvatus ei ole rajoittunut vain median analysoimiseen vaan sillä pyritään rohkaisemaan myös lasten ja nuorten omaa oikeutta kriittiseen osallistumiseen kulttuurin tuottajina. (Buckingham 2006, 205–206.)

Kupiaisen ja Sintosen (2009, 164) mukaan lapsilla ei kansalaisuuden näkökulmasta ole nykyisellä mallillaan mahdollisuutta osallistua kommunikaatioon ja merkitysten tuotantoon, sillä he eivät pysty toimimaan omien kokemustensa välittäjinä ja tasavertaisina tiedon tuottajina valtamediassa. Uusien teknologioiden voidaan nähdä tarjoavan lapsille uusia mahdollisuuksia luovuuteen, yhteisöön sekä itsensä toteuttamiseen. Toisten ilmaistessa huolensa kasvavasta kuilusta median käytöstä sukupolvien välillä, toiset kokevat uudet mediat keinoina lasten osallisuuteen. (Buckingham 2006, 41.)

4.3 Medialukutaito

Medialukutaidon kehittymistä tuetaan mediakasvatuksella ja medialukutaitoa voidaan pitää nykypäivän kansalaistaitona (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 7; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a, 7). Mediakasvatuksen tehtävänä on kehittää median käyttötaitoja sekä kykyä käyttää mediaa ja sen eri mahdollisuuksia turvallisesti, jotta voidaan luoda tasapainoinen mediasuhde (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 7).

Medialukutaitoiset henkilöt pystyvät EU:n mukaan suojaamaan itseään ja perheitään muita paremmin haitalliselta sisällöltä. Medialukutaitoiset pystyvät hyödyntämään alati kehittyvien viestintätekniikoiden suomia mahdollisuuksia sekä ymmärtämään myös sisältöjä ja palveluja. (Merilampi 2014, 38.) Medialukutaitoa on kaikilla, vaikka ihmiset eroaisivat taitotasoltaan medialukutaidon näkökulmasta.

Tämän vuoksi tulisi kiinnittää huomiota osallisuuteen, jolloin tieto- ja taitotasosta huolimatta jokainen otetaan huomioon. (Kupiainen & Sintonen 2009, 96.) Media-
lukutaito ei myöskään voi kehittyä, ellei medioita käytetä (Kupiainen & Sintonen
2009, 29).

5 LAPSINÄKÖKULMA JA LASTEN TOIMIJUUS

Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa tavoitellaan lasten tuottamaa tietoa sekä heidän näkökulmiaan ja toimintatapojaan. Lapsi nähdään tiedon tuottajana kulttuurisessa, yhteiskunnallisessa, historiallisessa sekä sosiaalisessa kontekstissa. Lapsinäkökulmassa oleellista on lapsen kokemusten, painotusten, ilmaisu- ja toimintatapojen näkyväksi tekeminen ja analysointi sekä lapsen viestien kuunteleminen. (Karlsson 2012, 22–23.) Turjan (2011, 44–45) mukaan pedagogisten sisältöjen sekä kokonaisuuksien tulisi lähteä lasten kiinnostuksista ja aikaisemmista kokemuksista, jotka mahdollistaisivat lasten aloitteellisuuden sekä tiedonrakentamisen aikaisempaan oppiin pohjautuen.

Lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen liittyy oleellisesti yhteisö- ja lapsilähtöisyys. Lapsen tapaan toimia yhteisöissä sekä siihen, miten lapsi luo yhteisöissä yhteistä ja omaa kulttuuria, syvennyttään. Lapsen toiminta nähdään aikaan, paikkaan, toimintaympäristöön sekä toisiin toimijoihin sidottuna. Jotta lapsinäkökulma saataisiin esiin, aihetta tulee lähestyä lapsen näkökulmasta eikä ainoastaan aikuisen esille nostamista näkökulmista. (Karlsson 2012, 23–24.)

Aulan (2011, 35) mukaan lasten kokemusten kartoittamisen haasteina voidaan pitää aikuisten kiirettä, puutteita vuorovaikutustaidoissa tai sitä, että aikuiset luulevat tietävänsä asioista lapsia paremmin. Lasten kokemukset arjesta ovat kuitenkin lapsikohtaisia ja täten myös ainutlaatuisia. Arvostamalla lasten tietoa, arvostetaan samalla myös lapsuutta itsessään, sillä lapsi saa kokemuksen siitä, että hänet nähdään ja kuullaan lapsena; täten tuetaan myös osallisuutta. (Aula 2011, 35.) Lapsinäkökulmaiseen toimintaan liittyy kuitenkin ammattilaisen osaaminen ja tieto, jolla toiminnasta saadaan vastavuoroista ja yhteisöä pystytään tarkastelemaan. Lapsinäkökulmaisessa toiminnassa tarvitaan kaikkien näkökulmia. (Karlsson 2012, 24.)

Lapsilta saatu kokemus sekä tieto ovat ammattilaisen osaamisen rinnalla pääosassa suunniteltaessa, toteuttaessa sekä arvioitaessa toimintaa (Karlsson 2014, 186). Lasten tuottaessa tietoa, voidaan saada aikaan esimerkiksi uutta kulttuuria, käsitteitä, tarinoita, kuvia ja leikkejä, niin henkilökohtaisia kuin muiden kanssa jaettuina (Karlsson 2014, 176). Kurttilan (2011, 74) mukaan lasten ottamista mukaan osak-

si tiedonkeruuta voidaan pitää välttämättömänä sekä vaativana, sillä käytettävän kielen sekä käsitteiden tulee olla lasten ymmärryksen tasolla; lasten kuulemisen keinona suositaankin osallistavia menetelmiä.

5.1 Lapsen osallisuus

Lasten yhteyttä yhteisöjä kohtaan sekä vaikutusmahdollisuuksia yhteisöissä pyritään vahvistamaan osallisuudella. Osallisuus ulottuu lapsen ja nuoren identiteettiin ja kokemukseen jäsenyyden tunteesta eri yhteisöissä. Osallisuus voidaan nähdä vuorovaikutuksen tilana, jossa osapuolet kohtaavat toisensa, jolloin se perustuu molemminpuoliseen kuuntelemiseen sekä dialogiin. Yhteisellä toiminnan suunnittelulla voidaan löytää uusia toimintaympäristöjä ja osallisuuden avulla myös yhdistää erilaisia toimijoita. (Rantala 2011, 139–140.) Lasten osallisuus asettaa aikuiset haasteen eteen siinä, kuinka aikuiset pystyvät näkemään lapsen maailman tavalla, jolla lapset sen itse näkevät. Osallisuuden perustana voidaan pitää tunnetta nähdäksi sekä kuulluksi tulemisesta. (Pelastakaa lapset ry 2005, 6, 9.)

Mäkelän (2011, 15) mukaan lapsi voi vahvistua omassa toimijuudessaan aikuisen tehdessä aloitteen vuoropuhelussa, jolloin myös kokemus omasta osallisuudesta vahvistuu. Osallisuus voidaan nähdä pohjautuvan vuorovaikutukseen, jonka vuoksi lapsen oma minuus muodostuu tilanteissa, jotka perustuvat osallistuvaan vuorovaikutukseen. Tämän vuoksi on tärkeää, että lasten ja nuorten kanssa toimivat aikuiset huomaavat yksilöitä ja antavat heille mahdollisuuksia osallistua. Yksilöllinen kehitys ja yhteiskunta ovat tietyllä tapaa osallistuvan toimijuuden varassa, sillä kokemus siitä, että voi vaikuttaa maailmaan, riippuu kokemuksesta itsestään toimijana. (Mäkelä 2011, 16, 19, 22.) Turjan (2011, 47) mukaan pienten lasten osallisuus ilmenee vähäisimmillään vuorovaikutustilanteissa, joissa heille konkretisoituu kuulluksi tulemisen kokemus ja mahdollisuus vaikuttaa läheisiin asioihin.

Tutkiessaan ympäristöään lapsi voi kokea osallisuutta yhteisöön ja maailmaa kohtaan. Lasten luontainen uteliaisuus on osa tutkivaa oppimista ja ihmettelyä. Lasta ympäröivät muut lapset sekä aikuiset voivat vaikuttaa lapsen kokemusmaailmaan ja vuorovaikutukseen ja täten myös innostaa lasta tutkimaan. Tärkeää on, että lapsi saa kokemuksen siitä, että hänen tutkivat toimintansa ovat merkityksellisiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.)

5.2 Mediakasvatus ja lapselle ominaiset tavat toimia

Lapselle oppimista voidaan kuvata kokonaisvaltaisena tapahtumana, sillä hän käyttää kaikkia aistejaan oppimisensa apuna. Toimiessaan vuorovaikutuksessa lapset yhdistävät erilaisia tilanteita ja asioita osaksi omia tuntemuksia, kokemuksia sekä käsiterakenteita. Oppimisen ja onnistumisen ilo on mahdollista lapselle mielekkäillä ja merkityksellisillä tavoilla, jolloin lapsi on myös aktiivisesti kiinnostunut toiminnasta. Lapsen toimiessa mielekkäällä tavalla hän ilmentää myös tunteitaan sekä ajatteluaan. Lapselle luontaisia tapoja ajatella sekä toimia ovat tutkiminen, liikkuminen, leikkiminen sekä taiteellinen ilmaiseminen. Lapselle ominaiset tavat toimia lisäävät lapsen osallistumismahdollisuuksia sekä vahvistavat lapsen käsitystä itsestään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18, 20.)

Varhaiskasvatus, jossa lasten mediakulttuuria hyödynnetään pedagogisiin toimintamalleihin, vahvistaa parhaimmillaan lasten medialukutaitoa. Osallistava ja lasta kuunteleva kasvatus, jossa otetaan huomioon lasten mediatodellisuus, tulee nähdä ennen kaikkea mahdollisuutena. Mediakasvatus mahdollistaa lapsille oman kulttuurin tuottamisen ja omien tuotosten esittelemisen erilaisten välineiden avulla. Oman kulttuurin luomisella sekä mediailmaisulla voidaan jo pienten lasten kohdalla luoda osallisuutta ja kasvattaa lapsia kohti aktiivista mediatoimijuutta, jolla tuetaan myös myöhempää aktiivista kansalaisvaikuttamista. Lapsilla on paljon kerrottavaa, sanottavaa sekä näytettävää, mikäli heille annetaan mahdollisuus rakentaa omaa kulttuuria sekä tuoda sitä esiin. (Pelastakaa lapset ry. 2005, 24–25.)

Lasten taiteelliset kokemukset voivat liittyä esimerkiksi musiikkiin, kädentaitoihin, kuvalliseen tai draamalliseen toimintaan. Taiteelliset kokemukset luovat puitteet lapsen toiminnallisuudelle ja mahdollistavat tekevälle ja kokevalle lapselle esimerkiksi kokemuksia mielikuvitusmaailmasta ja eri aistialueiden yhdistelmistä. Osallistuessaan erilaisten tuotosten tekemiseen lapsi voi yksin tai ryhmän kanssa yhdessä nauttia taiteesta ja taiteellisesta ilmaisusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23–24.) Eklundin ja Janhusen (2005, 85) mukaan lasten ja lapsiryhmien kanssa työskentelyssä on luonnollista käyttää toiminnallisia menetelmiä sekä leikkiä ja toimintaa.

Mediakasvatusta voidaan tehdä tutustumalla erilaisiin viestimiin sekä luomalla omia mediatuotoksia (Juntunen 2007, 7). Mediakasvatuksessa olennaista on oma mediatuottaminen, sillä mediaesitysten, esimerkiksi kuvakertomusten tai kuunnelmien, tekeminen lisää valmiuksia tehdä itse sekä tarkastella ja ymmärtää mediaa. Tätä kautta kehittyy myös kyky vaikuttaa, osallistua ja kertoa. Mediakasvatuksessa lisääntyvät myös omien käsitysten pukeminen sanoiksi, ääniksi ja kuviksi sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, sillä yhdessä työskentely on tyypillistä mediakasvatukselle. (Noin kymmenen askelta elävään kertomiseen 2006.)

Lapsen äänen kuuluviin saamista voidaan pitää tärkeänä. Lasten roolia ei tule nähdä ainoastaan yleisönä tai kuluttajana vaan enemmänkin tuottajana, osallisena sekä tekijänä. (Noin kymmenen askelta elävään kertomiseen 2006; Juntunen 2007, 7.) Omien mediaesitysten luomisen ja itse tekemiseen tarjottujen välineiden kautta mahdollistuu aktiivisesti lapsen osallisuus mediakasvatuksessa (Noin kymmenen askelta elävään kertomiseen 2006).

6 HAVAINNOINTI AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ

Lapsilähtöisen toiminnan perustana voidaan pitää tietoa, joka on saatu havainnoimalla. Havainnoimalla voidaan myös ymmärtää asioita lasten näkökulmasta. Lasten keskinäisiä keskusteluja sekä leikkejä värittävät erilaiset kokemukset, jotka he ovat kokeneet merkityksellisinä. Tietämällä ja näkemällä kasvattajana asioita, jotka kiinnostavat lasta ja jotka vaikuttavat häneen, voi kasvattaja avata myös keskustelun lapsen kanssa hänelle merkityksellisistä asioista ja käsitellä lapsen kanssa häntä kiinnostavia asioita vielä syvemmin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 15–16, 30.)

Vilkan (2006, 21) mukaan havainnoinnissa mielenkiinto on suunnattava kaikkeen toimintaan, jota tutkimuskohteessa on jäsenten taholta tuotettu. Opinnäytetyössämme ja omassa toiminnassamme havainnoijina kiinnostuksemme on kohdentunut kohderyhmässämme kaikkeen sellaiseen, josta voimme mahdollisesti saada mielikuvia mediasta. Havainnointiaineistoa saimme lasten kuulemisen lisäksi myös heidän tuottamistaan esine- ja kuvamateriaalista (Silverman 2001, 100, 57, 128–129, 193, Vilkan 2006, 21 mukaan). Uusitalon (1995, 89) mukaan havainnointi ei ole vain asioiden ja ilmiöiden näkemistä vaan tietoista tarkkailua (Vilka 2006, 37).

Opinnäytetyössämme korostuu osallistuva havainnointi. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkimuskohteen toimintaan osallistutaan tutkimuskohteen ehdoilla ja kohderyhmän jäsenten kanssa tietyn mittaisen ajanjakson ajan. Osallistuvaa havainnointia ohjaa myös tietty teoreettinen näkökulma, joka opinnäytetyössämme on lapsinäkökulma mediakasvatuksessa. (Alasuutari, 1994, 75; Eskola ja Suoranta 2000, 98, 108; Hirsjärvi ja Hurme 2001 37–38, Hirsjärvi et al. 2005, 205–206; Anttila 1996, 220, Vilkan 2006, 44 mukaan.)

Toiminnallisen opinnäytetyömme tuotoksena rakennettiin näyttely lasten mediasta muodostamista mielikuvista. Tutkimuksellisen selvityksen tekeminen kuuluu myös toiminnallisessa opinnäytetyössä tapaan toteuttaa tavoiteltu idea tai tuote (Vilka & Airaksinen 2003, 56). Opinnäytetyössämme näyttely koottiin kohderyhmälähtöisesti, jonka vuoksi havainnointi mielikuvien esille tuomiseksi oli aineistonkeruumenetelmänä tarkoituksenmukainen ja toiminnallisen työn kannalta

oleellinen. Havainnointi tutkimusmenetelmänä vastasi myös opinnäytetyömme tavoitteita, sillä tavoitteidemme myötä halusimme pureutua lasten mielikuviin mediasta. Vilkan ja Airaksisen (2003, 63) mukaan laadullisen tutkimusmenetelmän käyttämisen lähtökohtana on halu ymmärtää uskomuksia, haluja, ihanteita ja käsityksiä, jotka vaikuttavat ihmisten toiminnan taustalla. Toiminnallisessa opinnäytetyössämme laadullinen tutkimusmenetelmä on tarpeen myös siksi, koska opinnäytetyömme tuotoksena on näyttely, joka kootaan kohderyhmän mielikuvat mediasta huomioiden (Vilka & Airaksinen 2003, 63).

6.1 Havainnointivihkot

Ennen työpajojen ja havainnoimisen aloittamista, olimme keskustelleet havainnoinnista ryhmien kasvattajien kanssa. Olimme sopineet ottavamme käyttöön havainnointivihkot, joihin kulloisessakin työpajassa mukana oleva kasvattaja kummastakin ryhmästä kirjaa vihkoon omat havaintonsa niin lapsiryhmän ja lasten ohjaamisesta kuin lasten mielikuvistakin. Pyrimme havainnointivihkoilla maksimoimaan mahdollisimman monen mielikuvan kirjaamisen opinnäytetyön aineiston kartuttamiseksi ja lopullisen tuotoksen, näyttelyn, tueksi. Omaan ohjaamiseen liittyen halusimme, että kasvattajat toisivat havainnoinneissaan esiin kehittämisehdotuksia, jotta voisimme kehittää ryhmänohjaustaitojamme ja tällä tavoin myös huomioida mielikuvien kuulemista paremmin.

Havainnointivihkot toimivat opinnäytetyössämme myös dokumentoinnin välineinä. Havainnoijia ollessa monta, kasvaa riski myös havainnointivirheille. Havainnointivirheiden syntymiseen vaikuttavat monet seikat: eri havainnoijat havainnoivat eri tavalla, havainnointien kirjaaminen viivästyy havainnoitavasta ilmiöstä ja havainnointi kirjataan ylös myöhemmin muistin varassa. Havainnointiin vaikuttaa myös havainnoitsijoiden sen hetkinen mielentila sekä heidän kiinnostuksen kohteensa ja ennakkoluulonsa. (Anttila 1996, 218, 221–222, Vilkan 2006, 100 mukaan.) Havainnointivirheiden minimoimiseksi olimme myös itse varautuneet muistiinpanovälinein työpajoihin, jotta havainnot lasten mielikuvista saatiin kirjatua välittömästi muistiin. Karlssonin (2012, 236) mukaan mikäli lapsen lausahdusta tai ajatusta ei kirjata ylös itse tilanteessa, voi se muuntua aikuisen muistissa helposti erilaiseksi tai jopa unohtua kokonaan. Lapsen lausahduksesta voidaan

myös muistaa vain ydinsanoma, jolloin lapsen käyttämät hänelle ominaiset sanat ja ilmaisut jäävät kirjaamatta (Karlsson 2012, 236).

6.2 Eettisyys

Vanhemmille kohdennetussa tiedotteessa (Liite 2) mainitsimme havainnoivamme opinnäytetyöhön osallistuvia lapsia. Pyysimme lupalapun muodossa vanhemmilta lupaa heidän lastensa osallistumiseen työpajoihimme ja lasten tuotosten hyödyntämiseen opinnäytetyössämme. Havainnointiin liittyen tiedotimme vanhempia siitä, että havainnot tulemme tekemään siten, ettei yksittäisen lapsen henkilöllisyyttä pystytä tunnistamaan. Tulemme myös tuhoamaan kaiken havainnoiteihin liittyvän materiaalin opinnäytetyön päättymisen jälkeen, kuten olemme vanhemmille tiedottaneet. Tällä tavalla halusimme opinnäytetyössämme ottaa huomioon tietosuojalainsäädännön ja huolehtia, että kohderyhmän yksityisyyden suoja ei kärsi ja lasten anonymiteetti säilyy. Opinnäytetyömme kirjoittamisessa olemme myös huomioineet yksityisyyden suojan ehdot, ja yksittäiset opinnäytetyöhön osallistuneet lapset eivät ole täten tunnistettavissa. (Kuula 2006, 200–201, 204–207; Vilka 2006, 61, 113.)

7 TYÖPAJAT JA NÄYTTELY

Toteutimme mediakasvatus-työpajat kohderyhmällemme alkuvuodesta 2015. Tässä luvussa kuvaamme työpajojen rakennetta, tavoitteita ja kuvaamme kunkin työpajan etenemistä erikseen. Työpajojen pohjalta rakensimme tuotoksemme, ”Mielikuvia mediasta” -näyttelyn, jota kuvaamme tämän luvun lopussa.

7.1 Työpajojen rakenne

Työpajamme etenivät rakenteeltaan joka kerta samalla tavalla. Strukturoitu toiminta vähentää lasten levottomuutta ja lisää turvallisuutta, kun lapset voivat ennakoita toiminnan etenemistä. Struktuurit ja rutiinit vähentävät myös uhmakohtausten ja häiriökäyttäytymisen määrää, sillä ne selkiyttävät lapsille toiminnan heille asettamia odotuksia. (Koivunen 2009, 62; Kanninen & Sigfrids 2012, 175.)

Aluksi pidimme alustuksen, jossa jaoimme mediapassit sekä kävimme lyhyesti läpi sanan ”media”. Mediapasseja kuvaamme tarkemmin kappaleessa 7.3.1. Kopakkalan (2011, 84) mukaan aktiivinen läsnäolo ja turvallisuus ryhmässä lisääntyy, kun samat asiat, joista keskusteltiin tutustumiskerralla, toistetaan lyhyesti jokaisen työpajan alussa. Lisäksi orientoituimme aiheeseen ja kerroimme, mitä kyseisellä kerralla tehdään. Virittäytymisessä olennaista ovat ne mielikuvat, jotka liittyvät tulevaan toimintaan (Kopakkala 2011, 112). Alustus toimi johdatuksena käsiteltävään aiheeseen. Tällainen virittäytyminen antaa tilaa rauhoittumiselle ja rentoutumiselle sekä auttaa lapsia keskittymään tulevaan aiheeseen sekä omiin tunteisiinsa (Eklund & Janhunen 2005, 89).

Ennen varsinaisen työpaja-työskentelyn aloittamista, leikimme lasten kanssa erilaisia lämmittelyleikkejä. Lämmittelyleikit suunnittelimme siten, että ne liittyivät kunkin työpajan teemaan. Lämmittelyleikkien tarkoitus on luoda turvallisuutta, johdatella lapsia käsiteltävään aiheeseen sekä purkaa energiaa (Eklund & Janhunen 2005, 89). Lämmittelyleikkien myötä halusimme saada aikaan rennon ja hauskan tunnelman (Bottas 2013). Halusimme ottaa huomioon myös lapselle ominaiset tavat toimia, joita ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20). Lapselle ominaisista tavoista toimia leikkiminen sinänsä ei työpajo-

jemme teemoissa suoranaisesti ilmennyt, joten koimme lämmittyleikit tärkeiksi lapsen monipuolisten toimintatapojen huomioimisen vuoksi.

Toiminnan lopuksi pidimme vielä lyhyen lopetuksen, jossa tarkastelimme yhdessä valmiita tuotoksia ja kerroimme hieman siitä, mitä seuraavalla kerralla tulemme tekemään. Lisäksi keräsimme mediapassit, minkä tarkoituksena oli kuvastaa työpajan päättymistä.

MIELIKUVAT

TYÖPAJA	TAVOITE	MENETELMÄ
Tutustuminen	Turvallisen ilmapiirin luominen työpajoihin, tutustuminen	Tutustumisleikki, esittely työpajoista/toiminnasta, mediapassien teko, havainnointi
Kuvaohjelmat	Mediaväliseen tutustuminen, kuvaohjelmien tarkastelu aikakauslehtien avulla	Kuvakollaasi, havainnointi
Internet ja pelit	Mediaväliseen tutustuminen, pelihahmon tekeminen, pelihahmosta kertominen	Pelihahmot, havainnointi, lapsilta kysyminen, lasten kuuleminen
Tarina	Tarinoiden luominen, median tuottaminen, kurkistus lasten ajatusmaailmaan	Kuvasarjan täydentäminen kuvittamalla ja kertomalla, havainnointi
Ääni	Median tuottaminen, äänien tarkasteleminen lapsia osallistamalla	Äänimaisemien luominen, äänittäminen, havainnointi
Lopetus	Toiminnan lopettaminen	Mediapassien luovutus, diplomit, havainnointi

KUVIO 3. Työpajojen tavoitteet ja käytetyt menetelmät.

7.2 Työpajojen tavoitteet

Kuviossa 3 olemme kuvanneet työpajojemme tavoitteita sekä käyttämiämme menetelmiä työpajatyöskentelyssä. Työpajatyöskentelyämme sekä tavoitteen-

asettelua ohjasi opinnäytetyömme tavoite lasten mielikuvien kuulemisesta mediasta. Mielikuvat määrittivät eräänlaisen viitekehysten koko toimintamme ympärille ja kaikkien työpajojen perimmäinen tavoite oli kuulla ja tehdä näkyväksi lasten mielikuvia mediasta.

7.3 Työpajojen kuvaus

Työpajojen toteuttamisesta olimme keskustelleet kohderyhmän kasvattajien kanssa syksyllä 2014. Lapsen kuulemisen takaamiseksi olimme pyytäneet, että ryhmien kasvattajat jakaisivat lapset ryhmäkohtaisesti pienryhmiin. Koimme parhaaksi antaa ryhmien kasvattajien tehdä pienryhmäjako, sillä heillä on tuntemus ryhmiensä lapsista ja siitä, millä kokoonpanolla työpajat saataisiin mahdollisimman hyvin toimimaan. Työpajamme sijoittuivat ryhmien aamupäivään, kello 9.00 - 11.00. Päiväkodissa ruokaillaan kello 11.00, joten linjasimme sen työpajojemme takarajaksi. Työpajan kestoksi olimme varanneet 50 minuuttia ryhmää kohden, joka mahdollisti meille työskentelyyn pienen liikkumavaran. Työpajat toteutimme keskiviikkoisin, sillä se sopi parhaiten kohderyhmän kasvattajille.

Kohderyhmämme jakautui siten, että ensin työpajaamme osallistuivat Vaahteramäen-ryhmän lapset, joita kohderyhmässämme oli kaikkiaan neljä. Vaahteramäen lapsia ei jaettu erikseen pienryhmiin, sillä neljän lapsen ryhmä oli kooltaan sopiva työpajatyöskentelyyn. Mikä-Mikä-Maan ryhmän lapsia kohderyhmässämme oli kymmenen, ja tämä ryhmä jaettiin varsinaiseen työpaja-toimintaan kahdeksi pienryhmäksi. Pienryhmät Mikä-Mikä-Maan-ryhmän lasten kesken pysyivät koko työpajatoiminnan ajan samoina.

Ryhmien kasvattajien kanssa olimme sopineet, että lapset, jotka syystä tai toisesta, ovat työpajoilta pois, tekevät kyseisen työpajan tuotoksen työpajamme ulkopuolella. Halusimme varmistaa, että kukin kohderyhmämme lapsi saa jokaisesta käsiteltävästä teemasta oman kädenjälkensä näkyviin lopulliseen tuotokseen eli näyttelyyn. Pyysimme kasvattajia myös kirjaamaan lasten mielikuvia ylös havainnointivihkoihin niiden lasten osalta, jotka eivät olleet läsnä meidän ollessa paikalla.

Olimme sopineet opinnäytetyöntekijöinä ohjaus- sekä havainnointivastuusta kulloisessakin työpajassa. Opinnäytetyöntekijöitä ollessa kaksi, pääsimme molemmat

olemaan mukana Vaahteramäen ryhmän kanssa, joka itsessään oli ryhmäkokonsa puolesta pieni. Joka toisessa työpajassa toinen meistä otti enemmän vastuuta työpajan ohjeistamisesta ja ryhmänohjaamisesta, toisen kirjatessa havaintoja toiminnasta ja lasten mielikuvista. Koimme ohjaus- sekä havainnointivastuun jakamisen toimivaksi ja työpajojen sujuvuuden kannalta tärkeäksi.

Alustavasti olimme suunnitelleet pitävämme seitsemän toimintakertaa, joihin sisältyi tutustumiskerta, viisi varsinaista työpajaa sekä lopetuskerta, johon sisältyi näyttelyn rakentaminen. Toimintakertojen määrä pysyi samana, mutta kahteen viimeiseen toimintakertaan jouduimme tekemään muutoksia lyhyellä varoitusaajalla. Saimme juuri ennen viidettä toimintakertaa tietää, että päiväkodin sali olisi varattu muuhun käyttöön juuri samaan aikaan, kun meidän oli tarkoitus rakentaa ja järjestää näyttely. Tämän vuoksi meidän täytyi aikaistaa näyttelyn ajankohtaa viikolla. Näin ollen yhdistimme Ääni-työpajan ja näyttelyn järjestämisen yhdeksi toimintakerraksi. Pidimme tärkeänä, että ääni tulisi käsiteltyä, sillä se sisältyi mediavälinekuviin, joita olimme lasten kanssa käyneet läpi. Äänet ovat arkipäivää, eikä niiden tarkastelemiseen ja tulkitsemiseen siksi kiinnitetä tietoista huomiota. Koimme tärkeäksi tarkastella ääntä ja äänen tuottamista lasten kanssa, sillä kaikella äänen liittyvällä toiminnalla voidaan lisätä tietoisuutta äänestä ja oppia myös tulkitsemaan sitä. (Noin kymmenen askelta ääneen 2006.)

7.3.1 Tutustumiskerta

Ensimmäisellä toimintakerralla tavoitteenamme oli tutustua lapsiin ja kertoa heille, mitä tulemme tekemään. Aluksi esittelimme itsemme ja alustimme tulevia yhteisiä työpajoja keskustelemalla mediasta kuvien ja lasten kokemusten kautta. Lähdimme tarkastelemaan mediaa esittelemällä lapsille oikean lehden sekä näyttämällä kuvia tietokoneesta, pelikonsolista, puhelimesta, televisiosta ja radiosta eli mediavälineistä (Liite 3). Jokaisen välineen kohdalla keskustelimme lasten kanssa siitä, kuinka monelta tällainen löytyi kotoa ja mitä kokemuksia lapsilla oli kyseisestä välineestä. Alustuksen jälkeen pidimme tutustumiskierroksen, jonka ideana oli, että jokainen sai vuorollaan kertoa oman nimensä sekä ohjelman, josta piti. Tutustumiskierroksen avulla pyrimme tutustumaan hieman paremmin lapsiin ja luomaan turvallista ja sallivaa ilmapiiriä.

Tutustumiskierroksen jälkeen ryhdyimme tekemään mediapasseja. Mediapassien tarkoituksena oli kuvastaa lapsille mediakasvatus-työpajojen alkamista. Passit toimivat eräänlaisina roolimerkkeinä, joiden avulla lapset tiesivät, että nyt oli vuorossa toimintaa median parissa (Toivanen 2010, 47). Passien avulla pystyimme jo alkuvaiheessa huomioimaan lapsia yksilöinä ja kutsumaan heitä nimeltä. Lapset saivat itse leikata passin irti valmiiksi piirretyistä pohjista. Tämän jälkeen he etsivät aikakauslehtien sivuilta oman nimen kirjaimia, jotka sitten liimattiin passiin. Lisäksi lapset saivat leikata passeihinsa koristekuvia lehdistä. Kun passit saatiin valmiiksi, katselimme yhdessä, millaisia passeja lapset olivat tehneet. Päätimme työpajan seuraavan toimintakerran pohjustukseen.

7.3.2 Kuvaohjelmat -työpaja

Työpajan aiheena olivat kuvaohjelmat, kuten televisio-ohjelmat ja kuvatallenteet, joita Lasten Mediabarometrin (Suoninen 2013, 16) mukaan katselee lähes päivittäin 81 prosenttia kaikista 0–8-vuotiaista lapsista. Käsittelimme kuvaohjelmia kollaasitekniikan avulla. Toimimme paikalle runsaasti lehtiä, joista lapset saivat etsiä ja leikata teeman mukaisia kuvia. Valitsimme kuvaohjelmat-teeman käsittelyyn lehdet sen takia, että toimeksiantajamme toivoi lasten saavan tutustua sanoma- ja aikakauslehtiin, joita päiväkodissa ei ollut juuri tarkasteltu.

Aloitimme työpajan palauttelemalla lapsille mieliin meidän nimemme sekä sen, mitä tulevana viikkona tulisimme tekemään. Ennen varsinaisen toiminnan alkua kertosimme ensimmäisellä kerralla mukana olleiden kuvien avulla mediaa käsitteenä. Media käsitteenä osoittautui olevan lapsille vielä vieras eivätkä he pelkän sanan kuullessaan sitä muistaneet. Kun otimme kuvat esille, toisen ryhmän lapset muistivat median välineitä ennen kuin käänsimme kuvat oikein päin. Toisen ryhmän lapset muistivat vasta kuvat nähtyään, mistä oli kyse.

Työpajan alussa leikimme leikkiä ”Keiju ja Kauhu”, jossa kiinniottaja eli Kauhu ryömii lattialla ja yrittää ottaa kiinni keijuja. Kiinni jäädessään myös keijuista tulee kauhuja ja leikki loppuu, kun viimeinenkin keiju on muuttunut kauhuksi. (Kananen, Puhakainen-Mattila & Riihelä 2007.) Ohjeistuksen lapset kuuntelivat alustoilla salin lattialla. Valitsimme kyseisen leikin, koska se osui kyseisen työpaja-

jan teemaan vastakkainasettelun, hyvä – paha, vuoksi ja johdatteli näin lapsia aiheeseen.

Työpajassa tavoitteena oli tehdä pienryhmissä yhteiset kuvakollaasit lasten katsomien ja näkemien kuvaohjelmien ja niistä muodostamien mielikuvien pohjalta. Ensin ohjeistimme lapset etsimään hyviä ja kivoja kuvia, joista tulee mieleen jokin televisiossa tai tietokoneella nähty ohjelma tai hahmo. Kun hyviä ja kivoja kuvia oli löytynyt jo runsaasti, vaihdoimme suunnitellusti ohjeistusta. Nyt lapset saivatkin etsiä kuvia, joista tuli mieleen jokin pelottava tai jännittävä asia televisiossa tai muussa kuvaohjelmassa. Tällä tavalla saimme mielikuvia kuvaohjelmien molemmista puolista.

Ensimmäisen ryhmän kanssa jakauduimme työpajassa siten, että toinen avusti kuvien leikkaamisessa sekä auttoi tarvittaessa löytämään kuvia, ja toinen oli apuna liimapisteellä, jossa lapsilta kysyttiin heidän valitsemistaan kuvista. Toisen ryhmän kanssa taas jakauduimme samoihin pienryhmiin kuin ensimmäiselläkin kerralla. Kutakin pienryhmää kohden mukana oli ryhmän kasvattaja ja yhdessä pienryhmässä mukana oli myös kieliavustaja. Työpaja ohjeistettiin samalla tavalla kuin aikaisemmankin ryhmän kanssa ja lapset ryhtyivät tutkimaan lehtien kuvaantia. Lapsia avustettiin tarvittaessa leikkaamisessa ja kuvien etsimisessä. Kivoja sekä pelottavia kuvia kasautui mukava määrä ja lasten mielikuvat pääsivät kuuluviin liimausvaiheessa, jossa he pääsivät kertomaan, miksi olivat kyseisen kuvan valinneet. Toiminnan lopetuksesi katselimme vielä yhdessä lasten kanssa valmiita kollaaseja:

Kun sen ohjelman laittaa ni tää [Mikki Hiiri] tulee ennen ku se alkaa.

Mua pelottaa telkkarissa vihaiset mummit.

Näist voi nähdä painajaisia mut mä en oo nähny ikinä.

7.3.3 Internet ja Pelit -työpaja

Kolmannen työpajan teemana olivat pelit ja internet. Suonisen (2014, 74) mukaan lähitulevaisuudessa pienten lasten internetin käyttö tulee lisääntymään erilaisten teknisten laitteiden, kuten tablettitietokoneiden, käytön yleistymisen myötä. Ranta

(2009, 95) toteaa myös lasten tutustuvan yhä varhaisemmassa vaiheessa tietokoneen käyttöön eläessämme maailmassa, jossa tiede ja tekniikka kehittyvät nopeasti. Pelit vaikuttavat lasten kasvuun ja kehitykseen monella eri osa-alueella. Erilaiset tunnekokemukset ja elämykset voivat liittyä peleihin ja pelaamiseen, mutta pelit voivat vaikuttaa myös erilaisten roolimallien myötä lapsen identiteetin ja maailmankuvan rakentumiseen. (Salokoski 2006, 72.) Nopparin (2014, 72) mukaan 5-vuotiaat pelaavat digitaalisia pelejä itsenäisemmin aikaisempaan verrattuna ja erilaisten konsolipelien pelaamista 5-vuotiaana voidaan pitää vanhempien sisarustensa jalan jälkien seuraamisena.

Aloitimme työpajan jakamalla mediapassit lapsille ja kertaamalla nimemme. Tämän jälkeen vuorossa oli tuttu alustus eli kävimme läpi sanaa media kuvien kautta. Tällä kerralla molemmat ryhmät muistivat median välineitä ilman kuvien näyttämistä. Jätimme tietokoneen, pelikonsolin sekä puhelimen kuvan esille ja kerroimme, että työpajan aiheena olivat pelit. Keskustelimme hetken siitä, mitä pelejä lapset tiesivät tai olivat pelanneet. Tämän jälkeen näytimme heille kuvia erilaisista pelihahmoista, joita katsellessaan lapset tunnistivat hahmoja ja kertoivat kokemuksiaan peleistä.

Alustuksen jälkeen otimme lämmittelyleikiksi ”Peliradan”, joka oli muunnelma leikistä, jota toinen meistä oli aikaisemmin kokeillut 5-vuotiaiden kanssa. Meillä oli siis kokemus sen sopivuudesta ikätasolle. Leikissä kuvittelimme, että olemme pelihahmoja, jotka juoksevat eteenpäin ja väistelevät esteitä. Näin johdattelimme lapsia tulevaan toimintaan.

Varsinaisen toiminnan olimme jakaneet kahteen erillään olevaan työpisteeseen. Toisella työpisteellä muovattiin pelihahmo taikataikinasta. Lapsille kerrottiin, että he saivat tehdä juuri sellaisen hahmon kuin halusivat. Hahmo sai olla jo olemassa oleva pelihahmo tai oman mielikuvituksen tuote.

Toisella työpisteellä lapset pääsivät tutustumaan internetiin joko yksin tai parettain riippuen ryhmän koosta. Olimme suunnitelleet aloittavamme internettyöskentelyn Lastenlinkit.fi -sivustolta, sillä olimme aikaisemmin tutkineet sen sisältöä ja todenneet sen sopivaksi kohderyhmällemme. Aluksi lasten kanssa keskusteltiin siitä, mitä pelejä he ovat pelanneet, jos he olivat käyttäneet tieto-

konetta. Lisäksi Lastenlinkit -sivusto toimi hyvänä pohjana lasten mielenkiinnon kohteille, kun katsoimme yhdessä, millaisia sivuja kyseiseltä sivustolta löytyikään. Kun lapset löysivät kiinnostavan sivuston, vierailimme siellä ja pelasimme joitakin pelejä. Aikaa olimme lasta/paria kohtaan varanneet noin 10 minuuttia, jotta he ehtisivät työstämään hahmoa riittävästi. Rannan (2009, 97) mukaan 10–15 minuuttia on lapsen keskittymisen kannalta sopivan pituinen tuokio tietokoneella työskentelyyn.

Kaikki eivät työpajan aikana ehtineet käydä internet-pisteellä. Olimme varautuneet tähän jo suunnitellessamme ja päättäneet, että seuraavalla työpaja-kerralla loput pääsisivät käymään tietokoneella. Työpajan lopuksi kerroimme lapsille, että ne jotka eivät vielä olleet päässeet käymään tietokoneella, pääsisivät sinne ensi kerralla. Lisäksi kerroimme, että pelihahmoja työstettäisiin seuraavalla kerralla lisää, sillä taikinan täytyi antaa kuivua seuraavaan kertaan asti.

7.3.4 Internet ja Pelit -työpaja

Työpajan tarkoituksena oli jatkaa viimekertaista työskentelyä, sillä kaikki eivät ehtineet edellisellä kerralla käydä internet-työpisteellä. Lisäksi taikataikinan annettiin kuivua viikon verran, jotta pystyimme tällä kerralla maalaamaan ja koristelemaan hahmoja.

Aloitimme jakamalla mediapassit ja kertaamalla jälleen sanaa media kuvien avulla. Molempien ryhmien lapset muistivat kaikki median välineet jo ilman kuvia. Kerroimme myös jatkavamme edelliskerran puuhia tietokonetyöskentelyn sekä hahmojen koristelun ja maalaamisen merkeissä. Leikimme jälleen ”Pelirata”-leikkiä, sillä se sopi edelleen teemaan ja näin myös edelliskerralla poissaolleet lapset pääsivät leikkimään pelihahmoja. Lapsille annettiin leikissä mahdollisuus myös keksiä itse, millaisia esteitä radalla mahdollisesti tulisi vastaan ja mitä kunkin esteen kohdalla tehtäisiin.

Leikin jälkeen ryhdyimme koristelemaan taikataikina-pelihahmoja maaleilla ja kangastilkuilla. Pidimme huolen siitä, että ne lapset, jotka eivät vielä olleet käyneet tietokoneella, pääsivät internet-työpisteelle työpajan alkupuolella. Pyrimme tähän sen takia, että taikataikinan koristeluun jäisi mahdollisimman paljon aikaa.

Kun pelihahmot olivat valmiita, otimme yhden lapsen kerrallaan pienryhmätilaan kertomaan meille tekemästään hahmosta. Toisille hahmosta kertominen tuntui luontevalta, mutta osa lapsista tarvitsi jonkin verran apukysymyksiä ja johdattelua hahmon tarinointiin. Lapset saivat kertoa, mikä hahmo oli kyseessä, millainen se oli ja missä se seikkaili. Lisäksi he kertoivat mahdollisista kavereista, vihollisista, supervoimista ynnä muusta, mitä lapsille mieleen juolahti.

Tämä on Angry Birds lintu. Hän tykkää syödä matoja. Tykkää taisteluista. Possut rakentaa taloja ja sitten Angry Birds taistelee niitä vastaan. Ihan oikeassa pelissä. Hänellä kavereina muun väriset Angry Birds linnut, punainen, vihreä. Hän on hyvin nopea lintu, osaa rikkoo taloja, taistelee koko ajan. Ilmestyi itse tähän maailmaan. Pitäis olla keltainen mutta niin hieno väri [että hän onkin kultainen]. Asuu metsässä kaukana kaukana täältä.

Tällä kerralla meillä ei ollut varsinaista yhteistä lopetusta, sillä lapset saivat työnsä hyvin eri aikaan valmiiksi ja heidät ohjattiin jo muihin puuhiin. Kuitenkin passin luovutus kunkin lapsen kohdalla kuvasti sitä, että työpaja oli päättynyt.

7.3.5 Tarina-työpaja

Viidennellä toimintakerralla pureuduimme tarinoiden ja kuvien maailmaan. tarinat ja kuvat antavat oivat edellytykset lapsen äänen kuuluviin saamiselle. Lapsen aktiivinen osallistuminen kulttuurin kuluttamisessa ja tuottamisessa mahdollistuu, kun lapselle tarjotaan välineitä omien mediasisältöjen- ja tarinoiden luomiseen. Kasvattajalle lapsen kuvat tarjoavat kurkistuksen lapsen ajatteluun, kiinnostuksiin, kokemuksiin ja mielikuvitukseen. Mediatarinat sekä kasvattavat että viihdyttävät lapsia, mutta ne toimivat myös keinona hahmottaa sekä järjestää kaoottista maailmaa. (Noin kymmenen askelta elävään kertomiseen 2006.) Kertomuksilla ja kerroksilla lapset myös jäsentävät kokemuksiaan ja rakentavat identiteettiään. Mediaesitykset itsessään sisältävät myös aina tarinan, jonka katsoja täydentää kokonaisuudeksi omien kokemustensa, mielikuvituksensa ja päättelynsä myötä. Tarina voi olla kerrottuna kuvin, sanoin tai äänin, mutta mediaesityksen katsoja peilaa sitä kuitenkin omiin kokemuksiinsa. (Niinistö & Ruhala 2006, 34–35.)

Aloitimme viidennen työpajamme esittelemällä jälleen kerran itsemme ja jakamalla mediapassit. Tämän jälkeen kävimme mediavälinekuvat läpi Kim-leikin

avulla niin, että lapset pitivät silmiä kiinni, kun jo tutuksi tulleista kuvista yksi poistettiin. Lapset muistivat puuttuvan mediavälineen ja leikimme leikkiä muuttaman kierroksen verran. Leikin jälkeen keskustelimme hetken saduista ja tarinoista. Lapset saivat kertoa lempitarinoistaan sekä siitä, mistä he olivat satuja kuulleet tai nähneet.

Alustuksen jälkeen leikimme leikkiä ”Aurinko ja peikot”, joskin hieman varioituna versiona. Alkuperäisessä versiossa auringon noustua peikot menevät piiloon, mutta työpaja-versiossamme peikot jäähmettyivät paikoilleen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015a.) Leikin avulla pyrimme herättelemään lapsia satujen ja tarinoiden maailmaan.

Leikin jälkeen aloitimme varsinaisen toiminnan. Tarinoihin ja kuviin perustuva työpajamme perustui Mediamuffinssi-hankkeen myötä koottuihin mediakasvatusmateriaaleihin ja -ideoihin. Työpajassa lapsille näytettiin kahden kuvan sarja, jota he saivat itse jatkaa piirtämällä jatkokuvan. Olimme ennalta valinneet kuvat niin, että jokaiselle pienryhmälle oli oma kuvasarjansa. Kuvien piirtämisen jälkeen kukin lapsi vuorollaan sai kertoa, mitä hän oli piirtänyt ja miten tarina hänen mielestään jatkui. (Noin kymmenen askelta elävään kertomiseen 2006.)

Olimme varautuneet siihen, että piirrookset valmistuisivat hyvin eri aikaan. Nopeimmat piirtäjät saivat lukea kirjoja sillä aikaa, kun toiset vielä piirsivät. Kun kaikki olivat piirtäneet, lapset pääsivät yksitellen kertomaan kuvasarjasta. Tällä aikaa muut saivat puuhastella julisteen parissa, johon taiteilimme erilaisia tarinoiden sankareita sekä roistoja. Olimme tuoneet paikalle kuvia eri tarinoiden kelmeistä ja sankareista, mikä auttoi lapsia hahmottamaan työskentelyä.

Lasten kerrottua omista piirroksistaan kokoonnuimme vielä kaikki katsomaan kuvasarjoja yhdessä. Lapset tarkastelivat toisten kuvia ja toisen ryhmän lapset innostuivatkin kertomaan kuvasarjoista tarinoita, joihin sisältyi jokaisen lapsen piirustus.

Tää puu on ja sen takana on näkymätön hirviö. Tää juoksi puuhun ja ku hirviö meni pois nii tää hyppäs sielt. Hirviö oli piilossa luolassa. Darth Vader [kotkan selässä oleva mies] ku sil on valomiekka. Sit se puu kaatu ja sit se valomiekalla pilkko puuta ku se luuli sitä porkkanaks. Se luola on tässä [osoittaa muuria

toisessa kuvassa] ja se vangitsi joulupukin sinne. Sit siihen tuli lintu ja se vahingossa pilkkoi sitä. Ne ei päässyt enää kotiin. Enää ikinä. Darth Maul putos avaruudesta ja meni Angry Bird-sejä vastaan.

7.3.6 Ääni-työpaja ja näyttelyn kokoaminen

Aloitimme työpajan jakamalla mediapassit, kertaamalla nimemme sekä käymällä lyhyesti läpi mediavälinekuvat. Tämän jälkeen kerroimme tulevasta työpajasta sekä siitä, että tämän kerran loppupuolella rakennettaisiin näyttely. Yritimme pitää alustuksen mahdollisimman tiiviinä, jotta itse työpajan aikana ei tulisi kiire. Alustuksen jälkeen johdattelimme lapsia päivän teemaan ”Ukkonen”-leikin kautta. Leikin ideana oli tehdä käsien ja jalkojen avulla sateen ja ukkosen ääntä, joka voimistui ja laantui. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015a.) Leikin jälkeen lämmittelimme vielä hieman pohtimalla metsän ja kaupungin äänimaisemia. Lapset saivat vuorollaan kertoa esimerkkiään, jonka voisi kuulla esimerkiksi metsässä ja kaikki yhdessä toistivat ääntä hetken aikaa. Lapset keksivät nopeasti erilaisia mielleyhtymiä ja ääniä erilaisiin maisemiin. Joidenkin äänimaisemien kohdalla vaadittiin pientä johdattelua, jotta lapset keksivät erilaisia ääniä.

Lämmittelyiden jälkeen otimme esiin Äänipussin, joka oli mukaelma lorupussista. Lorujen sijaan pussissa oli erilaisia lappuja, joita lapset pääsivät yksitellen nostamaan esiin. Lappuja olimme varanneet riittävästi, jotta kukin lapsi pääsisi nostamaan pussista yhden ja tulisi näin huomioiduksi ryhmässä. Lapuissa oli erilaisia asioita ja tilanteita, joihin lasten tuli ideoida äänimaisemia. Olimme valinneet Äänipussin aiheet lapsilta aikaisempien työpajojen perusteella nousseiden asioiden pohjalta. Lapun nostanut lapsi pääsi yhdessä jonkun toisen lapsen kanssa äänittämään äänimaiseman kannettavalle tietokoneelle. Lapset pääsivät äänittämään parittain, sillä halusimme madaltaa kynnystä tulla äänitystilanteeseen. Olimme jakautuneet niin, että toinen meistä kävi Äänipussin sisältöä läpi lasten kanssa, toisen ollessa äänityspisteellä sermin takana. Jaoin tilan tarkoituksella vain sermin avulla, sillä näin nekin lapset, jotka eivät olleet äänitysvuorossa pääsivät kuulemaan, mitä äänityspisteellä tapahtui. Lisäksi tilan jaolla pyrimme luomaan kiehtovan tunnelman työskentelyyn. Äänien keksiminen sekä äänitteiden kuunteleminen näkyi innostuksena ja jännityksenä lasten ilmeissä ja eleissä.

Äänipussin tyhjennyttä kerroimme lapsille, että äänen osalta työpaja oli ohi ja seuraavaksi ryhtyisimme kokoamaan näyttelyä. Ihastelimme lasten kanssa työpajojen tuotoksia ja asettelimme niitä paikoilleen. Lisäksi ne lapset, jotka eivät vielä olleet kertoneet hahmoistaan tai piirroksistaan, pääsivät tekemään sen nyt. Ajallisesti meillä ei ollut työpajan puitteissa aikaa rakentaa koko näyttelyä yhdessä lasten kanssa, joten loput teokset asetimme keskenämme näytteille työpajan päätyttyä. Aivan työpajan lopuksi kysyimme lapsilta luvan käyttää heidän tuotoksiaan koulutehtävässämme sekä kerroimme, että näyttely aukeaisi kyseisen päivän iltapäivänä ja olisi nähtävillä viikon ajan. Lapset voisivat tulla näyttämään vanhemmille ja sisaruksille, mitä kaikkea he olivat menneinä viikkoina tehneet. Jokainen lapsi myös antoi luvan käyttää tuotoksiaan opinnäytetyössämme.

7.3.6 Lopetuskerta

Lopetuskerran tarkoituksena oli pitää yhteinen lopetus mediakasvatus-työpajoille. Iloksemme kaikki lapset olivat viimeisellä kerralla mukana molemmista ryhmistä. Aloitimme jakamalla passit sekä kyselemällä näyttelystä ja siitä, olivatko lapset käyneet katsomassa sitä. Kaikki lapset olivat käyneet vanhempien tai isovanhempien kanssa ja mukana olivat olleet myös sisarukset.

Lasten kerrottua näyttelykänneistään otimme esiin tutut mediavälinekuvat, joita kävimme läpi hieman erilaisella tavalla. Asettelimme kuvia mediavälineistä suurehkoon rinkiin, ja ohjeistimme lapsia asettumaan sen kuvan kohdalle, joka sopi esitettyihin kysymyksiin. Halusimme tehtävän avulla nähdä, olivatko menneet viikot työpajojen merkeissä tarjonneet lapsille oppimiskokemuksia mediasta ja oliko media käsitteenä jäsentynyt ja selkiytynyt heille. Kysymyksinä meillä oli:

- Mistä voi kuulua ääntä?
- Mistä voi katsoa lastenohjelmia?
- Mistä voi pelata pelejä?
- Mistä tulee uutisia?
- Mitä saat käyttää yksin?

Toisen ryhmän lapset eivät rynnänneet saman kuvan ääreen, vaan he näyttivät oikeasti jäävän pohtimaan, minkä kuvan luokse asettuisivat. Toisessa ryhmässä

lapset asettuivat aluksi saman kuvan äären, jonka jälkeen he vasta alkoivat pohtia muita vaihtoehtoja ja siirtyä näiden kuvien kohdalle. Lapset saivat lyhyesti perustella, miksi olivat valinneet tietyn kuvan. Perusteluissa nousivat esiin lasten kokemukset mediavälineistä, jotka olivat heille tutuimpia, ja joista heillä oli käytännön kokemusta. Perusteluihin liitettiin usein myös perheenjäsenet, joiden mediankäyttöä lapset myös lyhyesti kommentoivat.

Mediavälinekuvien tarkastelun jälkeen lapset saivat valita, mitä sellaista leikkiä he halusivat leikkiä seuraavaksi, jota me olimme aikaisemmissa työpajoissa leikkinneet. Ensin kysyimme mitä leikkejä lapset muistivat edellisiltä kerroilta ja lapset nimesivät ”Keijun & Kauhun”, ”Peliradan” sekä ”Auringon & Peikot”. Lasten yhteisellä päätöksellä molemmissa ryhmissä leikimme ”Keijua ja Kauhua”.

Leikin jälkeen pyysimme lapsia asettumaan riviin, ja suoritimme lyhyen kiitospuheen, joka huipentui diplomien jakoon. Diplomien jako näyttäytyi hieman jännittävänä lasten näkökulmasta, sillä he olivat aivan hiljaa ja jännittyneinä odottamassa omaa diplomiaan (Liite 4). Ennen diplomien jakamista luimme, mitä diplomeissa luki. Tämän jälkeen kukin lapsi sai vuorollaan hakea diplomin ja kätellä meitä kiitokseksi. Diplomien jaon jälkeen pyysimme lapsia ottamaan mediapassit pois kaulasta kuvastaaksemme, että toiminta oli lopetettu ja kerroimme myös, että he saivat viedä passit kotiin. Lapset olivat silminnähden iloisia saadessaan diploma ja hämmästyneitä siitä, että saivat ottaa passit mukaan.

7.4 ”Mielikuvia mediasta” -näyttely

Median tuottamisen ja ilmaisun kannalta sekä lasten oman näkökulman ja mielikuvien esiin tuomiseksi järjestimme yhdessä lasten kanssa ”Mielikuvia mediasta” -näyttelyn Joutjoen päiväkodin saliin. Näyttely oli viikon ajan esillä lapsille, vanhemmille ja päiväkodin henkilökunnalle. Olimme laatineet yleisölle näyttelykutsut (Liite 5), jotka olivat esillä ryhmien ovissa. Näyttelyssä olivat työpajoissa tehdyt tuotokset: kuvakollaasit, pelihahmot kuvauksineen, kuvasarjojen jatkokuvat tarinoineen, ”Sankarit & pahikset” -juliste sekä Ääni-työpajan äänet Power-Pointilla esitettynä. Jokaisen tuotoksen kohdalla oli lyhyt esittelyteksti siitä, millaisen tehtävänannon tiimoilta lapset olivat tuotoksia tehneet.

Näyttelyyn sisältyi pieni osallistava tehtävä, ”Mediajumppa”, vanhemmille tehtäväksi lapsensa kanssa. Tehtävässä lapset ja vanhemmat saivat pohtia, kuinka kauan edellisenä päivänä aikaa oli kulunut median, liikunnan ja kavereiden parissa, ja jumpata sen mukaan (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015b). Lisäksi näyttelyyn oli koottu yhdelle pöydälle tietoa mediakasvatuksesta sekä palautelomakkeet, joilla pyrimme saamaan näyttelystä palautetta vanhemmilta ja kasvattajilta. Olimme muutamana iltapäivänä näyttelyssä läsnä, jotta pääsimme itse kohtaamaan vanhempia sekä dokumentoimaan näyttelyä itsessään (Liite 6).

Näyttelyn tavoitteena oli tuoda esiin lasten mediasta muodostamia mielikuvia työpajoissa tehtyjen tuotosten avulla kasvattajille ja vanhemmille. Näyttely on oiva keino nostaa lasten tuotoksia tarkasteltaviksi ja päästää näin myös yleisö näkemään, millaista mediakasvatuksellista toimintaa lasten kanssa voidaan harjoittaa. Näyttelyn myötä yleisö saa myös ennen kaikkea mahdollisuuden kurkistaa lasten maailmaan ja kulttuurintuottamiseen. (Noin kymmenen askelta elävään kertomiseen 2006.) Näyttelyn avulla lapsien kokemukset mediakasvatustyöpajoista voidaan tuoda esiin vanhemmille. Vanhemmat voivat myös saada vinkkejä siitä, miten mediakasvatusta toteutetaan lasten kanssa päivähoidossa. (Ruhala & Niinistö 2006, 22.)

8 ARVIOINTI

Arvioimme opinnäytetyössämme erikseen työpajoja, näyttelyä sekä tavoitteita. Näiden lisäksi teimme itsearviointin omasta toiminnastamme. Arvioinnin tukena hyödynsimme omia päiväkirjamerkintöjämme opinnäytetyön etenemisestä, kohderyhmän kasvattajilta saamaamme palautetta sekä palautetta, jota saimme opinnäytetyön tuotoksesta vanhemmilta ja kasvattajilta. Kohderyhmän kasvattajilta sekä vanhemmilta saamaamme palautetta kuvaamme sitaateilla.

8.1 Työpajojen arviointi

Kohderyhmämme työpajoissa oli Joutjoen päiväkodin kahden ryhmän 5-vuotiaat. Alustavien tietojen mukaan lapsia piti olla noin kymmenen yhtä ryhmää kohden, mutta vuodenvaihteen jälkeen saimme tietää, että toisen ryhmän koko oli pienentynyt huomattavasti. Lopulliseksi ryhmäkooksi muodostuivat neljä lasta toisessa ja kymmenen lasta toisessa ryhmässä. Koimme ryhmäkoon pienentymisen hyvänä asiana, sillä toteutimme työpajan aina ensin sen ryhmän kanssa, jossa oli vain neljä lasta. Saimme täten kokemuksen siitä, kuinka työpaja toimii, kun pääsimme molemmat olemaan paikalla pienen ryhmän kanssa. Tämän ohjauskokemuksen myötä pystyimme refleктоimaan omaa toimintaamme ja tekemään tarvittavia muutoksia isomman, kymmenen lapsen, ryhmän kanssa. Isomman ryhmän kanssa jakauduimme kahteen pienryhmään, joissa pääsimme molemmat olemaan vastuussa kyseisistä ryhmistä. Ohjausta tuki ja helpotti se, että meillä molemmilla oli kokemus työpajasta joko havainnoijan tai työpajan ohjaajan roolista.

Työpajojen tavoitteena oli saada lasten mielikuvat mediasta esiin. Tähän tavoitteeseen pyrimme laatimalla jokaiselle työpajalle omat tavoitteet ja menetelmät, joilla mielikuvat saataisiin esiin. Laatimamme tavoitteet sekä suunnittelemamme toiminta soveltuivat mielikuvien tarkastelemiseen. Havainnointi ja lasten kuuleminen takasivat sen, että olimme herkillä lasten viesteille ja kohtaamiselle. Tuotosten ja lasten puheiden perusteella voimme todeta, että lapset saavat paljon heitä kiinnostavaa ja mielekästä mutta myös opettavaista sisältöä mediasta. Lasten puheenvuoroissa nousi myös sellaisia asioita, jotka osoittivat sen, että lapsi ei saa jäädä yksin median kanssa. Lasten tulee saada olla lapsia, jonka vuoksi aikuisen tehtävä on turvata lapselle kasvurauha ilman lapsen joutumista tekemisiin asioiden

kanssa, joita hän ei vielä pysty käsittelemään. Lasten mediakulttuuri elää ja muuttuu, jonka vuoksi medialta suojelemisen näkökulmaa tarvitaan mediakasvatuksessa. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 28, 127.)

Jokaisessa työpajassa pyrittiin lasten yksilölliseen kohtaamiseen ja lasten kuulemiseen. Koemme onnistuneemme tässä, sillä suunnittelimme toiminnan niin, että kuulemiselle löytyi aika ja paikka. Lisäksi pienryhmätoiminta mahdollisti meille sen, että pystyimme huomioimaan lapsia yksilöllisesti. Kasvattajilta saamamme palaute myös tukee tätä onnistumisenkokemusta.

Yksilöllistä ohjausta

Yksi lapsista haluaa täydentää tarinaansa, se huomioidaan heti

Eräällä lapsella hyviä ääni ideoita jotka ohjaaja hyvin huomioi vaikka pari äänekkäämpää lasta ryhmässä

Puheenvuoroissa kaikki huomioitu hyvin, myös S2-lapset!

Jokaisessa työpajassa käytimme mediavälinekuvia, joita olivat tietokone, televisio, radio, pelikonsoli, sanomalehti, aikakauslehti sekä puhelin (Liite 3). Suurin osa kuvista löytyi Papunet-sivustolta, mutta aikauslehden sekä puhelimen kohdalla jouduimme turvautumaan kuviin, jotka eivät löytyneet Papunetistä. Halusimme kuvien selkeyden vuoksi hyödyntää Papunetistä löytyviä kuvia, sillä olemme aikaisemmin opinnoissamme ja harjoitteluissamme kokeneet Papunet-sivuston kuvat hyväksi. Aluksi meiltä puuttui sanoma- ja aikakauslehtien kuvat kokonaan, sillä käytimme havainnollistamisen apuna oikeita lehtiä. Kuvat auttoivat havainnollistamaan ja selkeyttämään käsitettä ”media” ja niiden avulla pystyimme helposti ja lasten lähtökohdista käsin käymään läpi mediavälineitä sekä keskustelemaan niistä. Koivusen (2009, 64) mukaan kuvien käyttö toimii lasten hahmottamisen tukena.

Kuvat hyvä juttu

Toisto hyvä! (kuvat) -> lapset oppineet

Kuvia lattialle, mitkä uusia? Lapset tiesivät

Lämmittelyleikit olivat jokaisessa työpajassa toimivia. Koska olimme valinneet leikit niin, että ne sopivat kulloisenkin työpajan teemaan, koimme, että ne palveli-

vat hyvin tarkoitustaan. Lisäksi kasvattajilta saamamme palaute vahvisti ajatus-
tamme leikkien toimivuudesta.

Leikki hyvä

Leikissä lapset oli mukana hyvin ja nauttivat leikistä

Ensimmäisen työpajamme tavoitteina olivat tutustuminen sekä turvallisen ilmapiirin luominen työpajoihin. Menetelmänä työpajassa käytimme toiminnasta kertomista, tutustumisleikkiä sekä mediapassien tekoa. Toiminnasta kertomisella halusimme luoda turvallista ilmapiiriä niin, että lapset tietäisivät, mitä työpajoissa tulevien viikkojen aikana tehdään. Toivasen (2010, 42) mukaan myönteisen ilmapiirin, turvallisuuden ja odotuksien luonnissa olennaisia ovat rutiinit, sillä ne toimivat apuna työskentelyn erottamisessa muusta toiminnasta sekä helpottavat työskentelyä ja reflektointia. Ryhmien ja työpajojen turvallisen ilmapiirin takaamiseksi olisimme voineet käydä lasten kanssa enemmän läpi sääntöjä, joiden mukaan työpajoissa toimitaan. Linjasimme ryhmille yhden säännön, ”käsi kertoo”, jotta huutokuoroilta vältyttäisiin ja jokainen lapsi saisi äänensä kuuluviin. Tutustumisleikin kautta jokainen lapsi sai puheenvuoron ja pääsi kertomaan oman nimensä ja ohjelman, josta piti. Leikki antoi meille kuvan siitä, millainen lapsiryhmä oli kyseessä.

Mediapassien teko osoittautui lasten yksilöllisen huomioimisen kannalta merkittäväksi, jotta pystyimme kutsumaan lapsia heidän nimillään. Mediapassien teon suunnittelussa olimme ajatelleet hyödyntävämme toimeksiantajan toiveita siitä, että lasten kanssa käytettäisiin viestimiä, ja lehtien käyttö soveltui passien tekemiseen. Tutustuessamme käytettävissä oleviin materiaaleihin toimeksiantajan luona, tapasimme yhden kohderyhmän kasvattajan, joka kertoi lasten opetelleen omien nimiensä kirjaimia ja hän piti hyvänä ajatuksena sitä, että lapset etsisivät lehdistä kirjaimia. Tämä vahvisti omaa suunnitelmaamme, jonka tiimoilla olimme suunnitelleet samankaltaista tehtävänantoa mediapassien tekoon.

Toisen työpajamme tavoitteina olivat mediavälineeseen tutustuminen ja kuvaohjelmien tarkastelu aikakauslehtien avulla. Menetelmänä toimi kuvakollaasi. Mediavälineeseen eli aikakauslehden lapset tutustuivat selailemisen ja leikkaamisen merkeissä. Kuvaohjelmien ollessa työpajan teemana, teema toteutui vaihtelevasti.

Myös pienryhmissä ohjeistus poikkesi hieman toisistaan. Kuvaohjelmia olisi voinut lapsille painottaa vielä enemmän, jotta teeman mukaisesti tavoitellut mielikuvat olisivat tulleet esiin. Kuvaohjelmien toteutumiseen teemana vaikutti suurelta osin myös se, millainen anti lehdillä oli kuvatarjonnassa ja mitkä lehdet lapsille tarkasteltaviksi valikoituivat. Saimme ensimmäisen ryhmän kanssa mukana olleelta kasvattajalta palautetta, jonka huomioimme jo toisen ryhmän työpajan kohdalla.

Olisiko voinut käydä tehtävän teon aikana keskustelua lasten katselusta ohjelmista? Ja niiden herättämistä tunteista..

Kuvakollaasi menetelmänä oli helppo ja hyvä tapa käsitellä kuvaohjelmien mielikuvia. Työpaja ei ollut liian pitkä ja lapset saivat rauhassa etsiä kuvia. Liimausvaiheeseen lapset pääsivät yksi kerrallaan, jolloin mahdollistui yksilöllinen huomioiminen ja mielikuvien kirjaus. Ensimmäisen ryhmän kohdalla lapset joutuivat työpajan lopussa kuitenkin hieman odottelemaan, jotta yksilöllinen lapsen kuuleminen toteutuisi.

Kolmannessa ja neljännessä työpajassa aiheena olivat pelit ja internet. Työpajojen tavoitteina olivat pelihahmojen tekeminen, pelihahmoista kertominen sekä mediavälineeseen tutustuminen. Menetelmänä käytimme havainnointia, pelihahmoja, lapsilta kysymistä sekä lasten kuulemista. Olimme jakaneet pelihahmojen työstön ja internet-työskentelyn kahteen työpajaan suunnitellusti sen takia, että pelihahmot tehtiin taikataikinasta, jonka täytyi kovettua. Lisäksi tiesimme, että kaikki lapset eivät ehtisi yhden työpajakerran aikana käydä tietokoneella.

Pelihahmojen tekemiseen taikataikina osoittautui soveltuvaksi materiaaliksi, sillä lasten oli helppo käsitellä sitä. Lasten kuuleminen toteutui koristeluvaiheessa niin, että he saivat itse valita maalien värit sekä kankaan, jota mahdollisesti halusivat käyttää. Työskentely sujui rauhallisesti ja pääsimme myös kohtaamaan lapset yksitellen pelihahmoista kertomisen yhteydessä.

Muovailu hyvin ohjattu

Lapset pääsivät työpajojen aikana tutustumaan mediavälineeseen, tietokoneeseen, internet-työskentelyn muodossa. Kymmenen minuuttia oli sopiva aika internetiin tutustumiseen ja pelaamiseen. Lastenlinkit –sivustolta lapset löysivät omaa ikätasoaan vastaavaa sisältöä. Toiset lapsista osasivat käyttää tietokonetta ja toiset

tarvitsivat työskentelyyn apua. Pari lasta eivät työpajojen puitteissa päässeet tutustumaan internetiin, sillä he eivät ehtineet käymään tietokoneella kolmannessa työpajassa eivätkä he olleet läsnä neljännessä työpajassa.

Tietokone -> lapset tykkäsivät

Tietokone opastus oli rauhallista ja selkeää.

Tarina-työpajan tavoitteina olivat tarinoiden luominen, median tuottaminen ja kurkistus lasten ajatusmaailmaan. Käytimme menetelminä kuvasarjan täydentämistä kuvittamalla ja kertomalla sekä havainnointia. Kuvien valinnassa meidän täytyi noudattaa tekijänoikeuksia, ja tästä syystä kuvien etsiminen osoittautui haasteelliseksi. Joillekin lapsille kuvat olivat melko vaikeita hahmottaa, mutta niissä jäi paljon tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle. Keskustelimme lasten kanssa hieman siitä, mitä annetuissa kuvasarjoissa tapahtuu, jotta hahmottaminen helpottuisi. Osa lapsista tarvitsi työskentelyn aikana apukysymyksiä, jotta työskentely etenisi. Lasten piirtämää kuvaa täydensi heidän oma tarinointinsa kuvasarjasta.

Levotonta piirtelyn aikana, olisiko voinut pyytää työrauhaa

Jämäkämpi ote kuin alussa

Piirtämistä ennen kuvien tutkiminen

Vaikeat kuvat

Olimme varautuneet siihen, että Tarina-työpaja sisältää paljon odottelua. Tämän vuoksi suunnittelimme työpajaan ”täytetekemistä”, josta johtuen tuokio saattoi olla lapsille liian pitkä, koska puuhaa oli runsaasti. Halusimme kuitenkin pitää yhteisen lopetuksen työpajojen rakenteen mukaisesti.

Liian pitkä tuokio

Yhden lapsen kohdalla kuvasta kertominen tapahtui jo pienryhmässä olon aikana, sillä hän kertoi omasta kuvastaan jo piirtämisen yhteydessä. Tämän vuoksi ei ollut tarkoituksenmukaista käskää lasta lopettamaan ja kertomaan tarinaa myöhemmin. Tästä johtuen ryhmän tarinat olivat melko samankaltaisia. Emme kuitenkaan käyttäneet työpajassa menetelmänä sadutusta, vaikka lasten kuvasta kertomisessa oli havaittavissa myös sadutuksen piirteitä.

Yksi kerrallaan kun sadutetaan

Kuudennen työpajan teemana oli ääni ja kokosimme työpajan lopuksi vielä näyttelyä yhdessä lasten kanssa. Ääni-työpajan tavoitteina olivat median tuottaminen ja äänien tarkasteleminen lapsia osallistamalla. Menetelmänä toimivat äänimaisemien luominen, äänittäminen sekä havainnointi. Pyrimme innostamaan lapsia äänimaisemien luomiseen, jonka vuoksi meidän täytyi heittäytyä toimintaan ja olla valmiita äänitelemään. Lapset keksivät melko hyvin äänimaisemiin ääniä, mutta välillä he tarvitsivat esimerkkejä äänien tuottamiseen. Työpajan aikana lapset istuivat pitkän aikaa lattialla alustoilla. Olisimme voineet huomioida tämän jo suunnitteluvaiheessa ja sisällyttää tuokioon jonkinlaisen liikkumisosion. Äänipussin aiheet olivat suunniteltu lasten kiinnostuksien pohjalta, sillä aiheet pohjautuivat aikaisempiin työpajoihin ja olivat lapsille tuttuja.

Välileikki tms. liikkumista, pitkää istumista -> vastapainoa, auttaisi keskittymistä (yli 30 min...)

Aika ajoin levotonta, mutta toisten äänitysvuorolla muut malttoivat olla hiljaa.

Äänipussin aiheet olivat hyvin lasten maailmasta + tehtävä oli kiva, myös pelottavia äänimaisemia

Näyttelyn kokoamiseen yhdessä lasten kanssa jäi melko vähän aikaa, sillä jouduimme siirtämään sen Ääni-työpajan loppuun. Aluksi olimme suunnitelleet, että näyttelyn kokoaminen olisi oma työpajansa, mutta päiväkodin salin ollessa muussa käytössä, aikaistimme näyttelyä. Näyttelyn kokoamiseen olisimme voineet osallistaa lapsia enemmän, mutta työpajan puitteissa se ei ollut ajallisesti mahdollista.

Lopetuskerran tavoitteena oli toiminnan lopettaminen mediapassien luovutuksen ja diplomien jaon myötä. Lopetuskerran tavoite täyttyi ja kellekään lapselle ei jäänyt epäselväksi, että toiminta meidän osaltamme päättyi tähän. Diplomit ja se, että lapset saivat mediapassit itselleen, konkretisoivat lopetuksen. Diplomit merkitsivät lapsille jopa enemmän kuin mitä olimme ajatelleet. Muutama minuutti työpajan loppumisen jälkeen kasvattaja, joka ei ollut ollut mukana lopetuskerralla, tuli kertomaan meille, että lapset olivat ylpeinä esitelleet diplomeitaan muille ja olivat olleet silminnähden iloisia sekä yllättyneitä diplomeistaan.

Hyvin suunniteltuja yleensä, KIITOS 😊

Innostavat vetäjät

8.2 Tuotoksen arviointi

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi ”Mielikuvia mediasta” -näyttely. Näyttelyn tavoitteena oli tuoda esiin lasten mediasta muodostamia mielikuvia työpajoissa tehtyjen tuotosten avulla kasvattajille ja vanhemmille. Näyttely kokosi kaikki aikaisemmat työpajat yhteen ja lapset pääsivät näyttelyssä katsomaan ja näyttämään vanhemmilleen, mitä olivat kuluneiden viikkojen aikana tehneet.

Näyttelyyn olivat tervetulleita kaikki päiväkodin lapset, kasvattajat sekä vanhemmat, vaikka se olikin kohdistettu erityisesti kohderyhmään kuuluneille. Teimme Vaahteramäen ja Mikä-Mikä-Maan ryhmiin näyttelykutsut (Liite 5) ja lisäksi sovimme ryhmien kasvattajien kanssa, että näyttelyä mainostettaisiin vanhemmille. Lisäksi toisena näyttelypäivänä teimme pienet kutsut myös päiväkodin muihin ryhmiin. Näyttely oli avoinna kaikille, mutta näyttelyn mainostamisessa oli ilmeisesti sattunut väärinkäsitys siitä, ketkä näyttelyyn saivat tulla. Loppujen lopuksi näyttelyssä kuitenkin vieraili muitakin kuin kohderyhmään kuuluneita.

Olimme näyttelyssä paikalla ennalta ilmoitetusti avajaisiltapäivänä klo 14.30 alkaen sekä seuraavana iltapäivänä että viimeisenä näyttelyn aukiolopäivänä. Näyttelyssä vieraili havaintojen mukaan arviolta 40 henkeä, joista suurin osa oli kohderyhmän lapsia ja heidän vanhempiaan sekä sisaruksiaan. Lapset pääsivät itse esittelemään näyttelyä ja kertomaan omista tuotoksistaan vanhemmilleen. Havaintojen mukaan lapsille itselleen tärkein tuotos näyttäytyi olevan pelihahmo – lapset halusivat kuulla, kuinka vanhemmat lukivat heille omasta hahmostaan.

Näyttely itsessään ei ole päiväkodissa hyödynnettävissä, mutta työpajoissa tehtyjä tuotoksia voi hyödyntää ja soveltaa jatkossa. Esimerkiksi pelihahmot tuntuivat olevan lasten suosiossa, koska he halusivat liikutella hahmoja sekä kertoa niistä. Näitä hahmoja voisi myöhemmin käyttää esimerkiksi leikeissä ja muussa toiminnassa.

Lasten kädenjälki näkyi näyttelyssä vaikka he eivät itse kaikkia teoksia ehtineetkään laittaa esille. Eräältä vanhemmalta saamamme suullisen palautteen mukaan näyttely oli lasten näköinen, ja siihenhän juuri pyrimmekin.

Olimme laatineet näyttelyä varten palautelomakkeen (Liite 7), joka kohdennettiin näyttelyssä vieraileville vanhemmille ja kasvattajille. Osa näyttelyssä vierailleista vanhemmista pyysi saada ottaa lomakkeen kotiin mukaan ja palauttaa sen myöhemmin. Palautelomakkeita saimme näyttelystä kaikkiaan viisi kappaletta. Suullista palautetta saimme kuitenkin näyttelyssä vierailleilta vanhemmilta ollessamme paikalla näyttelyssä.

Jäimme pohtimaan, oliko palautelomake liian raskas täytettäväksi näyttelyn yhteydessä ja olisimmeko saaneet enemmän kirjallista palautetta, mikäli olisimme pyytäneet palautetta sähköisessä muodossa. Pohdimme myös sitä, jäikö palautelomakkeen vastausprosentti pieneksi myös siksi, että vanhemmat kokivat syyllisyyttä median osuudesta perheiden arjessa. Nopparin (2014, 114) mukaan media on tärkeä rutiinien luoja perheissä, joissa on pieniä lapsia, sillä vanhemmat saavat median avulla rytmitystä päivän kulkuun ja hetken niin sanottua ”omaa aikaa”. Mobiililaitteiden yleistymisen myötä myös mediakasvatus kodeissa korostuu ja haasteet mediavanhemmuudessa lisääntyvät, sillä esimerkiksi mediaympäristöjen pelikulttuuri voidaan kokea vieraana (Noppari 2014, 123).

Palautelomakkeen ensimmäisessä kysymyksessä pyysimme vanhempia kertomaan, miten media näkyi lasten arjessa:

Hän on oppinut itse tarkkailemaan ohjelmille ja peleille asetettuja ikärajoja

Lasten ohjelmien hahmot ovat toisinaan esiintyneet leikeissä sekä puheissa. Uusia sanoja tai sanontoja esiintynyt

Toisessa kysymyksessä halusimme saada esiin vanhempien mielipiteen siitä, näkevätkö he median lapsen kasvua ja kehitystä tukevana vai uhkaavana tekijänä:

Median laajasta skaalasta pitäisi pystyä suodattamaan 'oikeaa ainesta'. Kyllä siinä paljon hyvää on ja hyödyllistä ☺

Uhkaavana, jos median käyttö on kontrolloimatonta. Median tuottama sisältö voi olla lapselle vahingollista ja liiallisessa käytössä `tappaa` leikin. Parhaimmillaan media myös tukee kasvua ja kehitystä. Sisältö voi olla hauskaa, viihdyttävää, opettavaista... Ja tekniikka tämän ympärillä on mielenkiintoista!

On periaatteessa tukeva, mutta sisältää myös aika paljon uhkia: ikään sopimaton materiaali, liika käyttöaika, liikunnan ja sosiaalisten suhteiden vähyys. Voi kuitenkin oikein käytettynä lisätä tietoa, sanavarastoa, hahmotuskykyä

Kolmannella kysymyksellä halusimme selvittää vanhempien ajatuksia näyttelystä median eri puolien ilmentymisestä tuotoksien myötä:

Molempia puolia huomioitu! Niitä kivoja mielikuvia mutta myös pelottavia juttuja käsitelty

Kyllä. Media tarjoaa virikkeitä, mutta hyvin toi esiin myös miten esim. näennäisesti tavallinen kuva esim. sarjakuva saattaa olla lapsesta pelottava. Samoin äänimaailman kokeminen.

Kysyimme vanhemmilta myös, millaisia ajatuksia näyttely heissä herätti:

Lapsen muisti ihastuttaa – ja 'pelottaa'. Hän on tarkka pienille yksityiskohdille ja asiat muistetaan pitkänkin ajan päästä.

Näyttely ja työpajoista keskustelu lapsen kanssa herättivät ajattelemaan että media on tosi iso asia nykylapsen elämässä. Jonkinlainen säännöllinen mediakasvatus päiväkodeissa ja kouluissa olisi tärkeää. Toki päävastuu on huoltajilla. Hieno näyttely!

Viiden palautelomakkeen perusteella on hankala arvioida, toiko näyttely kaikille vanhemmille ja kasvattajille esiin median lapsen kasvua ja kehitystä tukevan sekä uhkaavan puolen. Mediaa voidaan hyödyntää kasvu- ja oppimisympäristönä mutta lasta tulee kuitenkin suojella hänen kasvuaan ja kehitystään vaarantavilta sisällöiltä. Uskomme kuitenkin, että näyttely herätteli kasvattajia ja vanhempia miettimään asiaa ja pohtimaan sitä, miten media näyttäytyy heidän arjessaan. Saamamme palaute vahvisti median molempien puolien esille tulemistä näyttelyssä ja osoitti sen, että vanhemmat ymmärtävät median molempien puolien olemassaolon lapsen elämässä. Palautteiden pohjalta voimme myös todeta lasten mediakulttuurin mietityttävän vanhempia.

8.3 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointi

Yhtenä opinnäytetyömme tavoitteena oli saada mediakasvatus osaksi Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tavoitteesta olimme yhteydessä päiväkodin johtajaan, jonka kanssa kävimme keskustelua siitä, miten kyseisen tavoitteen saavuttaisimme. Keskusteluiden pohjalta laadimme työyhteisön keskustelun

tueksi kirjallisen paketin monilukutaidosta (Liite 8). Pakettia on tarkoitus hyödyntää Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitettäessä. Mediakasvatusta sisältyy uudessa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa monilukutaitoon ja tieto- ja viestintäteknologiaan. Monilukutaidon sisällyttäminen varhaiskasvatussuunnitelmaan tukee varhaiskasvatussuunnitelman sekä esiopetuksen opetussuunnitelman yhdenmukaisuutta ja varhaiskasvatuksen tiimoilla tehtävän opetuksen jatkuvuutta monilukutaidon suhteen.

Päiväkodin johtajalta saamamme palautteen myötä, kirjallinen paketti monilukutaidosta oli hyvin jäsenneilty mitä, miksi ja miten kysymyksien muodossa. Kirjallisen paketin olimme laatineet työyhteisön keskustelun tueksi, jota silmällä pitäen olimme laatineet tekstin jäsentämiseksi ja työyhteisön omien ajatusten aktivoimiseksi pohdittavia kysymyksiä. Välikysymyksiä sekä paketin lopussa olevaa lähdeluetteloja sekä linkkejä mediakasvatust materiaaleihin pidettiin hyvinä.

Toimittaessamme kirjallisen paketin henkilökohtaisesti päiväkodin johtajalle, saimme myös tapaamisemme ohessa suullista palautetta siitä, että tuottamamme teksti sinällään oli jo ”valmis paketti”, joka sisälsi kaiken tarvittavan. Tekstiä kuvattiin myös sellaiseksi, että päiväkodin kasvattajat voivat sitä tarvittaessa itse tiivistää. Varhaiskasvatussuunnitelman päivittämistä viedään päiväkodilla eteenpäin syksyllä esiopetussuunnitelman opetussuunnitelmaa työstettäessä.

Tavoitteenamme oli saada lasten mielikuvat mediasta esiin työpajojen kautta. Tuotokset ja niistä koottu näyttely osoittivat, että lapsilla oli paljon mielikuvia muun muassa televisiosta, pelihahmoista, tarinoista sekä äänimaisemista. Monet peli- ja televisiohahmot sekä bändit kuuluivat lasten kertomuksissa. Esimerkiksi Internet ja Pelit -työpajassa osa lapsista otti selkeästi vaikutteita jo olemassa olevista kuvaohjelmien hahmoista oman hahmonsa toteutuksessa. Kuvaohjelmien sisällöt näkyivät lasten tarinoissa heidän kertoessaan hahmoistaan. Tämä vahvistaa Karlssonin (2014, 183) näkemystä siitä, että erilaiset mediakulttuuriin sidotut hahmot esiintyvät lasten kertomuksissa, mutta kertomukset eivät kuitenkaan suoranaisesti liity alkuperäisiin tarinoihin, vaikka tarinat pitäisivät sisällään samankaltaisia juonen kulkuja.

Lasten mielikuvien kuulemisen takaamiseksi olisimme voineet ohjeistaa ryhmien kasvattajia enemmän, jotta suuremmilta lasten mielikuvien johdatteluilta olisi välttytty. Osa lapsista tarvitsi työskentelyn etenemiseksi apukysymyksiä ja tukea, mutta tämä pyrittiin kuitenkin hoitamaan niin, ettei lasten mielikuviin vaikutettaisi. Koimme kuitenkin, että toiminnalliset menetelmät sopivat hyvin lasten mielikuvien kuulemiseen ja lasten oli helpompi kertoa heille tutusta aiheesta ja tuotoksista kuin jos olisimme haastatelleet heitä. Tätä tukee myös Pohjola ja Johnson (2009, 33), joiden mukaan lapsille on helpompaa kertoa vieraalle aikuiselle omasta tuotoksestaan, esimerkiksi piirustuksesta, kuin vastata tämän kysymyksiin.

Yhtenä tavoitteena opinnäytetyössä oli tutustuttaa lapset mediavälineisiin- ja viestimisiin. Yhtenä keinona mediavälineisiin tutustuttamisessa käytimme mediavälinekuvia, jotka pysyivät samoina koko työpajatoiminnan ja tulivat tätä kautta lapsille tutuiksi. Lapset tunnistivat kaikki mediavälinekuvat jo ensimmäisessä työpajassa ja osasivat myös kuvata välineiden käyttötarkoituksia. Lapset myös kertoivat omakohtaisia kokemuksia arjestaan mediavälineiden tiimoilta:

Saan käyttää yksin [tietokonetta], jos en pelaa hirveästi

Mä pelaan dinopelejä isoveljen kaa.

Oon kattonu pelottavaa DVDtä. Se jäi kesken. Siinä kuolee ja tulee paljon verta.

Työpajoissa mediavälineistä konkreettisesti käytössämme olivat tietokone sekä aikakauslehti. Tietokonetta käytimme kahdessa työpajassa eri tarkoituksiin. Internet ja Pelit -työpajassa lapset pääsivät pelaamaan internet-pelejä ja tätä kautta myös tutustumaan siihen, kuinka tietokone ja internet toimivat. Osa lapsista osasi käyttää tietokoneen hiirtä omatoimisesti, mutta toiset tarvitsivat tukea hiiren liikkuttamiseen. Lapset kertoivat myös kokemuksiaan erilaisista virtuaalisista peleistä ollessaan tietokoneen äärellä. Tietokonetta käytimme myös Ääni-työpajassa äänittäessämme lasten ideoimia äänimaisemia. Aikakauslehtiä käytimme mediapassien teossa sekä kuvaohjelmat-työpajassa.

8.4 Itsearviointi

Työpajojen läpiviemiseksi vaadittiin laatimamme suunnitelman mukaisesti kaksi ohjaajaa. Olimme sopineet vetovastuusta, jotta ohjaus olisi mahdollisimman selkeää ja toinen pystyisi kiinnittämään huomiota enemmän havainnointiin ja lasten kuulemiseen. Vetovastuun jakaminen tuntui toimivalta ja saimme ryhmien kasvatajiltakin palautetta työnjaostamme.

Opiskelijoiden työnjako selkeää.

Suunnitteluvaiheessa olimme huomioineet suunnitelman ”liikkuvuuden”, jonka vuoksi emme tehneet kiveen hakattuja ratkaisuja. Pyrimme toiminnassamme ottamaan huomioon kasvattajilta saamamme palautteen sekä refleктоimaan myös itse omaa toimintaamme läpi opinnäytetyöprosessin. Refleктоimalla omaa toimintaamme pystyimme pohtimaan sekä analysoimaan tapahtumia, sekä palaamaan toimintaan tarkoituksellisesti sekä tavoitteellisesti, arvioiden tapahtunutta. Tämän myötä pystyimme tekemään entistä perusteellisempaa suunnittelu- sekä toteutus-työtä. Refleктоiminen on osa ammatillista kasvua ja ammatti-identiteetin kehittymistä ja reflektion kautta on myös mahdollista oppia uutta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 47–52.)

Työpajojen aikataulut oli onnistunut. Olimme jo suunnitteluvaiheessa ottaneet huomioon työpajojen keston suhteessa lasten ikätasoon. Parissa työpajassa kasvatatjat kokivat työpajat kestoltaan liian pitkiksi, sillä toisinaan suunnitelmamme liikkuvuus huomioiden, olimme ajallisesti varautuneet yllätyksiin, jotka mahdollisesti venyttäisivät työpajojen kestoja. Aikataulutukseen liittyen koimme hyvänä seikkana myös sen, että ryhmien välissä saimme hetken aikaa refleктоida työpajan kulkua ja miettiä mahdollisia muutoksia.

Ensimmäisen työpajan yhteydessä totesimme, että olisimme voineet tutustua lasten medioihin enemmän. Esittelykierröksellä lasten puheenvuoroissa tuli ilmi peli, jota emme tunteneet. Pelin nimi oli hieman harhaanjohtava, jolloin kuvittelimme sen olevan ikärajojen ja pelin sisällön puitteissa lapsilta kielletty. Kuvittelemamme pelin sisällön vuoksi, emme halunneet herättää pelistä suurempaa keskustelua, vaikka jälkeenpäin peliin tutustuessamme, totesimme pelin olevan lapsille sopiva. Kerroimme myös lapsille, että erilaiset ohjelmat ja pelit sisältävät ikärajoja, joita

tulee noudattaa. Eri mediasisältöjen tuntemus olisi mahdollistanut meille keskustelun lasten kanssa heidän katsomistaan, näkemistään ja kokemistaan medioista ”oikeiden” kysymysten muodossa. Tämä osoitti meille sen, kuinka tärkeää on keskustella eri medioiden sisällöistä lasten kanssa. Lasten mediabarometrin (Suonen 2014, 72) mukaan vanhemmat eivät tunne kaikkia lapsen käyttämiä mediavälineitä niin hyvin, että voisivat keskustella näistä lasten kanssa.

Olemme opinnäytetyön aikana vahvistaneet etenkin omaa osaamistamme varhaiskasvatuksen ja pedagogiikan saralla. Toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin myötä olemme saaneet lisää luottamusta toiminnan toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Toiminnallisten menetelmien käyttämisen jälkeen koemme myös lisänneemme ryhmänohjaustaitojamme. Toiminnassamme olemme myös huomioineet mediakasvatuksen sosiaalipedagogisen ulottuvuuden, ja pyrkineet täten myös vahvistamaan lasten osallisuutta sekä heidän rooliaan mediakasvatuksessa aktiivisina tekijöinä sekä tuottajina, passiivisen median viestien vastaanottajan sijaan.

9 POHDINTA

David Buckingham (2006) on teoksessaan *After the death of childhood* pohtinut teoksen nimen mukaisesti sitä, loppuuko lapsuus median myötä. Buckinghamin (2006, 207) mukaan lapsia ei voida lukita ”lapsuuden puutarhaan”, sillä lapsilla on jo hyvin varhaisessa vaiheessa pääsy aikuisten maailmaan, jossa elektroninen media on yhä suuremmassa roolissa. Koska lasten pääsyä medioiden ääreen ei voida estää, tulee vanhemmilla ja kasvattajilla olla rohkeutta valmistaa ja tukea lapsia kohtaamaan mediaa sekä käsittelemään sitä, jotta heidän osallisuutensa lisääntyy (Buckingham 2006, 207).

Työpajojen ja lasten mielikuvien myötä emme varsinaisesti allekirjoita sitä, että lapsuus itsessään loppuisi median myötä. Lapsuudessa huomioidaan yhä edelleen lapselle ominaiset tavat toimia eikä media tai mediakasvatus poissulje esimerkiksi lasten mahdollisuuksia leikkiin. Vaarana kuitenkin on, että lapset kohtaavat mediasta materiaalia, jota he eivät pysty omin voimin sulattamaan; lapset tarvitsevat aikuisia median tulkitsemisen ja käsittelemisen tukena.

Ammatillista kasvua ja sosionomin ammatillista asiantuntijuutta tarkastellessa, olemme opinnäytetyöprosessin aikana hyödyntäneet reflektointia toimintamme arvioinnin ja kehittämisen tukena. Sosiaalialalla reflektointia voidaan pitää valmiutena kehittää työtä sekä arvioida omia ammatillisia ja henkilökohtaisia lähtökohtia. (Mäkinen ym. 2009, 47.) Opintojen aikana olemme tottuneet reflektimaan toimintaamme erilaisten tehtävien ja harjoitteluiden kautta. Mäkisen ym. (2009, 52) mukaan opintojen aikana onkin tärkeää harjoitella reflektiotaitoja, sillä se tarjoaa monipuolista tukea sekä erilaisia välineitä ammatti-identiteetin kehittämiseen.

Lasten mediasta muodostamien mielikuvien tarkastelemisen myötä voimme todeta, että media näyttäytyy lapsille tutuna. Mediavälineiden läpikäyminen kuvien ja keskustelujen avulla lasten kanssa osoitti sen, kuinka hyvin lapset mediaa tunsivat ja minkälaisien sisältöjen sekä välineiden parissa he aikaansa viettävät. Lasten puheenvuorot myös osoittivat sen, että lapsia tulee suojella heille haitallisilta sisällöiltä; osa lapsista kertoi näkemistään televisio-ohjelmista ja elokuvista, joissa he olivat esimerkiksi nähneet väkivaltaa sisältävää materiaalia.

Halusimme opinnäytetyössämme tuoda esiin lapsilähtöistä näkökulmaa. Lapsinäkökulmainen tutkimusote osoittautui tarkoituksenmukaiseksi mielikuvien tarkasteluun, sillä lapset nähtiin opinnäytetyössä ennen kaikkea tiedon tuottajina. Karlsson (2014, 24) toteaaakin lapsinäkökulmaisen toiminnan lähtökohdaksi lapsilta saadun tiedon. Tulevina sosionomeina koemme lapsilähtöisen näkökulman korostamisen merkittävänä lasten osallisuuden kannalta. Lasten osallisuuden tukeminen on tärkeää, sillä osallisuudella voidaan vahvistaa kokemusta omasta minuudesta ja kyvystä vaikuttaa ja saada aikaan muutoksia maailmassa. Osallisuudella voidaan vahvistaa myös varmuutta yhteisöihin kuulumisesta. (Mäkelä 2011, 14.)

Opinnäytetyö osoitti meille, kuinka tärkeää on tietää mediasisällöistä ja –välineistä, joita lapsi käyttää, jotta hänen kanssaan on mahdollista mediasta keskustella. Kokemuksemme tukee Mediabarometrin (Suoninen 2014, 72) väittämää siitä, etteivät vanhemmat tiedä kaikkia medioita, joita lapset käyttävät. Mediakasvatuksen kannalta on myös tärkeää kiinnittää huomiota eri medioihin säädettyihin ikärajoihin, joiden noudattamista jopa laki velvoittaa (Kuvaohjelmalaki 710/2011). Kuvaohjelmien tarjoamista sekä ikärajamerkintöjä valvoo Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö, MEKU (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2015). Ikärajojen kohdalla vanhempien on tiedostettava ja tunnettava oman lapsensa ”sietokyky” median suhteen. Yksilöllisyys huomioiden, kaikki mediasisältö ei sovellu kaikille; jokaisella on omat mielikuvansa, joiden puitteissa he mediaa tarkastelevat ja tulkitsevat.

Ammatillisesta näkökulmasta koemme merkityksellisenä opinnäytetyömme aiheen. Mediakasvatuksen osuus varhaiskasvatuksessa tulee oletettavasti kasvamaan monilukutaidon saadessa paikkansa opetussuunnitelmissa. Koemme toteuttamamme työpajatoiminnan palvelleen meitä tulevina ”mediakasvattajina”, sillä omaamme nyt paljon tietoa ja materiaalia mediakasvatuksen toteuttamiseen. Monilukutaidon tarkastelemisen näemme myös yhdeksi vahvuudeksi ammatillisuuden näkökulmasta, sillä käsitettä voidaan pitää uutena ja vieraana kasvatusalalla.

Monilukutaitoa toteutetaan varhaiskasvatuksessa jo tiedostamattakin: lasten kanssa tutkitaan ja tarkastellaan ääniä, katsellaan ja tulkitaan kuvia sekä luetaan ja kuunnellaan tarinoita. Monilukutaitoon vastataan muun muassa mediakasvatuk-

sellisin keinoin. Tieto- ja viestintäteknologia liittyvät myös monilukutaidon edistämiseen, jolloin opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin sekä palveluihin ja peleihin. Esimerkkinä näyttely, joka toteutettiin mediakasvatus-työpajojen avulla. Työpajoissa lasten rooli viestien vastaanottajana, tulkitsijana ja tuottajana huomioitiin ja tuotiin näkyväksi myös näyttelyssä. Mediakasvatuksen tulee olla omia pohdintoja aktivoivaa, analysoivaa sekä keskustelevaa. Näin ollen mediakasvatus sekä monilukutaito kiinnittyvät pohdintaan ja tulkintaan. (Merilampi 2014, 127-129, 140.)

9.1 Eettisyys

Mediakasvatusseura (2014) on julkaissut sivuillaan mediakasvatuksen eettiset periaatteet. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja Suomen laki ovat perustana mediakasvatuksen eettisissä periaatteissa. Mediakasvattajan on toimittava moraalisesti ja eettisesti huomioiden yhdenvertaisuus sekä tasa-arvo. Lapsen oman osallisuuden ja kokemusmaailman arvostaminen sekä erilaisten valmiuksien ja lähtökohtien huomioiminen mediataitojen opettelussa on tärkeää. Lasten rohkaiseminen mediailmaisuun antaa mahdollisuuden osallisuuteen sekä vaikuttamiseen. (Mediakasvatusseura 2014.)

Media voi parhaimmillaan ruokkia lapsen ajattelua ja luovuutta, mutta pahimmillaan liian helppo elämyksellisyys voi haitata ja lamauttaa lapselle luonnollista aktiivisuutta. Media tulee siis mitoittaa vastaamaan sisältönsä puolesta lapsen ikä- ja kehitystasoa. (Lehtipuu 2006, 18.) Lapsia ei voida tänä päivänä eristää näkemästä tai kuulemasta uutisia tai tapahtumia. Lapset aistivat tunnelmia ja mahdollisia muutoksia ilmapiirissä, joiden vuoksi lasten kanssa on hyvä keskustella huomioiden heidän ikä ja kehitystasonsa. (Kokkonen 2008, 17.)

Lapsella on oikeus mediakasvatukseen, mutta aikuisilla on vastuu lasten mediankäytön rajaamisesta. Lapsia on myös oikeus mediasuojeluun, sillä lapset eivät pysty ymmärtämään ja jäsentämään kaikkea informaatio- ja kuvatulvaa, jota he ympärillään näkevät. Lapset tarvitsevat aikaa ja rauhaa kasvuun ja kypsymiseen, sillä he eivät kykene jäsentämään asioita, jotka kuuluvat aikuisten maailmaan. (Kokkonen 2008, 18; Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 28.) Lapsen media- viestien tulkitsemiseen vaikuttavat jo olemassa olevat tietorakenteet, jolloin kas-

vattajana tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, miten tiedon ja tunteiden kehittymistä tuetaan ja millaisen tiedon parissa lapsi elää ja kasvaa. Median välittämät viestit voivat olla ristiriitaisia ja eikä lapsen tulisi elää ainoastaan sen tiedon turvin, jota hän mediasta saa. (Ruhala & Salokoski 2008, 20.)

Mediakasvattaja joutuu työssään pohtimaan valintojaan ja ratkaisujaan. Tekijänoikeuksien huomioimisen lisäksi mediakasvattajan tulee miettiä, minkälainen materiaali on sopivaa mihinkin tarkoitukseen ja voiko sellaista näyttää, mihin tavallisesti ei pääse kurkistamaan. (Kupiainen & Sintonen 2009, 9.) Kasvattajat voivat kokea tietonsa ja taitonsa puutteellisiksi lasten opastamiseen median parissa. Myös lasten mediakulttuuri voidaan kokea vieraana, mikä aiheuttaa epävarmuuden ja hämmennyksen tunteita. (Ruhala & Salokoski 2008, 20.) Mediakasvattajan tulee olla kiinnostunut ilmiöstä ja sen myötä perehtyä alati kehittyvään mediakasvatuksen kenttään (Mediakasvatusseura 2014).

Opinnäytetyömme tarkoitus on tuoda esiin median molemmat puolet lasten mielikuvien kautta. Median molemminpuolisuuden pyrimme ottamaan huomioon niin toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa kuin arvioinnissa. Median uhkien ja haittojen huomioiminen asetti eettisiä kysymyksiä toiminnallemme. Vaikka opinnäytetyön tarkoituksen mukaisesti halusimme tuoda esiin myös mielikuvia median kääntöpuolesta, emme halunneet altistaa lapsia heille haitallisille sisällöille, jotka mahdollisesti aiheuttaisivat lapsissa esimerkiksi ahdistusta tai pelkotiloja. Valitsimme materiaalit työpajoihin harkiten ja sisältöjä ennalta tutkien. Työpajoissa käsitelimme median sisältämiä uhkakuvia lapsilähtöisesti ja lasten mielikuvia käsiteltiin heidän kanssaan keskustellen.

Työpajojen suunnittelussa sekä toteuttamisessa otimme huomioon mediakasvatuksen eettiset lähtökohdat. Suunnittelimme työpajat viisivuotiaiden lasten ikä- ja kehitystason huomioiden muun muassa käyttämällä kuvia havainnollistamaan mediaa. Lisäksi rajasimme median koskemaan niitä median välineitä ja viestimiä, joita Lasten mediabarometrin (Suoninen 2014) tulosten mukaan viisivuotiaat lapset käyttävät eniten. Tämän vuoksi jätimme esimerkiksi sosiaalisen median tarkastelun ulkopuolella.

Työpajassa, jossa käytimme aikakauslehtiä, olimme ennalta tutustuneet lapsille tarjoamaamme materiaaliin ja poistaneet sieltä lapsilta haitalliseksi tulkitsemamme sisällön. Huomioimme toiminnassamme myös tekijänoikeudet, jonka vuoksi emme pystyneet hyödyntämään Tarina-työpajassa kuvia satukirjasta, jota olimme suunnitelleet käyttävämmme. Osittain tästä johtuen, kyseiseen työpajaan valikoidut kuvat osoittautuivat lapsille haasteellisiksi hahmottaa.

Ääni-työpajan suunnittelussa jäimme miettimään, onko eettisesti oikein ja perusteltua antaa lapsille ohjeistus, jonka mukaan he pohtisivat äänimaisemaa ”taistelun”-kohdalle. Pohdittuamme asiaa työpajojen edetessä ja lasten mielikuvia kuulllessa, nousivat erilaiset taistelut lasten puheissa esiin. Halusimme myös huomioida Ääni-työpajassa lasten osallisuuden, jonka vuoksi äänimaisemien kohteet olivat lähtöisin lapsilta itseltään.

9.2 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkotutkimusehdotuksia pohdimme läpi opinnäytetyöprosessin. Opinnäytetyössämme kohderyhmänä olivat 5-vuotiaat lapset. Lähdemateriaaleissa mediakasvatuksen kohdentumista varhaiskasvatukseen perusteltiin sillä, että lapset ovat syntyneet medioituneeseen maailmaan, jonka vuoksi media on väkisinkin osa heidän lapsuuttaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Mediakasvatusta voisi tarkastella sekä toteuttaa vielä nuoremmille, alle 3-vuotiaille, sillä kokemuksemme ja käsityksiemme mukaan media on vahvasti läsnä jo 1-vuotiaan arjessa.

Opinnäytetyömme aikana ja koulutukseemme viitaten, pohdimme sitä, missä vaiheessa vanhempien toimesta toteutetun mediakasvatuksen laiminlyönti on lastensuojelun asia tai voidaanko ”mediakasvatuksettomuutta” edes pitää lastensuojeluun liittyvänä osa-alueena. Mediakasvatukseen sisältyy suojelunäkökulma, jonka myötä lapselle tulee taata kasvurauha ilman, että hän joutuu tekemisiin haitallisten sisältöjen kanssa.

Rajasimme omassa opinnäytetyössämme sosiaalisen median tarkastelun ulkopuolelle. Lapset ovat kuitenkin yhä eriävissä määrin tekemisissä sosiaalisen median kanssa, joko suoranaisesti itse sosiaalista mediaa käyttämällä tai epäsuoranaisesti vanhempien sosiaalisen median käytön myötä. Kokemuksemme mukaan myös

yhä nuoremmilla lapsilla on käytössään oma puhelin; epätavallista ei ole, että esikouluikäiselle hankitaan oma puhelin ennen kouluunmenoa. Oma puhelin mahdollistaa lapsille pääsyn erilaisiin palveluihin ja sisältöihin, jonka vuoksi media-kasvatusta tarvitaan myös sosiaalisen median saralla.

Monilukutaitoa voidaan pitää vielä tänä päivänä suhteellisen uutena käsitteenä, jonka vuoksi monilukutaidon tutkiminen esimerkiksi keinojen kartoittaminen sen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa vastaisi varmasti niin ammatillisen kasvun kuin työelämänkin tarpeita. Monilukutaito on vasta kirjattu opetussuunnitelmiin, joten tutkittavaa sen jalkautumisesta varhaiskasvatukseen ja muihin opetusaloihin varmasti riittää.

LÄHTEET

- Aula, M. K. 2011. Lapsen paras aikuisen velvollisuutena. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Lasten keskus, 24-38.
- Bottas, O. 2013. Kulttuurit tutuksi – oppikirjan opettajan materiaali. Opetushallitus [viitattu 15.1.2015]. Saatavissa:
http://www.edu.fi/kulttuurit_tutuksi/tutustumis_ja_lammittelyleikkeja
- Brown, I., Lockyer, L. & Caputi, P. 2010. Multiliteracies and Assessment Practice. Teoksessa Cole, D.R. & Pullen, D.L. Multiliteracies in Motion. Current Theory and Practice. New York: Routledge, 191–206.
- Buckingham, D. 2006. After the death of childhood. Growing up in the age of electronic media. Cambridge: Polity Press.
- Cole, D.R. & Pullen, D. L. 2010. Multiliteracies in Motion. Current Theory and Practice. New York: Routledge.
- Eklund, K. & Janhunen, T. 2005. Leikin ja toiminnan lapset. Teoksessa Sura, S. & Janhunen, T. (toim.) 2005. Miten käytän toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. Tampere: Resurssi, 84–94.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus [viitattu 6.3.2015]. Saatavissa:
http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Grönholm, P., Puska, M. & Sommers-Piironen, J. Lapset mediassa ja media-ammattilaisen vastuu. Koulutuskiertue Lahden Muotoiluinstituutissa 29.9.2014.
- Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen – Avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla.
- Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.
- Joutjoen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2011–2013.

Juholin, E. 2009. *Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön*. Helsinki: Infor.

Juntunen, H. (toim.) 2007. *Muffe ja kadonnut avain. Mediakasvatuksen tehtäviä 3–8-vuotiaille*. Helsinki: Kerhokeskus – koulutyön tuki ry & Opetusministeriön mediamuffinssi-hanke 2006.

Kallionpää, O. 2014a. Mitä on uusi kirjoittaminen? Uusien mediakirjoitustaitojen merkitys. *Media ja viestintä* [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa:

<http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/54/43>

Kallionpää, O. 2014b. Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta. *Kielikoulutuspolitiikan verkosto* [viitattu 4.3.2015]. Saatavissa: <http://www.kieliverkosto.fi/article/monilukutaidon-opetus-on-ennen-kaikkea-uusien-kirjoitustaitojen-opetusta/>

Kananen, L., Puhakainen-Mattila, R. & Riihelä, P. 2007. *ABC – ensiaskeleet rauhankasvatukseen*. Rauhankasvatusinstituutti ry [viitattu 15.1.15]. Saatavissa:

http://abc.rauhankasvatus.fi/files/ABC-ensiaskeleet_rauhankasvatukseen.pdf

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. 2015. *Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö*. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti [viitattu 20.3.2015]. Saatavissa: <https://kavi.fi/fi/kansallinen-audiovisuaalinen-instituutti/mediakasvatus-ja-kuvaohjelmayksikko>

Karlsson, L. 2014. *Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, Kasvatusalan tutkimuksia 57, 17–63.

Koivunen, P-L. 2009. *Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivusalo-Kuusivaara, R. 2007. Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus. Suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua. Viestinnän julkaisuja 14. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos [viitattu 17.3.2015]. Väitöskirja. Saatavissa:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23421/lapsetme.pdf?sequence=2>

Kokkonen, J. 2008. Eettisyys lapsen mediamaailmassa. Teoksessa Ruhala, A., Ritokoski, M. & Niinistö, H. Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 14–18.

Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.

Korhonen, P. 2010. Median asettamia haasteita pienten lasten hyvinvoinnille. Teoksessa Meriranta, M.(toim.) Mediakasvatuksen käsikirja. Kuopio: UNIpress, 9–35.

Kupiainen, R. 2005. Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Rovaniemi: Lapin yliopisto [viitattu 19.3.2015]. Väitöskirja. Saatavissa:
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66702/Reijo_Kupiainen_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf?sequence=1

Kupiainen, R. 2015a. Monilukutaito varhaiskasvatuksessa. Luento varhaiskasvatuspäivillä 6.2.2015.

Kupiainen, R. 2015b. Monilukutaito ja medialukutaito. Powerpoint -diat monilukutaidon perusteet –seminaarissa 26.2.2015

Kupiainen, R., Niinistö, H., Pohjola, K. & Kotilainen, S. 2006. Mediakasvatusta alle 8-vuotiaille. Keväällä 2006 toteutetun Mediamuffinssi-kokeilun arviointia. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.

- Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Oy Yliopistokustannus.
- Kurttila, T. 2011. Lapsivaikutusten arviointi julkisessa hallinnossa. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Lasten keskus, 61-76.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuvaohjelmanlaki 710/2011
- Kylmänen, T. 2010. Mediamylly. Kasvattajan opas esi- ja alkuopetukseen. Helsinki: Tammi.
- Lahden kaupunki. 2015. Joutjoen päiväkoti [viitattu 15.1.2015]. Saatavissa: <http://lahti.fi/www/cms.nsf/pages/2AAC4ECA495C3A45C2256EBB0042D138>
- Lankshear, C. & Knobel, M. 2006. New literacies: Everyday practices & Classroom learning. 2. painos. Berkshire: Open University Press.
- Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan. Juva: WS Bookwell Oy.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2015a. Pienten lasten leikit. Mannerheimin Lastensuojeluliitto [viitattu 11.2.2015]. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/pienten_lasten_leikit/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2015b. Mediajumppa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto [viitattu 11.2.2015]. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapset_ja_media/toimintavinkkejayhteisiin-media/mediajumppa/
- Martsola, R. & Mäkelä-Rönholm, M. 2006. Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- McClenaghan, D. & Doecke, B. 2010. Multiliteracies. Resources for Meaning-making in the Secondary English Classroom. Teoksessa Cole, D.R. & Pullen,

- D.L. Multiliteracies in Motion. Current Theory and Practice. New York: Routledge, 224–238.
- Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2008. Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. Helsinki: Mediamuffinssi-hanke 2008.
- Mediakasvatusseura. 2014. Mediakasvatuksen eettiset periaatteet. Mediakasvatusseura ry. Saatavissa: http://mediakasvatus.fi/mk_eettiset.pdf
- Merilampi, R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Merilampi, R-S. 2015. Monilukutaito ja mediasivistys. Powerpoint- diat monilukutaidon perusteet –seminaarissa 26.2.2015
- Mediamuffinssi – mediakasvatusta pienille lapsille. 2006. Opetusministeriö: Opetusministeriön verkkolehti [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2006/0203/mediamuffinssi.html>
- Meriranta, M. (toim.) 2010. Mediakasvatuksen käsikirja. Kuopio: UNIpress.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Molla. 2015. Molla - Varhaiskasvatuksen verkkotaidot ja –menetelmät. Hanketietoa [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: <http://blog.edu.turku.fi/molla/tietoja/>
- Mustonen, A. 2001. Mediapsykologia. Helsinki: WSOY.
- Mäkelä, J. 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Lasten keskus, 13-23.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Niinistö, H. & Ruhala, A. (toim.) 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Noin kymmenen askelta elävään kertomiseen. 2006. Tarina mediakasvatuksessa. Mediakasvatuskeskus Metka ry & Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke [viitattu 2.2.2015]. Saatavissa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/06/Noin-kymmenen-askelta-elavaan-kertomiseen.pdf>

Noin kymmenen askelta ääneen. 2006. Mediakasvatuskeskus Metka ry & Opetusministeriön Mediamuffinssi –hanke [viitattu 19.2.2015]. Saatavissa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/06/Noin-kymmenen-askelta-nee-1.pdf>

Noin kymmenen kurkistusta mediaesitykseen. 2006. Mediakasvatuskeskus Metka ry & Opetusministeriön Mediamuffinssi –hanke [viitattu 10.2.2015]. Saatavissa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/06/Noin-kymmenen-kurkistusta-mediaesitykseen-1.pdf>

Noin kymmenen työkalua mediaan. 2006. Mediakasvatuskeskus Metka ry & Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke [viitattu 16.10.2014]. Saatavissa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/06/Noin-kymmenen-ty%C3%B6kalua-mediaan.pdf>

Noppiari, E. 2014. Mobiilimuksut. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Tampere: Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: <http://www.uta.fi/cmt/index/mobiilimuksut.pdf>

Noppiari, E., Uusitalo, N., Kupiainen, R. & Luostarinen, H. 2008. ”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65730/978-951-44-7293-0.pdf?sequence=1>

Nyysölä, K. 2008. Mediakulttuuri oppimisympäristönä. Helsinki: Opetushallitus.

Ojanen, T., Ritmala, M., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2013. Lapsen aika. Helsinki: Sanoma Pro.

Opetushallituksen määräys esiopetuksesta 102/011/2014. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/163780_maarays_esiopetus_102_011_2014.pdf

Opetushallitus ja Tampereen kaupunki. 2012. Epun mediareppu. Tietoa hankkeesta. Tampereen kaupunki [viitattu 20.3.2015]. Saatavissa:

<http://koulut.tampere.fi/hankkeet/eppu/hanke.html>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013a. Hyvä medialukutaito. Suuntaviivat 2013-2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:11 [viitattu 18.3.2015]. Saatavissa:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM11.pdf?lang=fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013b. Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:10 [viitattu 29.9.2014]. Saatavissa:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/okm10.pdf?lang=fi>

Pohjola, K. & Johnson, E. 2009. Lasten mediakulturi ja koulu vuoropuheluun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.

Potter, W. J. 2014. Media literacy. Los Angeles: Sage.

Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, E. & Turha, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 109-121.

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 69-94.

Ranta, N. 2009. Bitti-hiiren hiiripiiri. Tietotekniikka taitoja esikouluikäisille sadun keinoin. Teoksessa Sirkkilä, H. (toim.) Välinetempuista osallistavaan osaamiseen. Toiminnallisen mediakasvatuksen pedagogiikkaa. Sarja C. Oppimateriaalit 17. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 96-102.

Rantala, K. (toim.) 2011. Osallisuuden kokemuksia ja kokeiluja. Teoksessa Nurmi, S. & Rantala, K. (toim.) Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: Lasten keskus, 137-181.

Ruhala, A. & Salokoski, T. 2008. Media muokkaa lapsen maailmankuvaa. Teoksessa Ruhala, A., Ritokoski, M. & Niinistö, H. Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 19–23.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 48-55.

Salokoski, T. 2006. Pelinappulat. Teoksessa Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 66–77.

Sintonen, S. 2012. Susitunti. Kohti digitaalisia lukutaitoja. Helsinki: Finn Lectura.

Sirkkilä, H. (toim.) 2009. Välinetempuista osallistavaan osaamiseen. Toiminnallisen mediakasvatuksen pedagogiikkaa. Sarja C. Oppimateriaalit 17. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Suoninen, A. 2014. Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusseura: Verkkojulkaisuja 75. Saatavissa:

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>

Tampereen yliopisto. 2012. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos. Tampere: Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö: COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa:

http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/comet/tutkimus/paattyneet_projektit/lapsetmedia.html

Tampereen yliopisto. 2015a. Syrjästä framille monilukutaidolla: Mediapedagogisia malleja nuoruuden taitekohtiin. Ymmärrystä taitojen jakautumisesta ja pedagogisesta tuesta nuorten julkisella taiteellisella mediatoiminnalla. Tampere: Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: <http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/syrjasta-framille-monilukutaidolla/index.html>

Tampereen yliopisto. 2015b. Käynnissä olevat projektit alkamisvuosittain. Tampere: Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö: COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: <http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/comet/tutkimus.html>

Toivanen, T. 2010. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8 –vuotiaille. Helsinki: WSOYpro Oy.

Uusitalo, N., Vehmas, S. & Kupiainen, R. 2011. Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2. Tampere: Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65438/naamatusten_verkossa_2011.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf?sequence=1

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1 Tiedonhaun kuvaus

Liite 2 Tiedote vanhemmille

Liite 3 Mediavälinekuvat

Liite 4 Diplomi

Liite 5 Kutsu näyttelyyn

Liite 6 ”Mielikuvia mediasta” -näyttely

Liite 7 Näyttelyn palautelomake

Liite 8 Kirjallinen paketti monilukutaidosta Joutjoen päiväkodille

TIEDONHAUN KUVAUS

13.1.2015

- "mediakasvatus" AND "varhaiskasvatus", 45 viitettä
- "mediakasvatus" AND "lapset", 205 viitettä
- "mediakasvatus" AND "lapsinäkökulma", 0 viitettä
- "mediakasvatus" AND "lapsilähtöisyys", 1 viite
- "mediakasvatus" AND "mielikuvat", 9 viitettä
- "mediakasvatus" AND "kuvat", 33 viitettä
- "mediakasvatus" AND "kasvatuskumppanuus", 2 viitettä

- "media" AND "lapsi", 4 viitettä
- "media" AND "children", 116 viitettä
- "media" AND "mielikuvat", 238 viitettä
- "media" AND "lapset" AND "mielikuvat", 5 viitettä
- "media" AND "lapset" AND "kasvatuskumppanuus", 1 viite
- "media" AND "varhaiskasvatus", 48 viitettä
- "media" AND "early childhood education", 17 viitettä
- "media" AND "sosiaalipedagogiikka", 4 viitettä

- "media education" AND "children", 22 viitettä
- "media education" AND "image", 5 viitettä

- "taidekasvatus" AND "media" AND "lapset", 13 viitettä
- "taidekasvatus" AND "mediakasvatus" AND "lapset", 7 viitettä

- "kuvat" AND "varhaiskasvatus", 10 viitettä
- "viestintäkasvatus" AND "lapset", 133 viitettä

24.2.2015

- "monilukutaito", 2 viitettä
- "multiliteracy", 8 viitettä

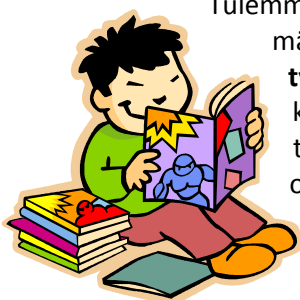
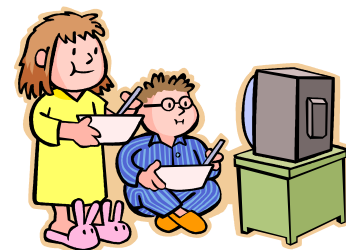
HEI MIKÄ-MIKÄ-MAAN / VAAHTERAMÄEN 5-VUOTIAIDEN VANHEMMAT!

Olemme sosionomiopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä mediakasvatuksesta ja sen aiheena on 5-vuotiaiden lasten mielikuvat mediasta. Joutujen päiväkotit valikoitui toimeksiantajaksemme kiinnostuksensa kautta.

Tämän tiedotteen myötä pyydämme lupaa lapsenne osallisuuteen toiminnalliseen opinnäytetyöhömmme.

Lapsi voi kohdata mediaa päivän aikana enemmän kuin uskoisikaan. Matkalla päiväkotiin lapsi kuulee auton radiosta mainoksia, puhetta ja musiikkia. Ennen automatkaa päiväkotiin lapsi on kotona katsonut lastenohjelmia samalla, kun huoltaja on lukenut aamulehteä tabletilta keittäen samalla aamupuuroa. Päiväkodin pihalla lapset keskustelevat edellisen päivän aikana pelatuista virtuaalipeleistä ja tapahtumista Salatut Elämät TV-sarjassa.

Edellä oleva kuvaus lapsen aamupäivästä on kuvitteellinen, muttei mahdoton. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda vanhemmille ja kasvattajille esille median molemmat puolet. Koska media näkyy yhä enemmän pientenkin lasten arjessa, haluamme opinnäytetyössämme tuoda esiin mediakasvatuksen merkitystä lapsen eri kasvuympäristöissä; kotona ja päiväkodissa.

Tulemme toteuttamaan ensi vuoden tammi-helmikuussa (vko 2-8) Vaahteramäen sekä Mikä-mikä-maan 5-vuotiaille toiminnallisia **mediakasvatus-työpajoja**. Yksi työpaja kestää noin tunnin. Helmikuussa tulemme kokoamaan työpajojen pohjalta **näyttelyn**, joka on noin viikon ajan nähtävissä päiväkodilla. Kutsumme teidät tutustumaan näyttelyyn ja teillä on mahdollisuus myös tavata meidät näyttelyn yhteydessä tiettyinä ajankohtana, joka tarkentuu myöhemmin.

Toiminnan ohessa havainnoimme lapsia ja havaintoja sekä lasten työpajoissa tekemiä tuotoksia tulemme hyödyntämään opinnäytetyössämme. Tulemme tekemään havaintomme siten, ettei yksittäisen lapsen henkilöllisyyttä ole mahdollista tunnistaa. Opinnäytetyömme valmistuttua toukokuussa 2015 kaikki havaintoihin liittyvä materiaali hävitetään.

Palautattehan tämän tiedotteen lopusta löytyvän palautusosan lapsenne ryhmän kasvattajille. **Pyydämme palauttamaan osallistumislapun ryhmien kasvattajille viimeistään 19.12.2014**, sillä ensimmäinen työpaja toteutetaan 7.1.2015.

Ystävällisin terveisin

Anna Kivimäki ja Minna Liimatainen

Lisätietoja tarvittaessa: puh nro. (Anna) ja puh nro. (Minna)

Lapseni _____ SAA OSALLISTUA / EI SAA
OSALLISTUA (ympyröi valintasi) toiminnalliseen opinnäytetyöhön.
Lapseni tekemiä tuotoksia mediakasvatustyöpajoissa SAA HYÖDYNTÄÄ / EI SAA
HYÖDYNTÄÄ (ympyröi valintasi) näyttelyssä ja opinnäytetyössä.

Huoltajan allekirjoitus _____

Palautattehan lapsenne ryhmän kasvattajille 19.12.2014.

KIITOS!

MEDIAVÄLINEKUVAT

DIPLOMI

ON OSALLISTUNUT MEDIAKASVATUS-
TYÖPAJOIHIN "MIELIKUVIA MEDIASTA"-
OPINNÄYTETYÖSSÄ.

7.1-18.2.2015.

Työpajoissa lapset ovat päässeet tutustumaan erilai-
siin mediavälineisiin sekä tuottamaan myös itse omia
mediasisältöjä. Työpajat huipentuivat "Mielikuvia
mediasta"-näyttelyyn.

Minna Liimatainen

Lahdessa 18.2.2015

Opinnäytetyöntekijät

Anna Kivimäki

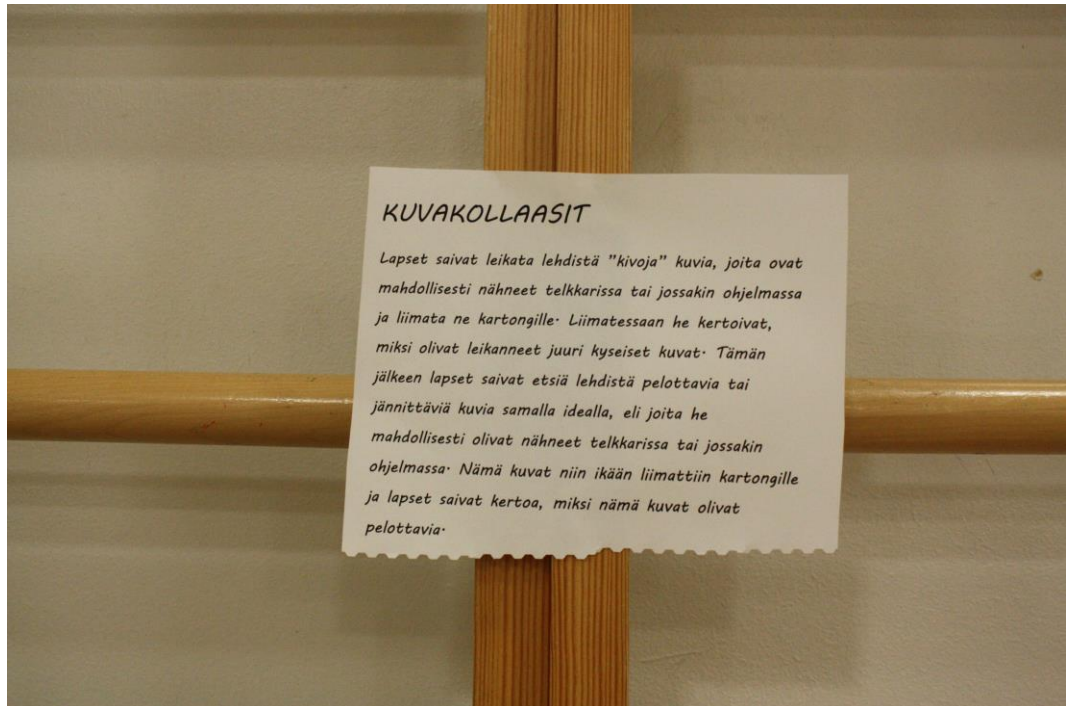
Vaahteramäen ja Mikä-Mikä-Maan ryhmien 5-vuotiaat ovat tammi-helmikuun aikana osallistuneet mediakasvatus-työpajoihin, joiden tavoitteena on ollut tuoda esiin lasten mediasta muodostamia mielikuvia. Työpajoissa tehdyt tuotokset on yhdessä lasten kanssa koottu **näyttelyksi**, joka on nähtävillä **11.2-17.2.2015** Joutjoen päiväkodin salissa.

Kutsumme teidät tutustumaan näyttelyyn yhdessä lastenne kanssa.

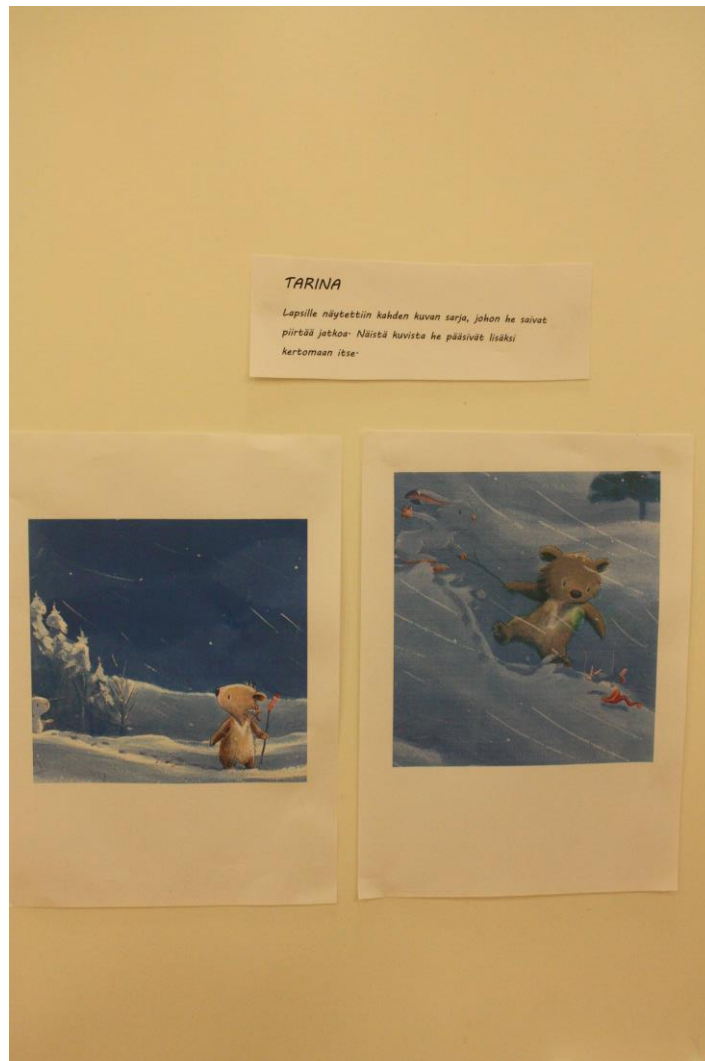
Näyttely avataan **keskiviikkona 11.2.**, jolloin paikalla myös kahvitarjoilu klo 14.30 alkaen. Mediakasvatus-työpajat sekä näyttely ovat osa mediakasvatus-opinnäytetyötämme, jonka tarkoituksena on tuoda vanhemmille ja kasvattajille esille median mahdollisuudet ja haitat. Opinnäytetyöntekijät ovat paikalla näyttelyssä avajaisiltapäivänä sekä 12.2. & 17.2. klo 14.30 alkaen.

Toivottavasti tapamme Teidät näyttelyssä ☺

Minna Liimatainen ja Anna Kivimäki
Sosionomiopiskelijat
Lahden ammattikorkeakoulu

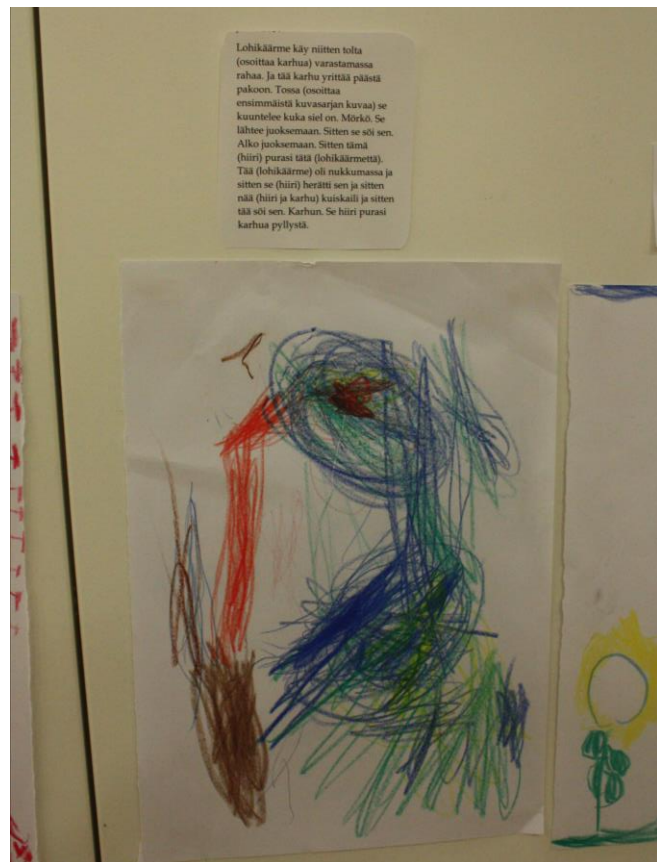
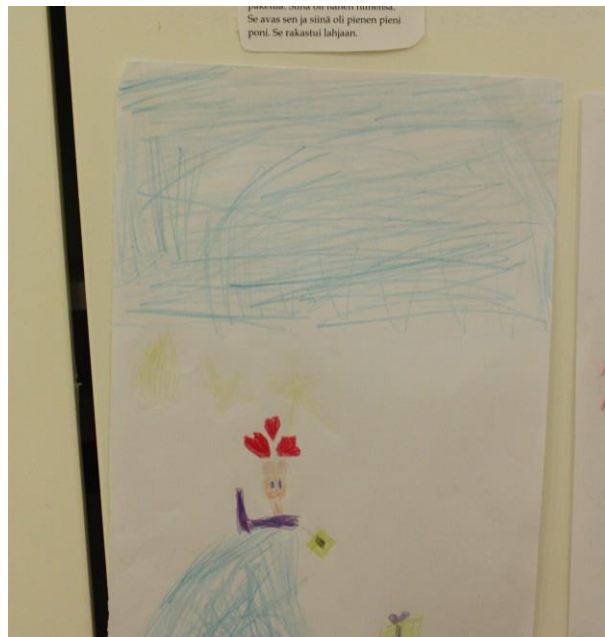

LIITE 6 (4/9)

PALAUTELOMAKE

”MIELIKUVIA MEDIASTA”

Media voidaan nähdä mahdollisuutena sekä uhkana. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda vanhemmille ja kasvattajille esiin nämä median molemmat puolet. Mediaa voidaan käyttää oppimisympäristönä, mutta lapsia tulee kuitenkin suojella heille haitallisilta sisällöiltä.

Pyydämme Teitä vastaamaan tähän palautelomakkeeseen ”Mielikuvia mediasta”-näyttelyn pohjalta. Tätä palautelomaketta käytetään arvioimaan tarkoituksen toteutumista opinnäytetyössä.

1. Työpajoissamme media on ollut pinnalla lasten toiminnassa. Miten media on näkynyt lapsen arjessa esim. leikeissä, puheessa, kiinnostuksen kohteissa...

---

2. Näetkö median lapsen kasvua ja kehitystä **uhkaavana** vai **tukevana** tekijänä. Perustele muutamalla sanalla. 😊

---

3. Mediaa voidaan hyödyntää oppimis- ja kasvu ympäristönä (media mahdollisuutena), mutta lasta tulee kuitenkin suojella hänen kasvuaan ja kehitystään vaarantavilta sisällöiltä ja välineiltä (media uhkana). Toiko näyttely esiin median eri puolet? Perustele muutamalla sanalla 😊

---

4. Millaisia ajatuksia näyttely herätti?

KIITOS! 😊

MONILUKUTAITO

MITÄ

Monilukutaito ei ole vain eri viestien ja symbolijärjestelmien lukemista ja tulkitsemista; monilukutaidossa huomioidaan myös tuottamisen ulottuvuus, jolloin rooli passiivisesta viestien vastaanottajasta muodostuu aktiiviseksi viestien ja merkkien tuottajaksi. Monilukutaito pohjautuu laaja-alaiseen tekstikäsitteeseen ja siinä yhdistyvät eri lukutaidot. Peruslukutaitojen lisäksi monilukutaidossa huomioidaan muun muassa numeerinen lukutaito, kuvan sekä äänen lukutaito sekä medialukutaito. Yhteisenä piirteenä eri lukutaidoille voidaan pitää symbolien lukemista mielekkäänä tulkintana sekä merkityksenantoprosessina. Tekstien muuntuessa monimuotoisiksi mediateksteiksi, tulee monilukutaidon myötä reagoida myös kuvitettuun sekä äänitettyyn kieleen ja niiden ymmärtämiseen. Monilukutaidossa opetussuunnitelmassa tulee huomioida muun muassa laaja-alainen osaaminen sekä oppijan aktiivinen rooli.

Pohdittavaa:

”Mitä”-osiossa on eritelty erilaisia lukutaitoja. Keksittekö vielä lisää lukutaitoja?

MIKSI

Monilukutaitoa tarvitaan digitalisoituneessa ja medioituneessa maailmassa. Digitaalisen kulttuurin myötä lukutaidon vaatimukset ovat muuttuneet. Multimodaalisen viestinnän vahvistaessa asemaansa tarvitaan perinteisen lukutaidon lisäksi laajempia luku- sekä kirjoitustaitoja. Erilaisten lukutaitojen hallinnan myötä yksilöistä pyritään luomaan kansalaisia, jotka ymmärtävät mediaympäristöä, sekä kykenevät toimimaan siinä itsenäisesti tarkastellen erilaisia ilmiöitä kriittisesti. Monilukutaito edistää myös täysipainoista osallistumista tulevaisuuden yhteiskuntaan. Monilukutaitoa tarvitaan oman identiteetin rakentamiseen sekä maailman ja sen kulttuurisen moninaisuuden tulkitsemiseen ja hahmottamiseen. Monilukutaitopedagogiikan ei tulisi painottaa oppilaan roolia pelkästään median vastaanottajana, vaan korostaa oppilaan roolia aktiivisena osallistujana ja sisältöjen tuottajana. Monilukutaidon kehittymisen myötä vahvistetaan myös lasten osallisuutta.

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa kehittää monilukutaitoa, johon teknisten käyttötaitojen lisäksi sisältyy myös eri merkitysten (vrt. fakta – fiktio) ja symbolimerkkien ymmärtäminen. Tarkoituksenmukaista ei ole poistaa perinteisiä

oppimisympäristöjä uusien tieltä, vaan monimediaisia oppimisympäristöjä tulee hyödyntää perinteisten oppimisympäristöjen rinnalla.

Pohdittavaa:

Miksi mediakasvatus kuuluu varhaiskasvatukseen?

MITEN

Monilukutaitoa toteutetaan varhaiskasvatuksessa jo tiedostamattakin: lasten kanssa tutkitaan ja tarkastellaan ääniä, katsellaan ja tulkitaan kuvia sekä luetaan ja kuunnellaan tarinoita. Monilukutaitoon vastataan muun muassa mediakasvatuksellisin keinoin. Tieto- ja viestintäteknologia liittyvät myös monilukutaidon edistämiseen, jolloin opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin sekä palveluihin ja peleihin. Esimerkkinä näyttely, joka toteutettiin mediakasvatus-työpajojen avulla. Työpajoissa lasten rooli viestien vastaanottajana, tulkitsijana ja tuottajana huomioitiin ja tuotiin näkyväksi myös näyttelyssä.

Keinoja toteuttaa mediakasvatusta ja edistää monilukutaitoa ovat esimerkiksi:

- Sarjakuvien tekeminen
- Kuvien piirtäminen
- Valokuvaaminen
- Animaatioiden tekeminen
- Tarinoihin tutustuminen
- Äänien luominen

Mediakasvatuksen tulee olla omia pohdintoja aktivoivaa, analysoivaa sekä keskustelevaa. Näin ollen mediakasvatus sekä monilukutaito kiinnittyvät kasvatettavan pohdintaan ja tulkintaan.

Monilukutaitoa toteutetaan myös esimerkiksi sadutuksen keinoin, jolloin huomioidaan lasten osallisuus ja mahdollistetaan kokemus kuulluksi tulemisesta. Kerrota käytetään mediassa yleisenä tekniikkana, ja mediat kertovatkin erilaisia tarinoita loputtomiin. Mediatekstejä on tärkeä oppia tarkastelemaan kertomuksina, sillä eri mediat kietovat sisältönsä tarinoihin. Monilukutaito käytännössä ei tarkoita sitä, että muutos lukutaidoista näkyy vain välineellisenä: kynien vaihtuminen tietokoneen käyttöön ei ole monilukutaitoa, mikäli opetuksen sisältö ja

menetelmät pysyvät samoina. Monilukutaitoa edistetään mediakasvatuksella, jolloin tietoteknisiä välineitä voidaan käyttää huomioiden

kytkös viestin vastaanottajan (oppijan) oman aktiivisuuden, ilmaisun, tulkinnan ja merkityksenannon kohdalla.

Pohdittavaa:

Millä muilla keinoilla ja tavoilla monilukutaitoa voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa (vrt. "miten"-osiossa mainittuja tapoja)?

Materiaalia mediakasvatukseen:

Mediametkaa! ja **Noin kymmenen askelta** –materiaaleja:

<http://mediametka.fi/opetusmateriaalit/>

Ehyt Ry:n sivusto pelikasvatuksesta: <http://pelitaito.fi/kouluillejaammattilaisille/>

Mediahyrrä: Mediakasvatusta päiväkoteihin, kerhoihin ja alakouluun

<http://mediahyrra.mediakasvatus.fi/>

Mediataitokoulu: tieto- ja tehtäväpankki, esitteitä, kasvatuskumppanuuden tueksi materiaalia <http://www.mediataitokoulu.fi/etusivu/>

MLL: Mainiot Mediaperheet: Opas lasten ja vanhempien mediahetkiin:

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/20cd50c14d54c5f6390ab74073a645f4/1425556516/application/pdf/14228927/Mediaperheet-Teht%C3%A4v%C3%A4vihkoA5-PDF1.pdf

Pelastakaa Lapset: Hiiri Piiri: <http://www.pelastakaalapset.fi/hiiripiiri/>

Kerhokeskus - Koulutyön tuki ry. **Muffe ja kadonnut avain.** Mediakasvatuksen tehtäviä 3-8-vuotiaille. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2006.

Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2008: Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

http://www.opinkirjo.fi/easydata/customers/opinkirjo/files/materiaalit/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa_verkkoversio.pdf

Lähteet:

Kallionpää, O. 2014. Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta. Kielikoulutuspolitiikan verkosto. [viitattu 5.3.2015.] Saatavissa: <http://www.kieliverkosto.fi/article/monilukutaidon-opetus-on-ennen-k kaikkea-uusien-kirjoitustaitojen-opetusta/>

Kupiainen, R. 2015. Monilukutaito ja medialukutaito. Luentodiat. Monilukutaidon perusteet – seminaari. [viitattu 5.3.2014.] Saatavissa: <http://www.slideshare.net/Mediakasvatusseura/monilukutaito-ja-medialukutaito-45305814>

Martsola, R. & Mäkelä-Rönholm, M. Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Merilampi, R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy Merilampi, R-S. 2015.

Monilukutaito ja mediasivistys. Luentodiat Helsingin Monilukutaidon perusteet – seminaarissa 26.2.2015 [viitattu 5.3.2015]. Saatavissa: <http://www.slideshare.net/Mediakasvatusseura/monilukutaito>

Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf